



НАУКОВИЙ ВІСНИК

«ДОБРИЙ ПАСТИР»

Богослов'я. Філософія. Історія

Випуск 15

2020

НАУКОВИЙ ВІСНИК
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО УГКЦ
«ДОБРИЙ ПАСТИР»
Богослов'я. Філософія. Історія
Науковий журнал
Випуск 15
2020

ISSN 2522-1558 (print)

Науковий вісник ІФА «Добрий Пастир» заснований 21 березня 2007 р. Івано-Франківською Теологічною Академією як періодичне наукове видання – збірник наукових праць, реорганізований в грудні 2018 р. у науковий журнал.

Видається щорічно з 2007 року.

Зареєстровано Міністерством юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 23395-13235 ПР від 06.02.2019 р.

Адреса редакційної колегії: Івано-Франківська академія Івана Золотоустого УГКЦ, вул. Софрона Мудрого 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна, e-mail: dobryi.pastyr@gmail.com

Дивіться наші статті на офіційній сторінці в інтернет-мережі:
<http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/index>

Журнал зареєстрований, реферується та індексується: ISSN International Centre; Google Scholar; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; «Україніка наукова».

Редакція наукового вісника може публікувати статті й матеріали, не поділяючи позиції авторів.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, імен та інших даних несуть автори публікацій.

Подані рукописи рецензуються і не повертаються.

Редакція залишає за собою право виправляти мову і редагувати матеріали.

Редакція не вступає у листування з авторами.

При передруці матеріалів посилання на дане видання обов'язкове.

Усі права застережені ©

Івано-Франківськ
Івано-Франківська академія Івана Золотоустого УГКЦ
2020

УДК 215-08

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15>

Н-34 Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія / Гол. ред. Р. А. Горбань. Івано-Франківськ : ІФА, 2020. Вип. 15. 126 с.

У збірнику вміщені наукові статті з богослов'я, філософії та історії Церкви в Україні. Для фахівців з соціально-гуманітарних та богословських наук, докторантів, аспірантів і здобувачів, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться богослов'ям, філософією та історією.

Редакційна рада:

Голова редакційної ради: Митрополит Володимир Війтишин, кандидат наук з богослов'я, доцент;

Головний редактор: прот. Річард Горбань, габілітований доктор богословських наук, професор;

Заступник головного редактора: митр. прот. Олександр Левицький, доктор наук з богослов'я, професор;

Відповідальний секретар: Ольга (с. Андрея) Маслій, кандидат історичних наук, доцент;

Редакційна колегія:

** з богослов'я:*

митр. прот. Олег Каськів, доктор наук з богослов'я, професор (Україна);

прот. Василь Гоголь, кандидат наук з богослов'я, доцент (Україна);

прот. Віталій Козінчук, кандидат наук з богослов'я, доцент (Україна);

прот. Андрій Чорненко, кандидат наук з богослов'я, доцент (Україна);

прот. Святослав Кияк, доктор філософських наук, доктор богослов'я, професор (Україна);

Володимир Шеремета, доктор богослов'я, доцент (Україна);

Дмитро Степовик, доктор богослов'я, професор (Україна);

прот. Ярослав Москалик, габілітований доктор богословських наук, професор (Польща);

к.с. Кжиштоф Гуздзь, габілітований доктор богословських наук, професор (Польща);

к.с. Кжиштоф Гузовскі, габілітований доктор богословських наук, професор (Польща);

к.с. Мірослав Ковальчик, габілітований доктор богословських наук, професор (Польща);

Кароль Клявза, габілітований доктор богословських наук, професор (Польща);

к.с. Лешек Адамовіч, габілітований доктор канонічного права, професор (Польща);

** з філософії:*

Анатолій Колодний, доктор філософських наук, професор (Україна);

Людмила Филипович, доктор філософських наук, професор (Україна);

Петро Яроцький, доктор філософських наук, професор (Україна);

Вікторія Ларіонова, доктор філософських наук, професор (Україна);

Володимир Возняк, доктор філософських наук, професор (Україна);

Іван Климишин, доктор фізико-математичних наук, професор, академік (Україна);

Ольга Климишин, доктор психологічних наук, професор (Україна);

Василь Костицький, доктор юридичних наук, професор (Україна);

Михайло Марчук, доктор філософських наук, професор (Україна);

Віктор Москалець, доктор психологічних наук, професор (Україна);

Микола Сидоренко, доктор філософських наук, професор (Україна);

Ірина Богачевська, доктор філософських наук, професор (Україна);

Іван Остащук, доктор філософських наук, професор (Україна);

Павло Павленко, доктор філософських наук (Україна);
Олег Савчук, кандидат філософських наук (Україна);

** з історії:*

Василь Балух, доктор історичних наук, професор (Україна);
Олег Білоус, кандидат політичних наук, доцент (Україна);
Руслан Делятинський, кандидат історичних наук, доцент (Україна);
Олег Єгрешій, кандидат історичних наук, доцент (Україна);
Степан Качараба, доктор історичних наук, професор (Україна);
Олександр Лисенко, доктор історичних наук, професор (Україна);
Олег Малярчук, доктор історичних наук, професор (Україна);
Василь Марчук, доктор історичних наук, професор (Україна);
Ігор Пилипів, доктор історичних наук, професор (Україна);
Ігор Райківський, доктор історичних наук, професор (Україна);
Олексій Сухий, доктор історичних наук, професор (Україна);
Петро Шкраб'юк, доктор історичних наук, професор (Україна).

Рекомендовано до друку Вченою радою Івано-Франківської академії Івана Золотоустого УГКЦ (протокол № 7 від 14 грудня 2020 р.)

© Івано-Франківська академія Івана Золотоустого УГКЦ, 2020
© Р. А. Горбань, 2020
© Автори статей, 2020

ISSN 2522-1558 (print)

Науковий журнал
«Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого УГКЦ
«Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія» (випуск 15)
видано за сприяння Івано-Франківського Архиепархіального Управління
Української Греко-Католицької Церкви
та Фонду імені Блаженного мученика Симеона Лукача

ЗМІСТ

Олег Білоус, Андрій Жук Передмова до видання.....	7
---	---

Богослов'я

Роман Галюк, Ольга (с. Андрея) Маслій Пастирське служіння ісповідника віри владики Павла Василика.....	9
Катерина Іванишин, Роман Луцький Літургійне життя підпільної Української Греко-Католицької Церкви.....	16
Леся Рижкова, Марта-Андріана Середюк, Надія Гринів, Алла Сініцина Велична сила молитви у моральному зціленні та фізичному переродженні (за матеріалами діяльності священнослужителів УГКЦ).....	21

Філософія

Яна Берланюк, Роман Луцький Українська Греко-Католицька Церква як колыска національної ідентичності українського народу.....	25
Софія Івасів, Богдан Рохман Морально-філософські проблеми евтаназії.....	30
Христина Крайник, Богдан Рохман Гене́за релігійно-філософських поглядів Блезя Паскаля у викладах духовних настоятелів УГКЦ (Софрон Мудрий).....	35

Історія

Діана Агащук, Роман Луцький Роль і значення владики Володимира Стернюка в діяльності підпільної Української Греко-Католицької Церкви.....	40
Андрій Василів, Ольга (с. Андрея) Маслій Душпастирська діяльність отця Івана Качанюка наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття.....	44
Юлія Дутка, Роман Пуйда Видатні духовні постаті в історії України.....	49
Тарас Галян, Руслан Делятинський Отець Степан Городецький (1853–1928): історичний портрет.....	53
Микола Литвиненко, Олег Савчук Постать Г. Костельника в контексті ліквідації УГКЦ на псевдособорі 8-10 березня 1946 року.....	81
Зоряна Мохналь, Олег Єгрешій «Наша Церква буде знищена, але бачу її відродження»: фактор митрополита Андрея Шептицького у житті підпільної УГКЦ.....	85

Ростислав Мужик, Ольга (с. Андрея) Маслій	
Акція голодування на Арбаті як передумова легалізації УГКЦ.....	91
Соломія Онишко, Наталія Концур-Карабінович	
«Феномен» кардинала Йосифа Сліпого.....	96
Ярослав Перхун, Ольга (с. Андрея) Маслій	
Роль жіночого чернецтва в боротьбі за легалізацію УГКЦ.....	104
Юрій Петранюк, Ольга (с. Андрея) Маслій	
Служіння Святої Літургії у нелегальних умовах (1946-1989 рр.)	110

Хроніка наукового життя

Андрій Чорненко, Олег Білоус	
Презентація книги о. Івана Говери «Літургійне життя священників і вірних в УГКЦ: УГКЦ в період підпілля (1946 – 1989)».....	114
Олег Єгрешій, Олег Білоус	
Презентація монографії Оксани Пасіцької «Львівський Манчестер і Галицька Каліфорнія».....	115
Іванна Стрихар, Олег Білоус	
Презентація монографії о. Василя Корендія «Таїнство Єлеопомазання»....	116
Олег Білоус	
Круглий стіл «Україна – НАТО».....	117
Відомості про наших авторів.....	118
До відома авторів.....	121

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.1>

ПЕРЕДМОВА ДО ВИДАННЯ

Олег БІЛОУС, Андрій ЖУК

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

Запропонований збірник містить наукові статті за матеріалами доповідей учасників Регіональної студентської наукової конференції «Українська Греко-Католицька Церква у другій половині ХХ століття в Україні: підпілля, легалізація, становлення», присвяченої 30-літтю виходу УГКЦ з підпілля, що відбулася 20 листопада 2019 року на базі Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

Конференція відбулася за підтримки Архієпископа і Митрополита Івано-Франківського УГКЦ Володимира Війтишина і міського голови Івано-Франківська Руслана Марцінків. Співорганізаторами конференції виступили Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Університет Короля Данила. Вперше в Івано-Франківську наукова конференція об'єднала своєю тематикою студентів усіх закладів вищої освіти міста. У науковому заході взяли участь понад 40 студентів та їхні наукові керівники.

Перед учасниками конференції виступили Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський УГКЦ Володимир Війтишин, заступник міського голови Івано-Франківська Руслан Гайда, в. о. ректора Івано-Франківської академії Івана Золотоустого Василь Гоголь, директор департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації Віктор Кімакович, декан медичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету Роман Яцишин, проректор з науково-педагогічної роботи Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Сергій Куровець, начальник науково-дослідної частини Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Ірина Галушак, директор науково-дослідного інституту імені академіка Івана Луцького університету Короля Данила Роман Луцький. Модератором конференції був голова студентського самоврядування Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, студент третього курсу Академії Андрій Жук.

Робота конференції проводилася за такими напрямками: відносини Церкви і держави в період підпілля; літургійне життя підпільної УГКЦ; історичні портрети діячів підпільної Церкви; вплив молитви та богослужбових практик на морально-емоційний стан та фізичне здоров'я (за матеріалами діяльності священнослужителів УГКЦ); вплив рішень II Ватиканського собору на функціонування підпільної УГКЦ; роль державного апарату, громадських організацій і духовенства у легалізації УГКЦ; відродження і структуризація УГКЦ.

У рамках проведення конференції учасникам була представлена тематично-книжкова експозиція літератури, присвячена 30-літтю легалізації Української греко-католицької церкви. На завершення конференції від імені співорганізаторів всім учасникам були вручені пам'ятні сертифікати.

БОГОСЛОВ'Я

УДК 322:272

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.2>

ПАСТИРСЬКЕ СЛУЖІННЯ ІСПОВІДНИКА ВІРИ ВЛАДИКИ ПАВЛА ВАСИЛИКА

Роман ГАЛЮК

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

*Науковий керівник: **Ольга (с. Андрія) МАСЛИЙ***

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

У період нелегального існування Української Греко-Католицької Церкви важливою була діяльність духовенства. Велику і чи не найважливу роль в житті підпільної церкви здійснив ісповідник віри, владика Павло Василик, незламний воїн Христовий і гідний патріод України.

Павло Василик народився 8 серпня 1926 р. в с.Бориславці Перемиського повіту (тепер – Польща) в національно свідомій родині, в якій було 11 дітей. Уже в юнацькому віці він розпочав боротьбу з німецькими окупантами: допомагав ліками повстанцям, писав антибільшовицькі вірші, носив патріотам машинки для друку. 1 квітня 1947 р., КДБ заарештував його у Львові¹.

Опісля його повели в Народний комісаріат внутрішніх справ, де почалися перші допити². З жахом Павло Василик згадував: «Били кулаками в спину, в голову, по животі. По шії – дубинкою. Ставили лицем до стіни і руки вгору. Стояв так годинами. Руки опадали, та все одно били. Нічого в них людського не було. Було так, як би людина попала у руки диявола, але і в цих нелюдських умовах намагалися бути людьми. Не забували про Бога. Ранком і ввечері була спільна молитва, молилися й окремо. Тихенько співали, бо що за українець без пісні. Тут у камері у Павла Василика були перші спроби катехизації, проповідування³.

¹ Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. URL: <https://web.archive.org/web/20070826195558/http://www.diocese.ko.if.ua:80/vasylyk.html> (дата звернення: 14.11.2019).

² Губич Л. Проект живої історії «Образ сили духу» (Західно-Український Центр історичних Досліджень, Інститут Історії Церкви Українського Католицького університету) URL: <http://www.pametnaroda.cz/story/vasilik-pavlo-1926-2133> (дата звернення: 14.11.2019).

³ Спогади Владика Павла Василика, «Християнський Вісник», № 7 (67), Коломия, 1999. С. 26.

Згодом прийшов час «суду». Він був у тій же тюрмі. Завели його до судового залу, де він зустрівся із своїм батьком. Судив Павла Василика військовий трибунал. Судилище було дуже коротким⁴. Засудили за «зраду батьківщині» та «антирадянську пропаганду» на 10 років «исправительно-трудоих лагерей»⁵.

Наближалось свято Пресвятої Євхаристії 1947 року, Павлу Василику було дуже сумно. Як розповідає, що у той день на волі він ходив до сповіді, до Святого Причастя. Однак ніколи Всевишній і Пречиста Богородиця не залишали його без своєї опіки, навіть в тюремних мурах. Сталося це у суботу, напередодні свята Пресвятої Євхаристії. У час сумних роздумів почулися у коридорі кроки, двері відчинилися і надзиратель штовхнув у камеру чоловіка. Лице інтелігента, змучене, але вираз нескорений. Це був о. Микола Цегельський, парох села Сорока Гримайлівського деканату. «Слава Ісусу Христу! – привітався «гість». – маю все для того, щоб відправити Службу Божу. Хто бажає до сповіді – прошу». Тоді сповідалася вся камера, було близько чоловік п'ятдесят. Єпископ розповідав, що після того, як він посповідався, його щастю не було меж. На наступний день, зранку, о. Цегельського від них вже було забрано. Як виявилось його помилково помістили в їхню камеру. Але насправді це була Божа Воля⁶.

Пізніше почалися етапи – першою зупинкою був табір неподалік Челябінська. Там, за спогадами владики Павла, відбували в'язні різних національностей, які в основному працювали на будовах. Зі зміною місця перебування змінювалася також робота. Майбутній владики працював також на кар'єрах, каменоломнях та лісоповалі⁷.

Далі Павла Василика перевели лупати скалу. Праця була набагато важча, ніж у шахті, але безпечніша тому, що над головою було небо. У грудні 1949 року перевели до них в'язня Єпископа. Це був рухливий кремезний чоловік, постаттю подібний до патріарха Йосифа Сліпого. Представився він як Віктор Новіков, єпископ, єзуїт Східного обряду, екзарх Новосибірська. Було відомо, що єпископа Віктора висвятив Блаженніший Митрополит Андрей Шептицький для католиків більшовицької Росії 1938 року. Після кількох тривалих бесід, які мали характер іспиту і склали у Владики Новікова відповідне враження про Василика, Владика сказав, що уділить Павлові Василикові дияконські свячення. Тоді Василик почав готуватись до свячень. Часто сповідався, приймав Святі Тайни. Реколекції Василикові давав сам Єпископ. Владика Павло Василик пізніше згадував: «Мав він

⁴ Гук В. Преосвящений Владика Кир Павло Василик. Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. С. 8.

⁵ Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).

⁶ Гук В. Преосвящений Владика Кир Павло Василик. Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. С. 8.

⁷ Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).

довгу білу сорочку, яка була йому замість дальматики. Один його товариш, який працював у пральні, розрізав по довжині рушник і пошив йому орар».⁸ Урочистий і пам'ятний день для Павла Василика настав 1 січня 1950 року, свячення були під час сніданку. Єпископ знав напам'ять основні молитви, найголовніше, форму свячень «Божественна благодать». Після свячень диякон Павло був на сьомому небі. Він забув, що перебуває в неволі, для нього була велика радість, що навіть такою важкою дорогою Господь провадить його до священства, що Бог чує його ревні молитви⁹.

Через тиждень владика планував уділити Павлу Василику і священничі свячення, але, на жаль, його кудись забрали і в'язні більше так і не зустрілися. Та чи не найтрагічнішим для в'язня було перебування у Спаських таборах або як їх ще називали «долина смерті». Туди відправляли в'язнів, які через важкі фізичні тортури були приречені на смерть¹⁰. Як розповідає диякон Павло: «Тут ми дійсно були подібні на перших християн, які молилися у підземних римських катакомбах»¹¹. Як диякон, він відправляв там вечірні, утрені, акафісти. Життя було важке, клімат нестерпний¹². Зі слів владики, в цьому таборі було близько 20 тис. в'язнів, які щоденно помирали, тому похорони здійснювали по декілька разів, як у день, так і в ночі¹³.

Після смерті Сталіна в 1953 році режим у таборах дещо «пом'якшився», почалися масові протести і голодування за звільнення. Тоді ж в'язні, як згадував Владика, мали змогу відбувати різні духовні практики. Про те, як це виглядало, розповідав Єпископ Павло: «Коли ми відправляли Службу Божу, чи Утреню, чи Вечірні, чи молебні, то в бараці слухали всі люди: і росіяни, і українці, і поляки, німці, казахи – всі, які там були. Ми ставили сторожа на дверях, якщо наближався надзиратель чи хтось з оперативних працівників адміністрації табору, то кричали: "Атас!" На "атас" ми всі сідали і мовчали. Коли правилася Служба Божа, все так само було»¹⁴.

1953 року «визволителі» запроторили Павла Василика до Ольджераса (Алтайський край), де був засуджений і Юрій Шухевич, син Головного Командира УПА. 1954-го він перебував у концтаборі міста Омська. За активну душпастирську

⁸ Спогади Владики Павла Василика, «Християнський Вісник», № 7 (67), Коломия, 1999. С. 10.

⁹ Там само.

¹⁰ Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).

¹¹ Губич Л. Проект живої історії «Образ сили духу» (Західно-Український Центр історичних Досліджень, Інститут Історії Церкви Українського Католицького університету) URL: <http://www.pametnaroda.cz/story/vasilik-pavlo-1926-2133> (дата звернення: 14.11.2019).

¹² Спогади Владики Павла Василика, «Християнський Вісник», № 7 (67), Коломия, 1999. С. 12.

¹³ Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).

¹⁴ Губич Л. Проект живої історії «Образ сили духу» (Західно-Український Центр історичних Досліджень, Інститут Історії Церкви Українського Католицького університету) URL: <http://www.pametnaroda.cz/story/vasilik-pavlo-1926-2133> (дата звернення: 14.11.2019).

працю диякона відправили в карцер, де на день виділяють в'язневі 100 гр. хліба і весь час необхідно було стояти. Такі суворі умови покарання не зламали дух молодого душпастиря, а навпаки — це ще більше в'язнів гуртувало. І вони, тобто в'язні, навіть святкували Різдвяні та Великодні свята¹⁵.

В серпні 1956 р. Павло Василик був звільнений із заслання і переїхав на Україну до с. Бариш, Бучацького району, Тернопільської області, де мешкали рідні. Єдиним бажанням і прагненням було отримати священничі свячення для того, щоб ще більше працювати для Підпільної Католицької Церкви і для українського народу. В кінці вересня о. Сянкус із Каунаса повідомив диякона Павла про згоду литовського єпископа уділити ієрейські свячення, оскільки в Україні не було жодного єпископа на свободі: всі або розстріляні, або перебували в таборах. Та в той же день о. Іван Готра повідомив, що до Львова із заслання повернувся старенький Владика Кир Микола Чернецький – Апостольський Візитатор для Волині й Підляшшя, який на основі свідчень о. Готри та особистої розмови із Павлом Василюком, згідний був уділити свячення вже за три дні. Однак він попросив Владика відтермінувати хоч на два місяці цю дуже важливу подію, бо хотів до неї належним чином підготуватися. Владика Кир Миколай погодився. Ті два місяці диякон Василик напружено вчився. 10 листопада у Львові перед екзаменаційною комісією, у якій були о. Іван Готра, отець-професор Ієронім Тимчук ЧСВВ і ще дві духовні особи, він успішно склав іспити і 18 листопада 1956 р. з рук несхитного Христового воїна Преосвященного Владика Кир Миколи Чернецького, проголошеного Святішим Отцем Іваном Павлом II під час його Апостольської подорожі в Україну в 2001 р. Блаженним, Павло Василик отримав ієрейські свячення. У м. Бучачі на свято Архистратига Михаїла о. Павло відправив першу у своєму житті Службу Божу у помешканні Сестер-Службниць в присутності отця-ігумена Макарія Розумійка, ЧСВВ, який був духовним провідником і сповідником о. Василика до 1967 року¹⁶.

Так почалася підпільна душпастирська праця о. П. Василика практично по всій Україні. «Проповіді звичайно промовляв після відправи, не хотів її затягати. І з ласки Божої, за все підпілля не перервав жодної відправи! - згадував часто Владика Павло. - Я закинув торбу на плечі, де були книжки, фелон, чаша, і відправився у далеку трирічну путь. Щодня доводилося долати 20-30 км. Ніс греко-католицьку віру містами та селами Галичини. Зі мною ходили провідники - молоді хлопці з Тернопільської, Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської

¹⁵ Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. URL: <https://web.archive.org/web/20070826195558/http://www.diocese.ko.if.ua:80/vasylyk.html> (дата звернення: 14.11.2019).

¹⁶ Українці у світі. URL: жр://у\у.икгаіпап5- vworld.org.ua/ukr/peopies/61 е 1 Ъ8ae9Г6349БЬ/ (дата звернення: 14.11.2019).

областей... Мене ловили часто, я був часто в їхніх руках, але мене люди звільняли з їхніх рук, ловили мене вже під конвоєм міліції, КДБ до «воронка», щоб мене вивезти, але все одно люди мене звільняли»¹⁷.

У 1956-1959 рр. Владика Василик, ще будучи священником, провадив велику душпастирську роботу в Станіславщині, Тернопільщині, Закарпатті, Львівщині, Криму. Тільки 1957 року “органи правопорядку” двічі провокували замах на життя Преосвященного. На початку 1959 р. його арештували в Станіславі. Йому інкримінували статті 54. 1а та 54. 11 КПК УРСР. Друге ув'язнення єпископ відбував у Дубравлазі (селище Потьма-Явас, Мордовія) від 1959 до 1964 р. У цьому таборі перебував і Святої Пам'яті Блаженіший Патріарх Ісповідник віри Йосиф Сліпий. 1964 р. вийшов з ув'язнення. Після цього він відбував ще 5 років заслання, згідно з вироком 1959 року¹⁸.

Після свого другого ув'язнення о. Павло знайшов державну роботу, збирача лікарських рослин, яка була приємна, корисна для людей. Таке поєднання корисної праці із душпастирською тривало майже 23 роки – вдень збирав трави, а ввечері і вночі виконував ретельно свої душпастирські обов'язки. Отцю часто допомагали молоді хлопці, які збирали цілющі трави. Одночасно слухали науки від о. Павла і так готувалися стати підпільними священниками¹⁹.

1 травня 1974 року в житті о. Павла Василика сталася знаменна подія: його було висвячено на єпископа підпільної Католицької церкви Львівським єпископом Кир Йосафатом Федораком ЧСВВ. Свячення відбулося в с. Вільхівцях Жидачівського району, в домі отця Любомира Матури, родича Владики Йосафата. Свідками цієї події були о. Ярослав, його дружина та Григорій Сімкайло. Через місяць Папа Павло VI підтвердив ці свячення²⁰.

Павло Василик ніс людям Боже Слово по Галичині, Закарпатті, Волині, Рівненщині, Хмельниччині, Дніпропетровщині, Одещині, Москві, Ленінграді, Криму, Прибалтиці. У багатьох містах і селах засновував церковні громади. У 1973 році Софрона Дмитерка було заарештовано, тому його місце зайняв Владика Павло²¹.

Наприкінці 1980-х Владика Павло став одним з найактивніших борців за повернення прав УГКЦ. 4 серпня 1987 року група українського духовенства та мирян на чолі з владикою Павлом заявила на весь світ про вихід з підпілля. Заяву

¹⁷ Спогади Владики Павла Василика, «Християнський Вісник», № 7 (67), Коломия, 1999. С. 14.

¹⁸ Життєпис першого єпископа епархії Кир Павла Василика. URL: <https://web.archive.org/web/20070826195558/http://www.diocese.ko.if.ua:80/vasylyk.html> (дата звернення: 14.11.2019).

¹⁹ Гук В. Преосвящений Владика Кир Павло Василик. Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. С. 11.

²⁰ Пашенко В. Греко-католики в Україні. Полтава, 2002. С. 455.

²¹ Історія Релігії в Україні - 4 – Католицизм. Київ: Українська асоціація релігієзнавців. Відділення релігієзнавства інституту філософії імені Г. Сковороди, 2001. С. 491.

відповідного змісту надіслали Святішому Отцеві Івану Павлу II, а її копію — Михайлові Горбачову. 17 липня 1988 року в Зарваниці (на Тернопільщині) з нагоди 1000-ліття хрещення Руси-України єпископ Павло у співслужінні з багатьма священниками відправив відкрито Архиєрейську Службу Божу, в якій взяло участь майже 30 тисяч вірних. 17 вересня 1988 року він був запрошений на зустріч у Москві із чотирма сенаторами США та представниками Верховної ради СРСР. Впродовж 1989-го року владика неодноразово очолював делегацію до Москви, вимагаючи від можновладців легалізації УГКЦ. 7 лютого 1989 року владика Павло очолює делегацію до Москви, вимагає відновлення статусу УГКЦ. 16 травня 1989 року, напередодні з'їзду народних депутатів СРСР, до Москви знову прибуває делегація УГКЦ у складі єпископів Павла Василика, Софрона Дмитерка, Филимона Курчаби, отців Григорія Сімкайла, Володимира Війтишина, Ігора Возняка, численних вірних, щоб зустрітися із Президентом Горбачовим²².

Та ось настала довгождана мить: 27 листопада 1989 року київська комуністична влада заявила, що українські греко-католики можуть реєструвати свої громади²³.

Таким чином, пастирське служіння владика Павла Василика мало важливе значення для функціонування підпільної УГКЦ. Формування його як єпископа відбувалося в нелегальних умовах: дияконські свячення у тюрмі, священнічі від переслідуваного єпископа Миколая Чарнецького, єпископську хіротонію отримав з рук владика Йосафата Федорика. Однак, радянські органи влади, попри дворазове ув'язнення преосвященного Василика, не зуміли ліквідувати його душпастирської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).
2. Губич Л. Проект живої історії «Образ сили духу» (Західно-Український Центр історичних Досліджень, Інститут Історії Церкви Українського Католицького університету) URL: <http://www.pametnaroda.cz/story/vasilik-pavlo-1926-2133> (дата звернення: 14.11.2019).
3. Гук В. Преосвящений Владика Кир Павло Василик. Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. 30с.
4. Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. URL: <https://web.archive.org/web/20070826195558/http://www.diocese.ko.if.ua:80/vasylyk.html> (дата звернення: 14.11.2019).
5. Історія Релігії в Україні: в 10-ти томах. Том 4: Католицизм. Київ: Українська асоціація релігієзнавців. Відділення релігієзнавства інституту філософії імені Г. Сковороди, 2001. 598 с.

²² Владика Павло Василик. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-pavlo-vasylyk-467/> (дата звернення: 14.11.2019).

²³ Гук В. Преосвящений Владика Кир Павло Василик. Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. С. 19.

Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія. 2020. Вип. 15.

6. Пащенко В. Греко-католики в Україні. Полтава, 2002. 591с.

7. Спогади Владика Павла Василика, «Християнський Вісник», № 7 (67), Коломия, 1999. 24с.

8. Українці у світі. URL: жр:/\у\у.икгаіпіап5- vworld.org.ua/ukr/reopies/61 e 1 Ъ8ae9Г6349ЬЬ/ (дата звернення: 14.11.2019).

Дата надходження до редакції: 16.11.2019

УДК 94.(477.83(86):271.4(092)

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.3>

ЛІТУРГІЙНЕ ЖИТТЯ ПІДПІЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Катерина ІВАНИШИН

*Університет Короля Данила, юридичний факультет,
вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Роман ЛУЦЬКИЙ

Університет Короля Данила, Науково-дослідний інститут імені Академіка Івана Луцького, вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна

У 2019 році минає тридцятиріччя з часу виходу з підпілля Української Греко-Католицької Церкви. ХХ століття знає не так багато прикладів успішної нелегальної діяльності суспільної інституції, такої як Греко-Католицька Церква, що зберегла усі свої функції, неперервність існування та виявилася прикладом ненасильницького опору в умовах тотальної заборони та репресій. Будь-яка душпастирська діяльність греко-католицьких священників після Львівського псевдособору вважалася незаконною. Священники, монахи й монахині були піддані репресіям. В цьому і виражена актуальність піднятої проблематики.

Зокрема, за «контрреволюційну діяльність» та «зраду Батьківщини» митрополита Йосифа Сліпого було засуджено до восьми років виправно-трудових таборів та трьох років позбавлення громадянських прав, єпископа Никиту Будку – до п'яти років ув'язнення та трьох років позбавлення громадянських прав, єпископа Миколая Чарнецького – до п'яти років ув'язнення та трьох років позбавлення громадянських прав, єпископа Івана Лятишевського – до десяти років. Єпископ Григорій Хомишин помер у київській тюрмі ще перед процесом 28 грудня 1945 року. У таборі «Чапаївка-Віта» під Києвом 17 грудня 1947 року помер і Перемишльський єпископ Йосафат Коциловський. 1 жовтня 1949 року на засланні в Караганді (Казахстан) загинув генеральний вікарій Львівської архієпархії єпископ Никита Будка. 12 листопада 1950-го біля Воркути – Перемишльський єпископ-помічник Григорій Лакота.²⁴

Незважаючи на те, що «видима» структура УГКЦ була зруйнована арештами єпископату, Церкві вдалося в умовах переслідувань і глибокого підпілля зберегти неперервну тяглість єпископського служіння. Єпископські хіротонії здійснювалися

²⁴ Церква в Підпіллі 1948-1989 (Історія УГКЦ). URL: <http://ugcc.ua/official/official-documents/>

таємно підпільними владиками. З 1945-го по 1989 рік в умовах суворої таємності, хіротонію отримали 15 підпільних єпископів.

Тільки протягом 1945–1946 років органи держбезпеки заарештували понад 800 греко-католицьких душпастирів з терміном засудження від 10 до 25 років. Географія тюремного ув'язнення духовенства, чернецтва та мирян була широка: Мордова, Казахстан, Сибір, далекий Схід. На спецпоселення після відбуття в'язничного терміну висилали в Красноярський край, Читинську область, Хабаровський край.²⁵

Атеїстична держава не спромоглася, однак, зламати дух опору. Незважаючи на нестерпні фізичні та моральні умови радянських таборів і складні умови життя на засланні, греко-католицьке духовенство використовувало всілякі можливості, щоб сповняти своє покликання. У атмосфері глибокої релігійності та свідомого українського патріотизму у місцях позбавлення волі та на поселеннях відбувалися служби Божі, молебні, уділялися Святі Таїнства.

Священики хрестили дітей, вінчали на спецпоселеннях молодят, причому не лише українців. У таборах відбувалися навіть священничі рукоположення.

У Галичині продовжувалося церковне життя в підпіллі – зокрема завдяки активності єпископів, священиків, чернецтва та вірних, котрі повернулися з таборів та заслань. Таємні Богослужіння відбувались у приватних будинках, у відпустових місцях, біля закритих церков. Підпільні Літургії проходили переважно вночі за зачиненими дверима при зашторених вікнах. 17 вересня 2019 року – день 120-ліття єпископської хіротонії Праведного Митрополита Андрея та 30-ліття маніфесту за легалізацію УГКЦ, митрополит Ігор згадує: «Спогад про таємні зустрічі у нашому домі зі священиками. Зазвичай зустрічі з отцями відбувались вночі, до нас приходило кілька людей. На жаль, в нашому селі ми не могли сказати багатьом людям про можливість спільної молитви. Це було пов'язано з нашим батьком. Він спочатку був вчителем, а потім його звільнили з роботи і вже відчувалась дистанція від людей до нашої сім'ї. Так часто буває у вчительських родинах, що люди ставляться з пошаною і страхом.»²⁶

Тому ми могли сказати максимум двом-трьом родинам про час і місце Служби Божої і Сповіді. Зазвичай Літургія розпочиналась об 11, або 12 годині ночі, після чого священник сповідав людей. Найбільш яскраво мені запам'яталась Літургія у селі Першаків на празник Богоявлення. Тоді на Службу Божу збиралось дуже багато людей. Служити приїжджав о. Іван Юськів редемпторист. Зима – було дуже холодно, але священник приїхав,

²⁵ Там само.

²⁶ Духовна велич Львова. (до дня 120-ліття єпископської Хіротонії Праведного Митрополита Андрея та 30-ліття маніфесту за легалізацію УГКЦ) м. Львів 2019. – С. 115.

людей висповідав, відслужив Службу Божу, посвятив воду та покропив людей. Це все, очевидно, починалося звечора, і закінчувалося близько 3-4 години ранку».²⁷

Кількість вірних на таких Богослужіннях налічувала від кількох осіб до кількох десятків. Перед Літургією відбувалася сповідь. Священик надівав переважно лише єпитрахиль, яку в разі облави легше було зняти й сховати. З причин безпеки священики не завжди носили з собою церковну утвар.

Після розгону монастирів та арештів настоятелів монахи й монахині жили невеликими спільнотами по 3-4 особи й виконували приписані уставом обов'язки.

Поповнення чернечих Згромаджень відбувалося за рахунок молоді, яка приходила в монастир за рекомендаціями сестер чи священиків.

Монахині допомагали в релігійній освіті дітей, зберігали у своїх домівках Пресвяту Євхаристію, домовлялися про місце й час Богослужіння, особливо на Різдво й Великдень, приносили все необхідне для відправи. У цих «мандрівних церквах» сестри були і паламарями, і дяками, і катехитами (учителями Закону Божого).²⁸

Велику підтримку підпільним священикам і єпископам надавали миряни. Їхні дома часто ставали місцями для проведення Богослужінь та уділення церковних таїнств. Вірні УГКЦ дбали про християнське виховання дітей, виготовляли та зберігали літургійні речі, опікувалися зачиненими храмами, супроводжували та охороняли своїх душпастирів, шукали священиків для людей, котрі потребували сповіді чи Причастя, а тому по праву стали непорушною опорою Церкви в підпіллі. Миряни в основному оберігали віру. У сім'ях говорили про Бога, про Церкву, вчили молитви, казали, що наша Церква, хоч зараз невидимо, але пов'язана з Римом. Вели формаційну роль Літургії і просвітницькі передачі «п'ятнадцятихвилинки». Хоч, звичайно, їх дуже глушили, але людям вдавалося ловити хвилю і слухати. Вони дуже цим дорожили. Не раз були цілі начитки з історії, з історії Церкви. Ще тоді не було магнітофонів, тому люди дуже часто вручну писали собі скрипти.²⁹

Одним із найважливіших завдань церковного проводу підпільної Церкви став підбір, навчання і висвячення кандидатів до духовного стану. З цією метою діяли таємні духовні семінарії, у яких здобувало освіту нове покоління священнослужителів, забезпечуючи Церкві неперервність душпастирського служіння. В монастирі збирали по двоє, по троє новика. Вони мали свого магістра, тобто вчителя. І цей провідник познайомившись з новиками казав, що такого числа, на таку годину зустрінемося там і так відбувалося навчання. До цих

²⁷ Ті, що вірні. Валентин Дігтяренко [Кінофільм] URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p8SG5mXZyjc/>

²⁸ Фром Е. Мистецтво Любові: [Текст]/ Теорія Любові / Любов до Бога. 2017. С. 57.

²⁹ УГКЦ невідомий літопис. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gOI0j-rKNJI>

зустрічей готувалися. Зустрічі відбувалися доволі рідко, десь два, або три рази в місяць. Так планувалося спеціально, щоб не засвітитися перед радянською владою.

Начання тривало досить довго. Одного чи декількох кандидатів закріплювали за освіченим священиком, який, зокрема, забезпечував їх підручниками, перекладами з латини та інших мов. Навчальна програма була значно вужча, ніж у колишніх семінаріях, і охоплювала лише найважливіші та найнеобхідніші для практичного душпастирювання в підпіллі предмети. До таких належали моральне і пастирське богослов'я, догматика, канонічне право, обрядовість, Святе Письмо, філософія, церковна історія, етика та церковний спів. Рукоположення молодих душпастирів відбувалося переважно після чотирьох – шести років таємного навчання. Кандидатів екзаменувала комісія зі старших священиків і, якщо результати були позитивними, їх рекомендували єпископу.

Багато з кандидатів змушені були офіційно працювати на важких і малооплачуваних роботах, щоб мати змогу здійснити своє священиче покликання. Священикам найвигідніше було працювати сторожем. Тому, що він відпрацював дванадцять годин чи добу, а потім мав три або чотири доби вихідних, і він міг за той час десь поїхати до людей у віддалені села, послужити там, бо були різні потреби і хворі, і похорони, і хрестини, і люди одружувались. Ще була популярною праця газівника. Була норма по такому догляду за газовими, апаратами, яку можна, було цю норму виконати швидко і мати час для служіння людям.

Отже, у цей зовсім не легкий період життя люди не втрачали віри, вони знали що Бог своєї Церкви ніколи не покидає. Господь дбає про своїх людей. А навіть, якщо в якийсь час не відчувається Його підтримка, то це є певне випробування, щоб людей виховати. Можливо – це результат невірності. Так було з Ізраїльським народом. Вони не раз попадали в довгі роки неволі, а потім завдяки цьому повертались до Бога. І Господь Бог їх повертав назад на свої землі, де вони успішно розвивались і практикували там свою віру. А кали наставав момент, що народ знову відступав від Бога і творив собі божків, то знову попадали у неволю. Таким чином, Господь Бог виховує. Він дає різні випробування і спостерігає за людиною та її діями і як вона поводитися в тій чи в іншій ситуації. Можливо і зараз, коли наша Батьківщина на порозі війни, наш народ проходить процес виховання і очищення. Але ми також знаємо, що Бог дає людині такі випробування, які вона може витримати. Тож у складних життєвих ситуаціях ми не маємо думати, що Бог забув про нас чи сумніватися у Його дійсності. Адже Бог – це символ справедливості, істини і любові. Бог – це символ єдиного джерела, що є основою розмаїтих проявів, це образ квітки, що проростає з духовного насіння всередині кожного з нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фром Е. Мистецтво Любові / Теорія Любові / Любов до Бога. 2017. 325 с.
2. Ті, що вірні. Валентин Дігтяренко [Кінофільм] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=p8SG5mXZyjc/>
3. Духовна велич Львова. (до дня 120-ліття єпископської Хіротонії Праведного Митрополита Андрея та 30-ліття маніфесту за легалізацію УГКЦ) м. Львів 2019. – 298 с.
4. Церква в Підпіллі 1948-1989 (Історія УГКЦ) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ugcc.ua/official/official-documents/>
5. УГКЦ невідомий літопис – [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gOI0j-rKNJI>.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

УДК 27-72-4:172.15

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.4>

ВЕЛИЧНА СИЛА МОЛИТВИ У МОРАЛЬНОМУ ЗЦІЛЕННІ ТА ФІЗИЧНОМУ ПЕРЕРОДЖЕННІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДІЯЛЬНОСТІ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ УГКЦ)

Леся РИЖКОВА, Марта-Андріана СЕРЕДЮК, Надія ГРИНІВ

*Івано-Франківський національний медичний університет, медичний факультет,
вул. Галицька, 2, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Алла СІНЦИНА

*Івано-Франківський національний медичний університет, кафедра
українознавства і філософії, вул. Галицька, 2, м. Івано-Франківськ, Україна*

«Молитва - це таїнство, яке переходить межі нашої свідомості і нашої підсвідомості», - так тлумачить нам поняття молитви «Катехизм Католицької Церкви». Для кожного молитва є чимось особливим. Молитва може виражати прохання, бути наповнена любов'ю і вдячністю.

Молитва – дороговказ, слідуючи якому ми віднаходимо місце у житті. Оскільки це завдання нелегке, ми заручаємося підтримкою Спасителя і слідуємо за ним. «Покірنا людина не дивується зі свого горя; воно веде її до більшої довіри, до твердої витривалості». Творець посилає нам ті випробування, які ми можемо витримати, тому у складних ситуаціях розуміємо, скільки сили таїться в глибинах нашої свідомості. Маючи цю силу, пройдемо всі перепони і досягнемо мети.

Молитва – це розмова з Господом. Як священник говорить з Творцем за допомогою молитви, так і кожен з нас може без посередників відкрити своє серце для Господа. В молитві здійснюється таїна, відкривається щось сокровенне. Відкривши душу, відчуваємо тепло і непідробний спокій.

Терапевтичну дію молитви на людину помічали вже давно, тому не дивно, що багато вчених спробували дослідити механізм впливу молитви на зцілення хворих. Дослідження проводилися різними приладами та методиками.

Перші дослідження довели вплив молитви на людський мозок. Так, науковці з університету Пенсильванії дійшли висновку, що молитва створює відчуття справжнього блаженства, впливаючи на певні ділянки мозку людини. Поки люди молилися, пристрій МРТ фіксував показники про активність мозку у різних його частинах. У цьому дослідженні взяло участь понад 1000 євангелістів з Великобританії. Дослідження показало, що ці віруючі виявилися емоційно

стабільнішими. Віруючі і ті, хто медитує, схоже описали свій стан після молитви або духовної практики. Вони розповіли дослідникам, що відчують «гармонію та смиренність, спокій та комфорт», усвідомлюють, що «світ не піддається контролю; тому треба просто пливати за течію і примати все, що відбувається».

Інше дослідження проводилося у Санкт-Петербурзькому науково-дослідного інституті ім. Бехтерева на кафедрі нейрофізіології та психофізіології професором Валерієм Слезиним. Для дослідження були запрошені православні і католицькі священники, проповідники ісламу. Усіх попросили молитися, а тим часом науковці знімали покази електроенцефалограми, щоб відслідкувати зміну процесів у мозку. Вченим вдалося виявити особливу фазу працюючого мозку, хоча до цього часу виділяли лише три фази (повільного сну, швидкого сну та фазу активності), кожній з них притаманний свій вид біоритмів. Четверту назвали фазою молитовної активності, у якій мозок майже вимикається: свідомість існує поза тілом. У фазі активності мозок генерує альфа- та бета-ритми з частотою 8-30 Гц. У людей, що молилися, фіксували частоту лише 3 Гц і, відповідно, виникнення дельта-ритму, який фіксують лише у немовлят віком 2-3 місяці. Як пише у Євангелії: «Будьте як діти і врятуєтесь». Також В.Слезин припустив, що під час молитви руйнуються патологічні зв'язки між нейронами, іноді це призводить до повного одужання онкохворих. Але ці гіпотези потребують ретельного вивчення.

У людини, яка молиться, потреба в кисні знижується на 20%, тоді як під час сну лише на 8%. Тому під час молитви організм відновлюється краще, ніж під час сну. Віруючі люди менш схильні до депресії, мають кращу пам'ять та знижують вірогідність розвитку хвороби Альцгеймера на 50% (дослідження Національного інституту психологічного здоров'я США). Також молитва допомагає розвивати абстрактне мислення, зберігати духовний та фізичний баланс, значно збільшує опорні властивості фізичного тіла. В результаті систематичної молитви протягом 2-4 місяців відбувається синхронізація півкуль головного мозку, дві півкулі функціонують на рівні домінуючої.

Ще один дослід протягом десятиліть проводив доктор медичних наук Ендрю Ньюберг, керівник досліджень в Мугна Brind Center інноваційної медицини в університеті Томаса Джефферсона. Він вводив у кров людини, яка молиться, нешкідливий радіоактивний барвник. З плином крові барвник потрапляв у ті ділянки мозку, де відбувався найбільш активний кровообіг. Було виявлено збільшену активність кровопостачання в лобних долях і зонах, що відповідають за мову. Якщо у віруючих людей під час «споглядання Всевишнього» помітні зміни та підвищена активність в частині мозку, яка відповідає за зорове сприйняття, то в атеїстів молитва не викликала жодних змін.

Ще один науковець, Михайло Лазорик, запатентував свій спосіб оцінки впливу молитви на організм людини. Матеріалом була артеріальна та венозна кров добровольців (15 осіб), яку брали до і після читання молитви. Захисна дія на організм підвищувалася в рази. Суть дослідження полягало у виявленні динамічних змін кількості та якості формених елементів крові, а саме лейкоцитів, нейтрофілів, лімфоцитів, тромбоцитів, показників фагоцитозу та цитохімічного дослідження лужної фосфатази у мазку. Молилися 10-15 хвилин, було виявлено зниження показників запалення, падала агресивність інфекцій в організмі. У венозній крові хворого, який хворів посттравматичним остеомієлітом, виявили зниження фагоцитів у 6 разів, а кількості мікробів, які вони фагоцитують, – в 5.5 разів. У капілярній крові кількість мікробів знизилася вдвічі. Лейкоцити знижували агресивну дію фагоцитів, тобто молитва направляла хід процесу у позитивне русло. У іншого пацієнта з постінфекційним гепатитом, який регулярно молився, фагоцитоз знизився у 2 рази, показники лужної фосфатази – у 1.5-2 рази. У всіх пацієнтів аналізи виявили позитивні зміни показників крові. М. Лазорик припустив, що такі зміни можуть бути пов'язані з дією молитви саме на воду, яка у великому відсотковому співвідношенні міститься в крові, і зміни відбуваються на клітинному рівні.

Ретельні наукові дослідження підтверджують, наскільки важливою є молитва у фізичному та духовному зціленні. Молитва і віра підносила дух справжніх віруючих і живучих у Бозі. ХХ століття позначилося великими випробуваннями у житті УКГЦ. Цей період дав історії таких визначних постатей як Андрей Шептицький, Йосип Сліпий, Василь Гопко, Іван Слезюк, Теодор Ромжа, Василь Величковський, Миколай Чернецький та інші. Саме вони були істинними синами Господа, які силою своєї віри несли людям слово Бога, розраду в силі молитов у тяжкі часи.

Прикладом такого духовного подвигу був Микола Чарнецький, якого ще називають цілителем людських душ. У гімназії відзначався серед однолітків особливою добротою і старанністю. Завжди спокійний, відкритий, ніколи не вчинив нічого злого, мовчазний, старанно виконував свої обов'язки та завдання. Мав сильну пам'ять, був розумний і наполегливий, був задоволеним тим, що має. Багато свого часу приділяв молитві, відвідуванням церкви. Священномученик потерпав через переслідування, у 1945 році його заарештували. Суд призначив 10 років у зоні посиленого режиму. За цей час отець Миколай відбув 600 годин допитів та катувань, змінив близько 30-ти таборів примусової праці та в'язниць. Хоч як не було важко Чарнецькому, та все ж завжди знаходив слово втіхи для спів'язнів, знав і вірив у силу молитви. У 2001 році його було канонізовано, мощі перепоховали. Але Микола Чарнецький допомагає людям і після смерті, іноді люди

беруть землю з могили Кира Миколая. Є безліч історій, коли люди зцілювалися за допомогою молитви або після відвідування могили Блаженного Священномученика Миколая.

Василь Величковський мав особливий дар проповідника та організатора, був людиною весело вдачі, зв'язував дружні стосунки з православними. Великомученик очолив акцію возз'єднання православних братів із Греко-Католицькою Церквою. У 1939 році отця Василя викликали в НКВС через урочистий хід вулицями Станіславова. Червона армія в той час займалася активним знищенням УГКЦ, але його відпустили, зважаючи на популярність у громаді. У Тернополі його знову заарештували. У Києві через відмову в переході до православ'я отця було засуджено до найвищої міри покарання – розстрілу. Три місяці він чекав вироку, він проповідував для людей у в'язниці, а приречені на смерть з цікавістю слухали про сповідь, Божі речі і молитву. Господь зберіг життя святого, і смертний вирок замінили на 10 років ув'язнення на Воркуті, вдруге засуджений на три роки. У 2001 році його було визнано як блаженного мученика за Віру Христову.

Своїми молитвами отці допомогли не одній людині, вселяли віру, тому заслужили такого високого чину. Яка б невдача чи прикра ситуація не була б на нашому шляху, попросивши допомоги у Господа, в якого віруємо всім серце, завжди будемо почуті. Всевишній дає сили усім, хто просить про допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. УНІАН. URL: <https://religions.unian.ua>
2. Чернецький. URL: <http://charnetskyj.org.ua>
3. Духовність. URL: <http://www.dukhovnist.in.ua>
4. Журнал «Добрий доктор». № 1. (52), 2012.

Дата надходження до редакції: 20.12.2019

ФІЛОСОФІЯ

УДК 502/504:130.123 "XX"

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.5>

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ЯК КОЛИСКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Яна БЕРЛАНЮК

*Університет Короля Данила, юридичний факультет,
вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Роман ЛУЦЬКИЙ

*Університет Короля Данила, Науково-дослідний інститут імені Академіка Івана
Луцького, вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна*

Актуальність моїх роздумів, викладених в тезах, полягає у визначенні основних форм підпільної діяльності греко-католиків у другій половині 1980-х рр.; окресленні передумов та виявленні характерних рис легалізації Української Греко-Католицької Церкви у 1989-х роках.

Говорячи про Українську Греко-Католицьку Церкву, слід відмітити, що вона є правонаступницею Київської митрополії та церквою Володимирового хрещення. Крім того, Українська Греко-Католицька Церква є єдиною з українських церков, що має безперервну ієрархічну спадкоємність з часу заснування у X ст. Київської митрополії 1596 року. Саме Київський митрополит Михайло Рагоза та п'ять єпископів і три архімандрити у церкві святого Миколи підписали Берестейську унію, в якій визнали церковну владу єпископа Рима, вийшовши тим самим з-під юрисдикції православного Константинопольського патріарха. А у 33-х артикулах унії ієрархія визначила умови, на яких згідна прийняти єдність з Римським престолом. Більша частина цих артикулів була покликана зберегти богословську, літургійну та канонічну ідентичність Унійної Руської Церкви: залишити в Символі віри «від Отця ісходить», не вносити змін у порядок здійснення тайни хрещення, збереження одруженого священства, залишити три види Літургії (св. Івана Золотоустого, св. Василя Великого, св. Григорія Двоєслова). Частина артикулів з різних внутрішніх і зовнішніх причин була порушена вже у XVII-XVIII ст. Цей процес в історії Українська Греко-Католицька Церква отримав назву «латинізація».

У XX ст. за митрополита Андрея Шептицького розпочалися поступові спроби відновити втрачену ідентичність. У 2011 Українська Греко-Католицька

Церква представила свій катехизм «Христос – наша Пасха», в якому віровчення Церкви подано на основі анафори Літургії св. Василя Великого.

У XIX-XX ст. єпископи та священики Української Греко-Католицької Церкви стали безпосередніми учасниками культурного, політичного, економічного відродження українського народу. Зокрема, автором музики гімну України є священик Михайло Вербицький. У суспільному й громадському житті Українська Греко-Католицька Церква обстоює право українського народу на свою незалежну соборну державу та становлення в ній зрілого громадянського суспільства; реалізовує велику кількість благодійних і громадських проектів в Україні та поза її межами.

Варто згадати також про боротьбу нашої Церкви за збереження національної ідентичності українського народу.

Так, після встановлення радянської влади в західноукраїнських областях для Української Греко-Католицької Церкви розпочався один із найважчих періодів в її історії. Тоталітарний устрій держави, пропагування атеїстичного світогляду, репресії та переслідування духовенства, залякування вірних – такими були реалії державно-церковних відносин СРСР у другій половині XX ст. Головним союзником комуністичної ідеології щодо заперечення будь-якого права на існування греко-католиків на західноукраїнських землях виступала промосковська Російська Православна Церква. Система відчайдушно боролася з Українською Греко-Католицькою Церквою, яка віками була оплотом національної свідомості, чинником самозбереження і об'єднання українського етносу³⁰.

Проте Українська Греко-Католицька Церква виявила виняткову життєздатність. Представники влади все виразніше бачили, що Церква в соціалістичній системі буде існувати й діяти набагато довше, ніж передбачала марксистська ідеологія. Підстави для сподівань на краще давав факт підписання урядом СРСР Хельсінкських угод 1975 року, зокрема, в частині про пошанування релігійних свобод³¹.

У жовтні 1978 року на Папський престіл зійшов польський кардинал Кароль Войтила (Іван Павло II), який задекларував свою підтримку Українській Греко-

³⁰ Як і чому комуністична влада ліквідувала УГКЦ? Веб-портал Інформаційний ресурс УГКЦ. URL : http://news.ugcc.ua/articles/yak_%D1%96_chomu_komun%D1%96stichna_vlada_l%D1%96kv%D1%96dovuvala_ugkts_76123.html (дата звернення: 04.03.2016).

³¹ Бендик М. Львівський псевдособор 1946 року і “католицько-православна” проблема в добу відродження УГКЦ початку 90-х рр. XX ст. // Слово, №2 (27), 2006, с. 5-10. Веб-портал Дрогобицької духовної семінарії. URL : <http://dds.edu.ua/ua/component/content/article/474-pseudosobor.html/>

Католицькій Церкві. Іван Павло II також дозволив скликати Синоди Єпископів нашої церкви³².

Водночас з цим в УРСР посилювалися репресивні заходи щодо цілісного духовенства та контроль над їх підпільною діяльністю. Так, протягом першої половини 1980 року було вбито трьох греко-католицьких священників, а на початку 1981 року трьох інших було ув'язнено³³.

Коли говорити про греко-католиків, які намагалися жити в Українській Греко-Католицькій Церкві через участь у підпільних богослужіннях, то тут слід виділити декілька рівнів підпілля. На найглибшому рівні діяли єпископи, котрі організовували підготовку кандидатів до священства, їх висвячення здійснювалося за всіма правилами конспірації, оскільки саме така діяльність викликала найсуворіші репресії з боку влади. Частина єпископів принципово перебувала на нелегальному становищі – вони мали приступити до єпископського служіння за обставин арешту й ув'язнення актуально діючих єпископів. За останніми влада пильно стежила.

Іншим рівнем підпілля було життя чоловічих і жіночих монаших спільнот. Підпільних чоловічих монаших згромаджень було три – Василіяни, Редемптористи і Студити, а жіночих – кільканадцять. Як правило, підпільними монастирями були помешкання, в яких проживали по декілька монахів чи монахинь.

Ще іншим рівнем підпілля було священство Української Греко-Католицької Церкви. Воно складалося з репресованого покоління, а також із молодших за віком священників, які вирости і сформувалися в умовах підпільного життя. Звичайно, молодші священники не могли рівнятися зі старшими за рівнем освіти. Проте молодь не проходила випробування ГУЛАГом і тому не відчувала страху перед системою, а також була готовою енергійно працювати в умовах підпілля. Частина священників реалізовувала своє священство лише на рівні Божественної Літургії. Часто такі священники могли займати високі посади, при цьому, звичайно, залишаючись безпартійними. Інша група священників звершувала пастирську діяльність, виїжджаючи до вірних далеко поза межі свого місця проживання, де їх ніхто не знав. Окремою справою було Таїнство Хрещення дітей, про котре часто просили підпільних священників дуже високопоставлені особи, які належали до комуністичної партії і через те боялися хрестити дітей відкрито³⁴.

³² Субботін В. Передумови легалізації греко-католицької церкви в УРСР на зламі 80-90-х років XX століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Гол. ред. М. Литвин. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2013. С. 643-652.

³³ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України XX ст. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ : Плай, 2004. 464 с.

³⁴ Бендик М. Львівський псевдособор 1946 року і “католицько-православна” проблема в добу відродження УГКЦ початку 90-х рр. XX ст. // Слово, №2 (27), 2006, с. 5-10. Веб-портал Дрогобицької духовної семінарії. URL : <http://dds.edu.ua/ua/component/content/article/474-pseudosobor.html/>

Тому, однією з причин виникнення руху за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви було відчуття поглиблення кризи всередині Церкви, викликаній старінням та смертю ієрархів і духовенства, яких не могли замінити молоді, неосвічені священники. Іншою причиною було занепокоєння тим, що після сорока років заборони Церкви дедалі більше «прихованих» католиків, які ходили до православних церков, відчужувалися від Української Греко-Католицької Церкви.

У вересні 1982 р. в Західній Україні було створено «Ініціативну групу для захисту прав віруючих та Церкви», котра згодом почала нерегулярне розповсюдження самвидавної «Хроніки Католицької Церкви в Україні», редактором якої був Йосиф Тетеря. Тим часом у Львові митр. Володимир Стернюк у 1983 р. хіротонізував редемпториста Филімона Курчабу як свого помічника. Також було таємно висвячено ще декількох єпископів, щоб забезпечити неперервність ієрархів у всіх єпархіях.³⁵

Власне, ще однією важливою передумовою виходу з підпілля Церкви стала активна діяльність греко-католицького духовенства в УРСР, незважаючи на репресивні заходи влади та суворі санкції радянського законодавства.³⁶

З приходом до керівництва Компартією СРСР Михайла Горбачова проголосили курс на демократизацію суспільства, розпочалися радикальні зміни в політиці в умовах соціально-економічної кризи. Новий курс не міг оминути і змін у церковно-релігійній політиці влади, перебудові державно-церковних відносин³⁷.

Отже, процеси оновлення радянського суспільства, проголошені М. Горбачовим, торкнулися як соціально-економічного, так і культурного життя Української РСР, що й стало підставою для відновлення та легалізації Української Греко-Католицької Церкви, яка на протязі багатьох століть стояла на сторожі національної ідентичності української нації та зберігала духовні ідеали нашого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бендик М. Львівський псевдособор 1946 року і «католицько-православна» проблема в добу відродження УГКЦ початку 90-х рр. ХХ ст. // Слово, №2 (27), 2006, с. 5-10. Веб-портал Дрогобицької духовної семінарії. URL: <http://dds.edu.ua/ua/component/content/article/474-pseudosobor.html/>.

³⁵ Івасів Р. УГКЦ. На тлі комуністичної потвори. Веб-портал Католицький оглядач. URL : <http://catholicnews.org.ua/ugkc-na-tli-komunistichnoyi-potvori> (дата звернення: 04.08.2017).

³⁶ Субботін В. Передумови легалізації греко-католицької церкви в УРСР на зламі 80-90-х років ХХ століття / Володимир Субботін // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Гол. ред. М. Литвин. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2013. – С. 643–652.

³⁷ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. [Текст] / Василь Марчук; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 464 с.

2. Боцюрків Б. Українська Греко-католицька Церква і Радянська держава (1939-1950). – Львів: Український Католицький Університет, 2005. – 265 с

3. Івасів Р. УГКЦ. На тлі комуністичної потвори. Веб-портал Католицький оглядач. URL: <http://catholicnews.org.ua/ugkc-na-tli-komunistichnoyi-potvori> (дата звернення: 04.08.2017).

4. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 464 с.

5. Субботін В. Передумови легалізації греко-католицької церкви в УРСР на зламі 80-90-х років ХХ століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Гол. ред. М. Литвин. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2013. – С. 643–652.

6. Як і чому комуністична влада ліквідувала УГКЦ? Веб-портал Інформаційний ресурс УГКЦ. URL: http://news.ugcc.ua/articles/yak_%D1%96_chomu_komun%D1%96stichna_vlada_l%D1%96kv%D1%96dovuvala_ugkts_76123.html (дата звернення: 04.03.2016).

Дата надходження до редакції: 15.11.2019

УДК 94.(477.83(86):271.4(092)

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.6>

МОРАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЕВТАНАЗІЇ

Софія ІВАСІВ

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
філософський факультет, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна*

*Науковий керівник: **Богдан РОХМАН***

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, кафедра
філософії та соціології, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна*

Особливістю людського існування є дві фундаментальні категорії - сенс життя і ставлення до смерті. Цю проблему досліджували філософи починаючи з доби античності та продовжують цим займатись до наших днів. І впродовж історії людського існування, життя було та залишається основної цінністю людини. Всі мають право на нього, проте ні в кого не має права забрати його, припинити, закінчити, при цьому залишившись безкарним. Але суспільство ніколи не стоїть на місці, тому в процесі розвою з'являються нові погляди на філософські проблеми. «Наприкінці ХХ століття відбулася зміна відношення людини до смерті.»³⁸ У зв'язку з розвитком техніки, науки та медицини, почалось нове сприйняття життя, та його цінності. І якщо раніше смерть розглядалась як природній процес припинення життя, та з розвитком науки та технологій з'явилась можливість її прискорити або відстрочити. Попередні уявлення стали всупереч «новим», цим самим утворюючи нову проблему, яка впродовж останнього століття залишається відкритою. Мова йде саме про евтаназію.

Слово евтаназія походить від 2х грецьких слів, що означають в перекладі «добра смерть». Такою її називали в античні часи, тобто смерть без болю та мук. «Евтаназія» як термін було вперше вжито у праці Френіса Бекона, та його книзі «О достоинстве и приумножении наук», де він називав це «легкою смертю». Проте впродовж історії сам процес евтаназії розвивався та змінювався, і разом з цим змінювався і термін. Тому в наш час прийнято розглядати евтаназію як «Медичне втручання, спрямоване на полегшення болю та страждань від хвороби, навіть із ризиком прискорити смерть». Поняття « медичне втручання» може бути у 2х проявах: 1 - відключення від апаратів, які штучного підтримують процеси

³⁸ Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навчальний посібник / С. В.

Білоконь - Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – С. 22.

необхідні для життя; 2 - введення препаратів, які зупиняють ці життєві процеси. Як в одному, так і в іншому випадку єдиний результат - смерть.

Евтаназія постає однією з центральних проблем біоетики, та розглядають її у багатьох галузях: науці, теології, філософії, юриспруденції. І так як у кожного своя точка зору, спричиняється безліч спорів на цю тему. Прихильники евтаназії аргументують свої погляди зазвичай тим, що людина вільна в своєму виборі, і має повне право розпоряджатись своїм життям, як їй забажається. Хворий може і повинен жити в своє задоволення, він не вимушений терпіти біль, якщо є можливість позбавитись усіх страждань спричинених хворобою. Усі хочуть гідно піти з цього життя, тому евтаназія робиться задля блага людини, щоб не закінчувати своє життя в смертельних муках.

Люди, що виступають проти евтаназії, аргументують цей процес як навмисне вбивство або навіть самогубство. Він забирає життя людини, що є неприйнятним для теперішнього суспільства. З точки зору моральних норм та правил, ніхто не має права забрати в людини життя, навіть якщо для цього є вагомі причини. Релігія вважає евтаназію гріхом. «Евтаназія є відкиненням абсолютної влади Бога над життям і смертю. Тому вона виростає в суспільстві, яке закривається до Бога і трансценденції».³⁹

Думок безліч, але дана проблема все ще залишається невирішеною в більшості держав, і в нашій також. Проте є країни, у яких евтаназія дозволена, і являється цілком нормальним процесом. Вперше вона була дозволена у Нідерландах, згодом долучились Бельгія та Швейцарія. На даний момент цей процес є дозволим майже у 10 країнах світу. Наприклад у Швейцарії хворому дають стакан з снодійним і отрутою. Тобто смерть проходить у вісні, і як кажуть лікарі, абсолютно без болю. Коштує така процедура = 3-4 тисячі євро.

Тож чи вартий цей процес таких затрат? Чи існують все таки інші варіанти допомоги людині?

На противагу евтаназії приходиться «паліативна допомога».

З давніх часів люди старались надати важкохворим необхідний догляд і забезпечити їм гідну смерть. Така тенденція була впродовж всієї історії людського життя, тому зараз існує «паліативна допомога», що забезпечує невиліковно хворим належний супровід до останніх днів їхнього життя.

З терміном «паліативна допомога» тісно пов'язаний термін «хоспіс», який прийшов до нас ще з давніх часів. Латинське слово «*hospes*» означає «гість».

Колись таким терміном називали приміщення, що розташовувались по дорозі до Святої Землі, куди невиліковно хворі йшли

³⁹ Вісник Інституту родини і подружнього життя Українського Католицького Університету, №4: Гідність людського тіла. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2004. С. 93.

щоб попросити у Бога допомоги. Завданням хоспісів було надати допомогу та підтримку цим людям. Згодом ці «приміщення» почали надавати допомогу усім потребуючим. В ході історії хоспіс видозмінюється, але суть його залишається попередньою - надання підтримки та допомоги невиліковно хворим.

Впродовж років змінювалось також значення та завдання паліативної допомоги. У наш час вона ставить за мету: супровід людини, до останніх днів її життя; забезпечення знеболюючими препаратами; моральна та фізична підтримка та опіка над пацієнтом; підтримка рідних смертельно хворого. Для цього в хоспісах існують спеціально обізнані фахівці, які повинні знати, як правильно спілкуватися з хворим та надавати фізичний догляд.

Хвороба що не залишає шансів на життя «ламає» людину. З цим важко змиритись не лише хворому, але й всьому його оточенню. Тому на плечі працівника паліативної допомоги лягає відповідальність за моральну підтримку та опіку не лише хворого, але й його родини.

Існує низка певних цінностей, які окреслюють філософію паліативної допомоги:

1. Автономія - допомога надається лише за згодою пацієнта та його сім'ї. Пацієнт має право вибору, де саме та яким чином йому надаватимуть допомогу, а також володіти інформацією про свій стан та прогнози лікарів. Якщо хворий не в стані зробити цей вибір, тоді відповідальність лягає на рідних хворого.

2. Гідність - цей аспект являє собою відповідне ставлення до хворого, враховуючи його культурні, релігійні, особисті цінності. Людські цінності та права - це особливості, яких не можна позбавити актуальності, навіть при важкому стані здоров'я особистості.

3. Взаємодія між пацієнтом та медичним персоналом - з початку лікування хворого, медичний персонал має надати необхідну допомогу та підтримку пацієнта, а також встановити дружні стосунки з ним та його рідними. Показати, що працівник не знаходить «далеко» від хворого, а переживає цю проблему разом з ним. Це надає велику підтримку в останній період життя і допомагає навчитись жити з смертельною хворобою.

4. Якість життя - завдання паліативної допомоги - зберегти та підвищити, якість життя пацієнта.

5. Ставлення до життя та смерті - Паліативна допомога сприймає життя та смерть як природні процеси і ніяким чином їх не пришвидшує чи сповільнює. Тому такі проблеми як «евтаназія» або «самогубство» не повинні зустрічатись в процесі паліативної допомоги, з етичної точки зору.

6. Комунікація - спілкування та вміння слухати відіграє важливу роль у взаємодії з пацієнтом. В цей період вони максимально хочуть уваги та розуміння.

Тому саме комунікація між хворим, його близькими та медичним персоналом є одним з основних чинників надання правильної допомоги.

7. Інформативність населення - аспект, який ставить за мету ознайомлення суспільства з принципами паліативної допомоги, що з свою чергу породжує волонтерський дух у громаді, та подолання страху смерті та втрати.

8. Міждисциплінарний та мультипрофесійний підхід - до складу працівників паліативної медицини входять працівники різних профілів, що надає змогу забезпечити допомогою з усіх сторін: фізичної, моральної, релігійної, соціальної. Саме такий підхід до вибору медичного персоналу забезпечує ефективне лікування.

9. Горе та відчуття втрати - втрата близької людини може привести до серйозних психологічних проблем, які в свою чергу можуть викликати фізичні проблеми, тому завдання паліативної допомоги полягає у підтримці близьких.

«Паліативне лікування - це не лише сукупність добре визначених процедур медичного догляду, а й своєрідна філософія медичної допомоги, яка висуває за мету домогтися максимальної гармонії між професійною майстерністю та гуманним ставленням до безнадійно хворої людини».⁴⁰

У процесі написання даної статті я мала змогу поспілкуватися з представником хоспісу, який в свою чергу являється священнослужителем УГКЦ, та дізнатись про життя та діяльність хоспісу «зсередины».

За час існування хоспісу, працівники мали змогу проаналізувати певні зміни в поведінці та думках своїх пацієнтів. Як тільки хворих привозять у хоспіс, майже 80% з них просять про смерть, та вимагають евтаназії. Кожна важко хвора людина хоче полегшити свої страждання, і це нормально. Це її психологічний стан. Проте, вже через тиждень, протягом якого хворим надавали адекватну паліативну допомогу, цей процент зменшився у 10 разів і лише близько 8% хворих все ж думали про смерть.

Цікавий також і економічний аспект паліативної допомоги. Звичайно ж це не дешевий процес, адже кожного дня потребується безліч затрат, починаючи від засобів гігієни і закінчуючи дорогими препаратами. Проте, беручи у порівнянні з вартістю процесу евтаназії, то цих коштів вистачило б на утримання паліативного хворого впродовж декількох років.

Отже, проблема евтаназії не потребує стільки уваги, скільки на неї зараз приділяють, адже існує значно краща аналогія, при хорошому розвитку якої евтаназія як така буде не потрібна. І саме церква, на мою думку, може відіграти важливу роль у розвитку паліативної допомоги, та допомогти з вирішенням великої етичної проблеми. «Таким чином, завданням Церкви в аспекті життя є показувати

⁴⁰ Згречча Е., Спаньоло А.Дж., П'єтро М.Л. ді та інші. Біоетика / Переклад з італійської В.Й Шовкун: Підручник. - Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – С. 573.

й пояснювати цінність життя за допомогою формування та дослідження в медицині; охороняти святість життя; зміцнювати сумління віруючих перед неправдивими теоріями; супротив щодо моральної деградації».⁴¹

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навчальний посібник / С. В. Білоконь - Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – 155 с.
2. Вісник Інституту родини і подружнього життя Українського Католицького Університету, №4: Гідність людського тіла. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2004. – 168 с.
3. Згречча Е., Спаньйола А.Дж., П'єтро М.Л. ді та інші. Біоетика / Переклад з італійської В.Й Шовкун: Підручник. – Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – 672 с.
4. Йосафата Оксана Дробик. Паліативна допомога як протидія евтаназії. Богословсько-моральне дослідження. – Львів: Друкарські куншти, 2011. – 276 с.
5. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник/ – За заг.ред.д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с.
6. Ушаков, Е. В. Биоэтика: учебник и практикум для вузов / Е. В. Ушаков. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 306 с. – Серия: Специалист.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

⁴¹ Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник/- За заг.ред.д.ю.н., проф.С.Г-Стеценка.- К.:Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 217.

УДК 27-184.3:161.263:2-67

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.7>

ГЕНЕЗА РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ БЛЕЗА ПАСКАЛЯ У ВИКЛАДАХ ДУХОВНИХ НАСТОЯТЕЛІВ УГКЦ (СОФРОН МУДРИЙ)

Христина КРАЙНИК

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
філософський факультет, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Богдан РОХМАН

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, кафедра
філософії та соціології, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна*

Ідея самопізнання як спосіб пошуку щастя, що висувалася філософами ще з античності, починаючи від Сократа, і досі нагадує про себе в сучасній культурі. В контексті історії людства вона набувала нових рис в залежності від специфіки епох, і результат її еволюції ми бачимо сьогодні. Багато уваги людина надає своєму внутрішньому світу і суб'єктивному досвіду, вона цінує його і прирівнює до всезагального блага. Людина прагне поваги і толерантності, свободи самовираження, усвідомлює себе, як найвищу цінність цього світу.

Сучасність урізноманітнила цей антропоцентризм силою розвитку науки та різноманітними соціальними процесами, що здебільшого відбуваються в умовах секуляризації. Тому філософія Блеза Паскаля набуває актуальності навіть більше, ніж у сучасну йому епоху.

У процесі самопізнання людина помічає не тільки величні особливі риси, моральні чесноти, а й зовсім протилежне їм: пристрасті, що затумують розум, корисливість, брехню, схильність до жорстокості заради власних цілей та інше. Все це свідчить про її недосконалість, але така характерна риса, як самолюбство, не дозволяє людині прийняти ці недоліки. Вона починає сліпо їх заперечувати, уникати, тікати від них у світ розваг, різноманітних короточасних задоволень, тільки щоб вірити в свою досконалість та величність. Вона ненавидить всіх, хто якимось чином вказує на недосконалість, приязно ставиться до тих, хто обманом ці недосконалість заперечує. Блез Паскаль вважає, що в даній ситуації доречно лише вдячність тим, хто «відкриває нам очі» на недоліки, а не оспівує фантастичні заслуги.

Побачивши всю свою недосконалість і прийнявши себе, людина робить перший крок на шляху до щастя. Адже ідея самопізнання як раз передбачає своєю

кінцевою стадією те вище благо. Тобто процес осягання людиною себе самої породжує наступну проблему - щастя та сенсу життя. Паскаль не роздумує про останнє на пряму, але багато пише про смерть і навіть називає людину одноденним гостем в цьому безмежному світі. Тому релігія притягує вченого як шлях до вічного існування в Господі, він боїться померти, а ще більше боїться не встигнути нічого. Тут Паскаль може і не свідомо, але показує на власному прикладі одну з людських слабкостей - страх. Він іронізує, що геній, яким би розумним він не був, стоячи над прірвою, думатиме лише про те, що в нього під ногами безодня, але ніколи не про завдання, яке йому поставлять вирішити. Розум легко піддається зовнішньому і внутрішньому негативному впливу, що відволікає його від раціонального пізнання.

Паскаль стверджує, що розуму властиво вірити, а волі - любити. Тому, щоб реалізувати їхній потенціал в повній мірі, необхідно знайти достойний об'єкт, по відношенню до якого ці акти здійснюватимуться. В силу самолюбства, людина робить себе цим ідеалом, достойним захоплення, ігноруючи свою недосконалість, забуваючи про навколишніх.

Таким чином людина ніби женеться за привидом, ловить земні насолоди, чи просто короточасні блага, приймаючи їх за те саме високе. Але вибираючи не зовсім вірні методи пошуку, людина забуває про серце, що відчуває те найвище благо, серце до нього тягнеться. Паскаль вважає таким саме моральність, яка здатна приручити людське самолюбство. Тільки моральна людина здатна усвідомити і прийняти свою недосконалість і зазирнути в очі сорому. Саме вимогливість до себе і прагнення позбутися недосконалостей і є для Паскаля мірилом моральності та самовдосконалення. Тобто прийняття власних недоліків і є признак моральної величі людини.

Владика Софрон Мудрий з цього приводу згадує нагірну проповідь Ісуса Христа, а саме фразу «блаженні вбогі духом». «...убогий внутрішньо, убогий силою своєї волі від безлічі бажань. Такий, що вдовольняється тим, що найнеобхідніше для людського життя».⁴² Таке владика визначає дане поняття. Але це лише перший крок на шляху до вищого блага.

Паскаль вважає, що краще не дотриматися посту і покаятися в цьому, ніж дотриматися і возвеличити себе за це. Мова йде про щирість, що має супроводжувати всі дії, на противагу самообожненню. Моральні дії прирівнюються до таїнства, особливого ритуалу, що повинен мати велике значення для людини, має бути викликаний безпосередньо її бажанням і зберігатися в таємниці, тоді щирість і чистота серця буде збережена, а самолюбство приборкане.

«Чисті серцем - це ті, що мають в усіх своїх ділах, намірах, планах і словах

⁴² Мудрий Софрон Нагірна проповідь Ісуса Христа. Жовква: Місіонер 2011. С. 34.

щирість і простоту, які не вміють лукавити з самим собою й іншими людьми.»⁴³ вважає владика Софрон Мудрий.

Це положення виводить людину на справжній моральний орієнтир, що є найближчим її матеріальній сутності і водночас сакральним. Таким для Паскаля є образ Ісуса Христа. Звертаючи увагу саме на спосіб життя Бога в людській подобі, його волевиявлення, любов і жертовність, Паскаль знаходить свою точку орієнтації у сфері моралі. Образ Ісуса хоч і є Богом - тим безкінечним досконалим началом, має в собі і прояв матеріального, на землі він живе як людина.

Софрон Мудрий називає Христа полярною зіркою, кажучи: «Так як моряк пливучи по морю орієнтується по зірках небосхилу, куди має плисти і християнин на морі свого життя має дивитися орієнтуватися на Христа...»⁴⁴

Паскаль знаходить образ Ісуса найближчим до людини серед усіх інших міфологічних персоналій. Цим він не доводить необхідність віри, чи сповідування християнської релігії, бо не вважає раціональні докази необхідними, але показує людині готову «інструкцію» морального життя на основі людського ж прикладу, який носить в собі й щось сакральне.

Звертаючи увагу саме на спосіб життя бога в людській подобі, його волевиявлення, любов і жертовність, Паскаль знаходить свою точку орієнтації у сфері моралі. Образ Ісуса хоч і є богом - тим безкінечним досконалим началом, має в собі і прояв матеріального, на землі він живе як людина, якій теж притаманні пристрасті, який боїться померти на хресті, просячи отця в молитві обійтись без жорстокої фізичної розправи. Він, як і звичайна людина, проявляє власні недоліки, але водночас показує приклад визнання недосконалості та її подолання, що виражається в його покорі та смиренні.

У пошуках вищого блага Паскаль використав достатньо методів, розчарувавшись у кожному з них. Обмеживши можливості розуму, а з ним і науки, вчений робить висновок, що через нездатність людиною охопити весь світ, або хоча б один предмет цілісно, пізнання чогось всезагального раціонально не можливе. Філософські концепції бога теж не задовольняють Паскаля. Зараз йдеться виключно про його епоху, де основу світогляду мислителів складав деїзм. Паскаль не може пробачити їм намагання мінімізувати роль бога в світі, або ж взагалі його позбутися, зокрема він звинувачує в цьому Декарта, одночасно будучи його прихильником. Паскаль прирівнює позицію деїзму до атеїстичної, вважаючи першу лише етапом на шляху до другої. Вбачаючи в деїзмі загрозу християнській релігії через його байдужість до «спасіння душі», Паскаль не помиляється, але

⁴³ Мудрий Софрон Нагірна проповідь Ісуса Христа. Жовква: Місіонер 2011. С. 74.

⁴⁴ Мудрий Софрон Духовні бесіди. Жовква: Місіонер 2011. С. 109.

розглядає дану позицію не лиш з однієї сторони. Здавалось би, атеїзм повинен викликати в Паскаля відчуття ворожості, та він називає цю позицію ознакою розумності. Адже лише гострий розум прагне до раціонального обґрунтування всього. Тільки намагаючись довести факт існування бога розумом, людина заходить у глухий кут і робить висновок, що його не існує. Такі дії, на думку Паскаля, слід сприймати як шлях до усвідомлення власної нікчемності, адже людина, що є переконаним атеїстом, вважає власний розум безмежним, здатним осягнути навіть те, що з нею не зрівняється в силу своєї величі. Віра у всесильність розуму та універсальність раціонального способу пізнання не виправдовує себе, бо не є раціональною за своєю суттю. Вона викликана самолюбством, з яким Паскаль закликає боротися. Продовжуючи рух на зустріч раціональному, людина, що впевнена у власному розумі, за логікою мала б змінити позицію атеїзму на більш помірковану і вагоміше аргументовану. Такою є позиція агностицизму. Сам Паскаль, звичайно, не вживає цього терміну, але його суть виражається у відомому «парі Паскаля». Людина наче робить ставку, як в азартній грі, прораховуючи обидва варіанти (віру чи атеїзм), і вибирає між ними той, що принесе менше втрат і більше користі. Вольтер знецінює даний аргумент і справедливо зазначає, що він ніяк не відповідає важливості предмета, який розглядається. Безумовно і сам Паскаль розуміє це, враховуючи його позицію щодо неможливості раціонального доведення факту існування бога. «Сила» даного аргументу відповідає рівню проникливості та розумності людини, що його приймає. Тобто, по суті, Паскаль розмовляє з атеїстом його ж мовою, пропонуючи більш помірковану позицію, закликаючи прорахувати користь і шкоду, та просто допустити, що Бог існує.

Фейєрбах зазначав: «Місце народження бога - виключно в людських стражданнях».⁴⁵ І справді, Бог у Паскаля виникає з глибокої потреби людини до миру в своєму серці, прагнення вгамувати протиріччя власного буття і пізнання. Тобто під час усвідомлення екзистенціальних проблем, виявлення недосконалостей у серці, людина починає шукати спроби позбутися цього. Визначивши образ Ісуса Христа як орієнтативну точку моральності, Паскаль приходиться до практичного застосування своїх висновків. Він закликає вчитися у віруючих: чинити так, ніби людина повірила і дотримується зазначених принципів, бо саме звичка навчає щирій вірі. Йдеться про практичну діяльність, засновану на визначеному Паскалем моральному орієнтирі, до якого він підвів людину раціонально.

Ісус Христос є Богом до якого наближаються без гордості. Людина, вбачаючи в Ісусі, як в людині, свою ж людську недосконалість, усвідомлює спорідненість з ним. Та коли в її серці зароджується щира віра, людина раптом помічає іншу

⁴⁵ Стрельцова Г. Я. Блез Паскаль. Москва: Думка 1979. С. 213.

сторону Ісуса Христа - божественну. Усвідомлюючи свою причетність до чогось досконалого, приймаючи те, що вона за своєю суттю є частиною Бога, людина нарешті віднаходить свою істинну велич.

З усього поданого вище можна визначити, що Паскаль виділяє три етапи на шляху осягнення Бога: розум, звичку і натхнення. За допомогою першого людина усвідомлює власну нікчемність, потребу в божественному, та раціонально їх обґрунтовує. Звичка це практична частина шляху, що впливає з рішення допустити існування Бога з раціональної точки зору і жити за моральними принципами Ісуса Христа. Натхнення приходить до людини в момент, коли вона наповнюється любов'ю до Бога, тобто проникається тією «звичкою» і починає щиро вірити. Останній етап важливий саме наявністю справжньої щирості у людських вчинках, на якій так часто й акцентує Паскаль.

Виводячи дану теорію на практичний рівень, слід конкретніше визначити моральність в образі Ісуса Христа. Християнство для Паскаля цінне саме його моральною стороною, та образом тієї чистої серцем особи, якою і постає Ісус. На практиці Він проявляє свою досконалість через милосердя. І владика Софрон Мудрий теж не випадково робить акцент на цій чесноті в аналізі нагірної проповіді. Для нього, як і для Паскаля, це не просто принцип «роби так, як хочеш, щоб інші робили тобі» це волевиявлення безкорисливе, зроблене в таємниці без розголосу. Воно не передбачає дії «закону бумерангу» і не потребує платні. Людина з чистим серцем повинна підходити до милосердя, щиро його здійснювати, бо тільки так вона зможе торкнутися бога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козовик о. Іван Історія філософії / за ред. Єпископа Софрона Мудрого. Івано-Франківськ: Нова Зоря 2008. 440 с.
2. Мудрий Софрон Духовні бесіди. Жовква: Місіонер 2011. 168 с.
3. Мудрий Софрон Духовні бесіди. Книга друга. Жовква: Місіонер 2011. 136 с.
4. Мудрий Софрон Духовні бесіди. Книга третя. Жовква: Місіонер 2011. 112 с.
5. Мудрий Софрон Нагірна проповідь Ісуса Христа. Жовква: Місіонер 2011. 96 с.
6. Паскаль Б. Думки / пер. з французької А. Перепада, О. Хома. Київ: Дух і Літера 2009ю 704 с.
7. Стрельцова Г. Я. Блез Паскаль. Москва: Думка 1979. 237 с.

Дата надходження до редакції: 03.12.2019

ІСТОРІЯ

УДК 348.5; 246.8:264-911+264-914

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.8>

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ВЛАДИКИ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПІЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Діана АГАЩУК

*Університет Короля Данила, юридичний факультет,
вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Роман ЛУЦЬКИЙ

*Університет Короля Данила, Науково-дослідний інститут імені Академіка Івана
Луцького, вул. Євгена Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, Україна*

У 2019 році минає тридцятиріччя з часу виходу з підпілля Української Греко-Католицької Церкви. ХХ століття знає не так багато прикладів успішної нелегальної діяльності суспільної інституції, такої як Греко-Католицька Церква, що зберегла усі свої функції, неперервність існування та виявилася прикладом ненасильницького опору в умовах тотальної заборони та репресій. При цьому одну з провідних ролей відіграв владика Володимир Стернюк. Його роль Господнього пастиря, який зберіг паству своєї Церкви та допровадив її до відновлення, очікує свого додаткового та різностороннього вивчення. У цьому й полягає актуальність нашого дослідження.

12 лютого 1907 р., коли Греко-Католицька Церква вшановує празник Трьох Святителів, в родині отця Володимира Стернюка-старшого, Щирецького декана і пароха Пустомитівської церкви Святого Миколая, та Євгенії Коновалець, доньки Зашківського пароха, отця Михайла Коновальця, на світ з'явився хлопчик, майбутній ісповідник віри Кир Володимир Стернюк⁴⁶.

Ще до свого народження владика Володимир Стернюк мав глибоко закладений код релігійного і патріотичного виховання. Окрім батька, греко-

⁴⁶ Слідами сповідника віри Володимира Стернюка. - [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал Інституту Історії Церкви УКУ. - Львів, 2016. - Режим доступу: http://ichistory.org.ua/2016/04/18/slidamy-spovidhyka-viry-volodymyra-sterhyuka/?fbclid=IwAR1v-Kql8h7VpT8DMWBWUt5Ai43KmSfiloc_F-dWqYdJgmAvqvzq64rPg/; Ціною власного життя. Митрополит Володимир Стернюк [Документальний фільм] / автор сценарію Гайова Оксана. - Студія «Собор», 1997. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=U5hezIAZz1w/>

католицькими священиками були батькові рідні брати – Петро і Мирон⁴⁷. Разом з малим Володимиром в родині виховувалося ще троє дітей: сестри Віра-Оксана та Ірена-Орися, яка згодом емігрувала на Захід, і молодший брат Євстахій-Остап, який також обрав духовну стежину.

У родині Стернюків діти виростили у атмосфері глибокої релігійності та свідомого українського патріотизму, в атмосфері типової патріархальної галицької священичої родини початку ХХ ст., пов'язаної кровними зв'язками з відомими представниками тодішньої української інтелігенції. Так, батьків брат був одружений із двоюрідною сестрою оперної співачки світової слави Соломії Крушельницької. Мати Володимира, Євгенія, походила з роду Коновальців і була рідною сестрою Михайла Коновальця – батька одного із ідеологів українського націоналізму, голови Проводу українських націоналістів – Євгена Коновальця, що пізніше було використано радянськими спецслужбами для засудження отця Володимира⁴⁸.

Саме родинне виховання, любов до Бога та свого народу стали вагомими сходишками у житті отця Володимира Стернюка, який сформував ті засади особистості, що вирізняли його серед однолітків. Його виховання не було спрямоване виключно на справи духовні, можна сказати, що він плекав набагато ширший світогляд, який вплинув на вибір непересічної долі, щоб у майбутньому виконати велику місію життя - стати добрим пастирем людських душ.

Характеризуючи умови, в яких прийшлося боронити рідну церкву і народ, слід відмітити, що на початку 1970-х років Москва знову розгорнула кампанію боротьби з «українським націоналізмом». Радянська влада була занепокоєна виступами дисидентів на захист Греко-Католицької Церкви. Вбачаючи у пробудженні національної свідомості пряму загрозу тоталітарному режимові, система вдалася до арештів та інших репресивних акцій з метою залякати народ і зупинити національний рух⁴⁹.

В обставинах підпілля суттєво змінилися повноваження владик та їхнє місце у суспільстві. Постійна загроза переслідувань змушувала дотримуватися суворої конспірації, тому часто вірні греко-католики навіть не мали якоїсь точної інформації про підпільних єпископів. Про їхнє існування і діяльність свідчила, як правило, лише поява молодих душпастирів. «В період підпілля головним

⁴⁷ Дмитрух С. Життя як подвиг для Христа: Curriculum Vitae монаха редемпториста, Місцєблюститєля і Правлячого Архієрея Києво-Галицької Митрополії Володимира Стернюка [Текст] / Севастіян Дмитрух, ред. Марія Горбаль. - Львів : Свічадо, 2007. С. 13.

⁴⁸ Слідами сповідника віри Володимира Стернюка. - [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал Інституту Історії Церкви УКУ. - Львів, 2016. - Режим доступу: http://ichistory.org.ua/2016/04/18/slidamy-spovidnyka-viry-volodymyra-sterhyuka/?fbclid=IwAR1v-Kql8h7VpT8DMWBWUt5Ai43KmSfiloc_F-dWqYdJgmAvqvzq64rPg/

⁴⁹ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ: Плай, 2004. С. 247.

завданням єпископа було – просто бути», – казав Блаженніший Любомир Гузар⁵⁰.

Очолити нашу церкву, владика Стернюк чітко усвідомлював, що підпадає під тяжкі умови життя. Єпископське служіння в нелегальній Церкві було тяжким і небезпечним випробуванням: замість величних храмів та соборів – приватні помешкання вірних, замість почестей і визнання – нескінченні нагляди та виклики до КДБ, замість митрополичих палат – маленька кімната в комунальній квартирі⁵¹.

Нелегальний статус Греко-Католицької Церкви значно обмежував отця Володимира у виконанні адміністративних функцій. За умови катакомбної Церкви не могло бути і мови про інституційне виконання архієрейського служіння. Основним завданням владика Стернюка було збереження структури Церкви. Бракувало священників, монахів і черниць, які були б зразком святості життя і вчинків. Отці, яких висвячував владика, згадують, що він особисто приймав у них іспити та був дуже вимогливим. Семінаристи та священники любили владика і ставилися до нього як до батька. Є навіть згадки про те, що поза очі називали його «Татуньо»⁵².

Владика Володимир був інтелектуалом – бував на концертах і любив добру книжку. Однак, навіть улюбленої своєї бібліотеки не міг тримати у себе вдома, бо при частих обшуках органи КДБ кожний раз забирали у нього все, не кажучи вже про кореспонденцію чи які-небудь записи. Недарма Митрополит Йосиф Сліпий переказував з Рима владичі Володимиру, щоб ніколи нічого не записував, особливо, про кандидатів-семінаристів⁵³. Тому владика Володимир не мав звички запам'ятовувати відомості чи інформацію про знайомих йому людей: священників, семінаристів, вірян, щоб, у разі жорстокого тиску на допиті, не видати цих людей.

Отже, після смерті владика Василя Величковського, Місцєблєустителем Верховного Архієпископа стає Володимир Стернюк – людина, яка мала вже немалий життєвий досвід та досвід священничого служіння у підпільній Церкві. Як владика Володимир Стернюк активно дбав про свою Церкву та її вірних, намагався не лише зберегти, а й розширити її мережу та структуру, допомагав монашим згромадженням, надавав матеріальну допомогу людям, уділяв Святі Тайни потребуючим. Його служіння, як Місцєблєустителя Престолу, проходило в умовах глибокої конспірації, оскільки його арешт міг би призвести до руйнування

⁵⁰ Володимир Стернюк: служіння у підпіллі [Кінофільм] / реж. Андрій Стаськів. - 2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pYMXHtEyRtk> (дата звернення: 10.04.2017)

⁵¹ Там само.

⁵² Овсяник Ю. Володимир Стернюк: Бог не вимагає більше. - [Електронний ресурс] : веб-портал Збруч. - Режим доступу: <https://zbruc.eu/hode/71270?fbclid=IwAR0dhO-w3quJYGwR5yB3f8-Z5ef52IMTzxH0byafhl7BPAbIBkF6fT-ApIq> (дата звернення: 29.09.2017)

⁵³ Дмитрух С. Життя як подвиг для Христа: Curriculum Vitae монаха редемпториста, Місцєблєустителя і Правлячого Архієрея Києво-Галицької Митрополії Володимира Стернюка [Текст] / Севастіян Дмитрух, ред. Марія Горбаль. - Львів : Свічадо, 2007. - 224 с. С. 38.

канонічної структури Греко-Католицької Церкви. Вірні зустрічалися з єпископом в звичайних життєвих ситуаціях: на виставках, в театрі, зрештою, в магазині, проте майже ніхто з них не знав, що перед ними єпископ Української Греко-Католицької Церкви.

Як Місцєблюститєль Престолу владика Стернюк щораз долучався до тих ділянок життєдіяльності церковної спільноти в катакомбах, які відчував вразливими, без яких Церква могла похитнутися. Коли приходив час формувати нову генерацію священників – організовував підпільні семінарії. Коли для цього бракувало навчальної літератури – створював її завдяки власній освіті та інтелекту. Коли прийшов час повернути греко-католицьку спільноту до відкритої публічної діяльності – очолив процес її виходу із підпілля.

Доля постаті Володимира Стернюка – це доля Катакомбної Церкви не тільки в героїчних барвах і ракурсах; це біографія священника, єпископа, якому довелося працювати в дуже важких обставинах переслідування Церкви, які вимагали посиленої відповідальності за особисті рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володимир Стернюк: служіння у підпіллі [Кінофільм] / реж. Андрій Стаськів. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pYMXHtEyRtk> (дата звернення: 10.04.2017).
2. Дмитрух С. Життя як подвиг для Христа: Curriculum Vitae монаха редемпториста, Місцєблюститєля і Правлячого Архієрея Києво-Галицької Митрополії Володимира Стернюка [Текст] / Севастіян Дмитрух, ред. Марія Горбаль. Львів: Свічадо, 2007. 224 с.
3. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. 464 с.
4. Овсяник Ю. Володимир Стернюк: Бог не вимагає більше. – [Електронний ресурс]: веб-портал Збруч. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/hode/71270?fbclid=IwAR0dhO-w3quJYGwR5yB3f8-Z5ef52IMTxzH0byafhl7BPAbIBkF6fT-ApIq> (дата звернення: 29.09.2017).
5. Слідами сповідника віри Володимира Стернюка. – [Електронний ресурс]: офіційний веб-портал Інституту Історії Церкви УКУ. – Львів, 2016. – Режим доступу: http://ichistory.org.ua/2016/04/18/slidamy-spovidhyka-viry-volodymyra-sterhyuka/?fbclid=IwAR1v-Kql8h7VpT8DMWBWUt5Ai43KmSfiloc_F-dWqYdJgmAvqvzq64rPg/.
6. Ціною власного життя. Митрополит Володимир Стернюк [Документальний фільм] / автор сценарію Гайова Оксана. – Студія «Собор», 1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=U5hezIAZz1w/>.

Дата надходження до редакції: 12.11.2019

УДК 502/504:130.123 "XX"

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.9>

ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОТЦЯ ІВАНА КАЧАНЮКА НАПРИКІНЦІ 80-Х – НА ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Андрій ВАСИЛІВ

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Ольга (с. Андрія) МАСЛИЙ

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-
гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

Українська Греко-Католицька Церква (далі – УГКЦ) у минулому столітті пережила важкі часи переслідувань, які розпочалися у 1946 р. на Львівському псевдособорі. Однак, завдяки невтомній праці та незламній вірі багатьох єпископів, священників та мирян УГКЦ зуміла не тільки вижити в умовах тотального контролю, але і розвиватися.

Доказом цього була душпастирська діяльність о. Івана Качанюка у нелегальних умовах функціонування церковних структур. Отець Іван обрав священниче служіння у часи радянської дійсності, коли всюди панувала атеїстична ідеологія комунізму, а за приналежність до УГКЦ каралося арештом та ув'язненням.

Іван Качанюк народився 13 березня 1961 р. в с. Лісна Тарновиця Надвірнянського району. Охрещений у церкві цього ж року о. Степаном Кисілевським¹. Батьки – прості селяни. Батько працював у м. Надвірній на заводі. Походив з великої сім'ї, де було шестеро дітей, чотири хлопці і дві дівчини. Вчився у Надвірнянській школі. Закінчив середню освіту і пішов навчатися у Професійне технічне училище, в цьому ж місті. Після закінчення ПТУ працював на будовах м. Івано-Франківська. На той час не знав, що існує нелегальна УГКЦ, а ходив до діючої на той час, Православної Церкви Святого Миколая Чудотворця у рідному селі.

Як же Бог покликав до священства отця Івана? Начитавшись книжок про козаків, він був переконаний, що Православна Церква є правдива. Згодом отець Іван познайомився із жителькою села Марією Вентинською, яка належала до нелегальної УГКЦ. Про це о. Іван пізніше згадував: «Блаженної пам'яті, Марія

¹ Нищей Х. З вірою у серці: від покликання до служіння. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2019. 192 с.

Вентинська, то все не раз підкреслювала суть правдивості Католицької Церкви». З її ініціативи часто жителі села молилися молебні, вервиці, Хресні дороги, Суплікацію. Зі слів отця Івана, Марія Вентинська дуже багато зробила у селі і була ревною християнкою. Також вона була родичкою блаженного єпископа Симеона Лукача. «Вона любила свій народ до великої міри, – згадував отець, – коли була скрута, вони все своє добро давали для бідних, коли їм треба було допомоги»².

Марія Вентинська також знала отців-монахів у с. Дорі (поблизу м. Яремча), а саме о. Порфирія Чучмана. Отець Іван пізніше згадував про роль М. Вентинської у знайомстві з священиками нелегальної Церкви: «Вона ще більше знала священиків, але вона мені ніколи, правда, не казала... Одного разу стався такий випадок, коли я захворів, будучи в Івано-Франківську, вони подумали, що я не вийду і вони мене хотіли познайомити та відвести до отця в Дору... Я досить ще був категорично настроєний до Греко-Католицької Церкви, тим більше така пропаганда більшовицька, радянська, агітаційна, що Уніатська Церква, це є ворог українського народу, Йосиф Сліпий, Шептицький, Семедій, Хомишин – це найстрашніші вороги добра українського народу... але якраз через Марію Вентинську я попав до отця Михаїла Косили...»³.

Завдяки Марії Вентинській Іван познайомився з отцем Михаїлом Косилою: «Коли Марія Вентинська, вже будучи старенькою у свої 87 років, вона ще ходила, але вже не бачила..., і вона через Євдокію Шкрум із села Стримба і Лілю Тілашук із Надвірної, вони якраз сказали отцеві Михаїлові, що мають привести такого-то і такого-то хлопця... Це було весною, по Благовіщенню, 7 квітня 1981 р.... Вони прийшли до мене додому і забрали мене до с. Стримба, де я переночував у домі Євдокії Шкрум і поїхав вдосвіта до отця Михаїла...»⁴.

Про цю першу зустріч о. Качанюк згадував: «Ми перейшли через штреку і зайшли до хати... Я зайшов до кімнати із кухні, з коридору... Зайшов до кімнати і сів... І тоді я відбув Першу сповідь... Мені було 21 рік... Тоді почалося моє знайомство з отцем Михаїлом...»⁵.

Навчання в підпільній семінарії приносило нові виклики та випробування. Іван Качанюк, будучи уже семінаристом, розповідав, як його надихав о. Михаїл Косило до вибору стану: «І все ж таки, приклад його життя, молодий, гарний чоловік, надзвичайно вродливий у своїх молодих роках, пішов служити Богові на

² Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.

³ Там само.

⁴ Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.

⁵ Там само.

той час у безженному стані, тільки задля того, щоб служити Церкві... І мені якраз стало це поштовхом для вибору мого стану...»⁶.

Тогочасним семінаристам було дуже тяжко, адже крім підпільного навчання, їм треба було працювати фізично на роботі і вдома, а ще й село, праця, поле, ліс, косовиця. Отець Іван Качанюк свідчив: «Сільська праця важка... Не раз надоїдало, не хотілося їздити... Не раз серце обливалося кров'ю... Таке було неодноразово, але щось мене стримувало... Мене, все ж таки, стримувала покійна, блаженної пам'яті, Марія Вентинська зі своєю тою вірою, щоб хтось із села буде священиком... Вона 75 років молилася за покликання священика із села... А найбільше мені здається, що це Ласка Божа, Благодать Божа, Святий Дух, який вже готував, що я мав бути священиком і Служити Богові...»⁷.

Отець Михаїл постійно зобов'язував Івана з братами-семінаристами молитися, отець Качанюк розповідав: «У той час, коли свята Служба Божа правилася у каплиці, ми дивилися у вікно і тримали всі книги... Ми молилися і дивилися, чи якась машина над'їде, бо як у разі чогось, то все – змушені тікати...»⁸. У законспірованих умовах майбутні священики вивчали історію України, історію української Церкви, устав, катехизм, це були книжки з Львівської академії, патріарха Йосифа Сліпого. Навчання проходило у розмовній формі. Після того отець Косило приймав екзамени⁹.

Період переслідувань пришвидшив свячення отця Івана, про що він згадував: «Отець Михаїл боявся, що його можуть знову зловити і засудити, так як судили за виховання хлопців першого року, другого року, другий раз до тюрми... то за те, що він збирав молодих хлопців і вивчав на священиків...»¹⁰. Саме тому дияконські свячення о. Івана Качанюка відбулися 1 травня 1985 р. з рук єпископа Софрона Дмитерка у м. Коломиї. 17 лютого 1986 р. владика Софрон рукоположив його на священика в помешканні о. Івана Бойка у с. Ямна, сьогодні частина міста Яремча Івано-Франківської області¹¹.

Після висвячення, отець Іван постійно підтримував зв'язки з отцем Михаїлом Косилою, про це він свідчив: «Ми дійсно називали його «татом»... Ми постійно

⁶ Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Нищей Х. З вірою у серці: від покликання до служіння. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2019. 192 с.

¹⁰ Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.

¹¹ Отець Микола Григорук: Священик Іван Качанюк жив молитвою і Україною / електронний ресурс. URL: <https://galychna.if.ua/analytic/o-mikola-grigoruk-svyashhenik-ivan-kachanyuk-zhiv-molitvoyu-i-ukrayinoyu/> (дата звернення 11.11.2019).

приїжджали, радилися... Це постійні були приїзди, постійно було спілкування...»¹².

Отець Іван Качанюк після свячень розпочав душпастирську працю. Численні миряни зверталися до нього із своїми потребами. Запрошували до своїх помешкань, де він підпільно хрестив дітей, сповідав вірних, давав шлюби. Молодий душпастир радо переносив всі труднощі, пов'язані на той час з виконанням священничих обов'язків – переслідування влади, тріскучі морози, завії, дощі, багатокілометрові переходи пішки до осель вірних. Він відправляв богослужіння у місті Надвірній та у селах: Делятині, Стримбі, Лоевій, Заріччі, Білих і Чорних Ославах Надвірнянського району, Яблуниці і Микуличині Яремчанського району, Лазещині Рахівського району та Березові Косівського району. Отець був дуже активною людиною. Відомо, що він багато допомагав сестрам Мироносицям, а також сестрам Службеницям.

Також отець Іван був дослідником історії населених пунктів і церков Надвірнянщини, автором ідей документальних фільмів «Евакуйовані назавжди» про депортованих у 1945-1946 рр. українців із Закерзоння та «Учитель людяності» про священномученика Симеона Лукача, засновником двох музеїв у священничій резиденції – історії підпільної УГКЦ та етнографічного.

У грудні 1989 р. отець Іван Качанюк став настоятелем церкви Святої Параскеви у селі Фитьків Надвірнянського району. Із 14 січня 1990 р. він почав відправляти Святі Літургії і в сусідньому селі Камінні, того ж району. 1995 р. вступив до Богословсько-Катехитичного інституту в м. Івано-Франківськ, а після закінчення, 4 листопада 1996 р. вступив на історичний факультет Прикарпатського університету, який закінчив 30 червня 2001 р. Магістерську ступінь здобув на Папському відділі теології у Варшаві (секція святого Анджея Боболі Collegium Vobolanum)¹³.

1 травня 2019 р., після важкої недуги, на 58-му році життя відійшов до вічності парох церкви Святої Параскеви у с. Фитьків отець Іван Качанюк.

Отець Іван любив людей, робив все для їхнього добра. У тяжкій хворобі він не втрачав надії, а казав: «На все воля Божа, я готовий усе прийняти, що Господь приготував для мене». Життя присвятив для спасіння душ людей. Цей приклад любові, великої віри та надії повинні послугувати хорошим прикладом для теперішніх семінаристів у їх духовному зростанні.

Таким чином, душпастирська діяльність о. Івана Качанюка була сповнена великих труднощів, але також міцної віри і великої любові до Бога. Він був

¹² Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.

¹³ Нищей Х. З вірою у серці: від покликання до служіння. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2019. 192 с.

харизматичним священиком, за порадами до якого приїжджали люди з усіх куточків України. Своїми палкими промовами, зокрема на посвяченні символічних могил українським героям, піднімав дух прикарпатців, розвінчував страх і вселяв віру у незворотність змін.

Хочеться завершити такими словами о. Івана Качанюка: «Найбільша ціль життя людини, бути з Богом. Зустрінемося на небі!».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відійшов до вічності священик Коломийської єпархії о. Іван Качанюк / електронний ресурс. URL: <http://ugcc.if.ua/novyny/4790-vidiishov-do-vichnosti-sviashchenyk-kolomyiskoi-ieparkhii-o-ivan-kachaniuk.html> (дата звернення 11.11.2019)/
2. Інтерв'ю з о. Іваном Качанюком / Архів Інституту історії Церкви. Т-1-1-4, 12 с.
3. Нищей Х. З вірою у серці: від покликання до служіння. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2019. 192 с.
4. Отець Микола Григорук: Священик Іван Качанюк жив молитвою і Україною / електронний ресурс. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/o-mikola-grigoruk-svyashhenik-ivan-kachanyuk-zhiv-molitvoyu-i-ukrayinoyu/> (дата звернення 11.11.2019).
5. Флис С. Священик із ласки Божої / електронний ресурс. URL: <http://volya.if.ua/2016/03/svyascheny-iz-lasky-bozhoji/> [12.04.2019] (дата звернення 07.11.2019).

Дата надходження до редакції: 12.11.2019

УДК 39 (477) «1922/19292»

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.10>

ВИДАТНІ ДУХОВНІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Юлія ДУТКА

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, інститут архітектури, будівництва та енергетики, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Роман ПУЙДА

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, науково-технічна бібліотека, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

Кожна історична епоха має свої визначні імена, які золотими літерами вписалася у цей період. Не винятком є ХХ ст., коли духовенство постало як представник національних ідей, розбудовники державності. Та що довелося пережити на своєму шляху цим людям: зміна влади, революції та війни. Але коли немає політичного, державного захисника у народу, тоді досить важливо, щоб був духовний наставник, який сприятиме розвитку моралі серед люду.

Відсутність власної централізованої держави, ще більше пригнічувало становище українського народу. Та все ж знаходилися люди, які ладні були заради блага більшості йти всупереч політичних інтересів і відстоювати пригноблене, важке становище українського люду. Серед визначних людей цього періоду вирізняється постаті Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого [1].

110 років тому назад, 20 вересня 1899р. Станіславським єпископом було призначено А. Шептицького ЧСВВ (Чину святого Василя Великого), що різко змінило розвиток єпархії. Монаха ЧСВВ Андрея графа Шептицького, преконізовано на Єпископа Станіславського [2].

Андрей Шептицький (хресні імена Роман, Марія, Олександр; 29.07. 1865 – 01.11. 1944 рр.) – видатний церковний, культурний і громадський діяч, митрополит Галицький, архієпископ Львівський і єпископ Кам'янець-Подільський. Народився в с. Прилбичах Яворівського повіту (Галичина), син графа Івана і Софії з Фредрів (дочки польського письменника Олександра Фредра) [3]. Належить до знатного галицького роду Шептицьких. Доктор права. За мудрі настанови й великі труди він отримав багато народних імен: Український Мойсей, Духовний будівничий, Провідник української нації, Великий митрополит[4].

З 1901 року – митрополит Української Греко-Католицької Церкви. Висвячений на митрополита у 36 років.

Розбудова Церкви:

- запровадив живу українську мову у церковне богослужіння
- висвятив на московського греко-католицького єпископа отця Леоніда Федорова;
- створив білоруську єпархію УГКЦ;
- на кінець 1930-х рр., після 35-ти років митрополичого служіння Андрея Шептицького, УГКЦ нараховувала 3040 парафій і більше 4-х мільйонів віруючих.
- Саме Папі Римському Шептицький розповів про своє бажання йти у монастир Василянського Чину. Папа у той час мав грандіозні плани щодо УГКЦ і тому благословив рішення Шептицького піти у монастир. У 1900 році Папа оголосив Андрея Шептицького Митрополитом Галицьким, і відтоді розпочався розвиток Греко-Католицької Церкви в Україні, зокрема у Галичині. Митрополит Шептицький вважав, що Українська Греко-Католицька Церква має шанси стати сполучником між Східною та Західною Церквами, а отже, вбачав однією зі своїх місій – об'єднання усіх християн [5].

За час свого служіння значно розбудував Греко-Католицьку Церкву як в Україні, так і за кордоном. Будучи одним із найбагатших людей Галичини, щедро спонсорував українські культурно-просвітницькі товариства, надавав стипендії молодим митцям. У 1905 році заснував Національний музей у Львові та придбав для нього велику кількість експонатів. Підтримував українську економічну діяльність, сприяв відкриттю кооперативів. Як Галицький митрополит був депутатом австрійського парламенту у Відні та Галицького крайового сейму, які однак не часто відвідував.

У 1939 році зазнав утисків від радянської більшовицької влади: органи НКВС розстріляли його брата Лева з дружиною Ядвігою в родинному маєтку Шептицьких у Прилбичах [6].

Наприкінці 1940 р. почастішали арешти священників УГКЦ. Багатьох заарештованих перед приходом німців розстріляли. В листопаді 1941 р. митрополит Андрей Шептицький надіслав до Ватикану звіт про нищення УГКЦ більшовиками, в якому повідомляв, що в 1939-1941 рр. на Західній Україні було «ув'язнено або замордовано 32-ох священників, а 33-ох депортовано до Сибіру». На 1267 парафій залишилось лише 807 священників. Остаточній ліквідації Греко-Католицької Церкви зашкодив лише початок війни на Східному фронті. Після повернення радянської влади на Західну Україну влітку 1944 р. Москва почала готуватися до ліквідації Греко-Католицької Церкви [7].

Чи не єдиною за радянських часів Церквою, яка за прикладом перших християн стала катакомбною, але не поступилась вірою і совістю, була Греко-Католицька, очолювана після смерті Андрея Шептицького його наступником митрополитом Йосифом Сліпим [8].

Василь Ленчик, професор, доктор історичних наук займався дослідженням постаті Йосифа Сліпого. У своїй праці «Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий» [9], він дає виважену оцінку і характеристику постаті Йосифа Сліпого, роблячи акцент на його духовній та науково-педагогічній діяльності. Не менш важливий внесок у розробку даної теми вніс Іван Хома – колишній секретар Й. Сліпого. Його праця «Патріарх Йосиф» [10] – це нарис життя та діяльності Патріарха Йосифа Сліпого (1892–1984 рр.), глави УГКЦ в 1944–1984 рр. Науковець, богослов та свідомий патріот, його урядування припало на час переслідування церкви атеїстичною комуністичною владою. Цей та багато інших аспектів було висвітлено на сторінках його праці. Також проблематика даного періоду висвітлена у статтях В. Сергійчука [11] і Н. Сердюк [12], які ґрунтуються у своїх працях на архівних матеріалах.

Про патріарха Української Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого та його заслуги перед українським народом можна говорити дуже багато. Та про те, що довелося пережити цьому пастирю у період 1944–1945 рр., лише можна здогадуватися. Адже прихід радянських військ змінив кардинально долю не лише митрополита, а й цілої УГКЦ [13, с. 323].

11 квітня 1945 року радянські спецслужби на визволеній Західній Україні заарештували весь уніатський єпископат у марному сподіванні спонукати УГКЦ до об'єднання з деморалізованою і підконтрольною владі Московською церквою. На подив енкаведистів, жоден з ув'язнених не погодився на співпрацю. Отож для проведення у 1946 році львівського псевдособору УГКЦ довелося поспіхом висвячувати у храмах Російської Православної Церкви єпископів, які начебто від імені греко-католиків оголосили про приєднання «уніатської пастви до канонічної Руської Церкви».

Та більшість вірних УГКЦ не зреклася переконань, хоч за відвідування таємних богослужінь жорстоко карали і священнослужителів, і мирян Церкви, главу якої Йосифа Сліпого засудили до восьми років ГУЛАГу. В березні 1953 року помер Сталін, а за кілька місяців, коли офіційно закінчився термін ув'язнення митрополита, його привезли до Москви для особистої зустрічі з маршалом Жуковим. Як згадував Сліпий, «на бесіді мені пропонується, щоби я поміг унормувати відносини радянського правительства з Папою Римським. При тому зазначено виразно, що ГКЦ буде признана урядом».

Отож невдовзі вже на Луб'янці, де розміщувалося керівництво КДБ, Йосифу Сліпому заявили, що він має публічно зректися Папи. За це в'язень отримає волю і сан єпископа Московської церкви. Незламний митрополит УГКЦ категорично відмовився від цієї пропозиції, за що поплатився п'ятирічним засланням до Сибіру.

Лише завдяки акціям протесту в усьому світі та особистому зверненню президента США, з якими СРСР розпочав чергове «перезавантаження відносин», Йосифу Сліпому 1963-го дозволили виїхати з радянської імперії. У тюрмах і таборах в'язень провів загалом 18 років, власним прикладом довівши незламність істинної віри і ставши людиною-символом для християн усього світу [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бистрицька, Е. В. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого престолу з Росією та СРСР 1878–1964: монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 416 с.
2. Івасів Роман. Скарби Шептицького // Галичина. 2015. 30 липня. (Національні світочі). <https://credo.pro/2015/07/138872>
3. Лаба В. О. Митрополит Андрей Шептицький його життя і заслуги. Любін: Свідчадо, 1996. 64 с.
4. Ленцик В. Визначні постаті Української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів : Свічадо, 2001. 605 с.
5. Лятишевський І., о. д-р. Митрополит Андрей Шептицький, Єпископ Станіславський від 2 вересня 1899-13 січня 1901 // Богословія. – 1926.- т. IV кн. 1-4. – С. 231-235.
6. Пуйда Р.Б., Мандрик Я.І. Митрополит Андрей Шептицький, Єпископ Станіславський (20.09.1899-17.12.1900рр. // Науковий вісник інституту гуманітарної підготовки) ІФНТУНГ. 2009. Випуск 1. С. 54-58.
7. Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки другої світової війни / В. Сергійчук // Пам'ять століть. 2002. № 6. С. 20–38.
8. Сердюк, Н. Митрополит катакомбної церкви / Н. Сердюк // Пам'ять століть. – 2002. – № 6. – С. 82–102.
9. Сліпий Й. Спомини / ред. Іван Дацько, Марія Горяча. Вид. 2-ге. Львів – Рим: Видавництво УКУ, 2014. С. 150-151.
10. Хома І. Патріарх Йосиф. Львів: Видавництво “Дон Боско”, 172 с.
11. Шпак В. Глава катакомбної церкви: [125 р. з дня народження Йосифа Сліпого] // Уряд. кур'єр. 2017. 11 лют. №27. С. 11.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

УДК 94 (477.83/.86)

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.11>

ОТЕЦЬ СТЕПАН ГОРОДЕЦЬКИЙ (1853–1928): ІСТОРИЧНИЙ ПОРТРЕТ

Тарас ГАЛЯН

магістр історії, головний спеціаліст відділу використання інформації документів, Державний архів Івано-Франківської області, вул. Сагайдачного, 42а, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: porter-89@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1082-2932>

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук, Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, вул. Софрона Мудрого, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: r.deliatynskyi@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6020-7666>

Анотація. Метою статті є всебічне, якомога повніше, об'єктивне висвітлення історичного портрету о. С. Городецького у формі його біографічного нарису на основі аналізу цілого комплексу неопублікованих джерел. **Методологія дослідження:** основою стали наукові принципи об'єктивності та історизму, конкретно-наукові методи періодизації (для виокремлення етапів життєвого шляху священика в контексті історичних епох перебування Галичини під владою різних держав), компаративного аналізу (для вивчення та порівняння відомостей різних джерел), біографістики (для з'ясування окремих деталей життєпису священика). **Наукова новизна** полягає в тому, що обґрунтовано тезу про формування світогляду та священничого покликання о. Степана Городецького у період навчання в гімназії, духовній семінарії та університеті у Львові, спростовано твердження про його навчання в Римі, розкрито «карьерний шлях» від співробітника архикафедри у Львові до декана Рогатинського деканату, його душпастирську та громадську діяльність, показано послідовну еволюцію його суспільно-політичних поглядів від народовця до націонал-демократа. **Висновки:** Формування світогляду о. Степана Городецького з дитячих років, пов'язане із соціальним походженням з селянської сім'ї, навчанням у школі в Галичі та гімназії в Бережанах, потім в духовній семінарії та університеті у Львові спонукало його

до вибору священничого покликання (в стані цілібату). Вже під час навчання в гімназії та семінарії, а відтак на початку священничої «кар'єри» в катедрі св. Юрія у Львові, префектом семінарії, військовим капеланом в резерві, капеланом Галицького митрополита й «урядовця» митрополичої консисторії о. Степан Городецький показав себе послідовним душіпастирем та народовцем за суспільно-політичними переконаннями. Вже у ролі пароха села Вербилівці, а згодом також Рогатинського декана він розгорнув активну душіпастирську й громадську діяльність, зосереджуючи увагу на поширенні освіти серед вірних через осередки «Просвіти» та «Рідної Школи» та українську приватну гімназію в Рогатині, формування економічної основи суспільного буття українського народу шляхом розвитку кооперативного руху. У 1918 році він підтримав проголошення ЗУНР, за що згодом був переслідуваний польською владою. У післявоєнний час зосередив зусилля на відновленні організованого суспільного життя українців – осередків «Просвіти», «Рідної Школи», кооперативів, партійної організації УНДО.

Ключові слова: духовна семінарія, богословський факультет, сотрудник, парох, декан, капелан армії, префект семінарії, капелан митрополита, віце-декан, декан, Рогатинський деканат, громадський діяч, голова філії товариства "Просвіта", патрон української гімназії, голова повітової організації УНДО, Степан Городецький.

Annotation. *The aim of the article is a comprehensive, as complete as possible, objective coverage of the historical portrait of Fr. S. Gorodetsky in the form of his biographical essay based on the analysis of a whole set of unpublished sources. **Research methodology:** based on scientific principles of objectivity and historicism, specific scientific methods of periodization (to identify stages of the priest's life in the context of historical epochs of Galicia under the rule of different states), comparative analysis (to study and compare information from different sources), biographies (to clarify certain details of the priest's biography). **The scientific novelty** lies in the fact that the thesis about the formation of the worldview and priestly vocation of Fr. Stepan Gorodetsky during his studies at the gymnasium, seminary and university in Lviv, refuted the allegations about his studies in Rome, revealed the "career path" from an employee of the archcathedral in Lviv to the dean of Rohatyn deanery, his pastoral and public activities, shows the consistent evolution of his social political views from populist to national democrat. **Conclusions:** The formation of the worldview of Fr. Stepan Gorodetsky from childhood, associated with social background from a peasant family, studying at school in Halych and gymnasium in Brzezany, then at the seminary and university in Lviv, prompted him to choose a priestly vocation (celibate). Already during his studies at the gymnasium and seminary, and then at the beginning of his priestly*

"career" in the Cathedral of St. Yuri in Lviv, prefect of the seminary, military chaplain in the reserve, chaplain of the Metropolitan of Halych and "government official" of the metropolitan consistory Fr. Stepan Gorodetsky proved to be a consistent pastor and populist in socio-political beliefs. Already in the role of the pastor of the village of Verbylivtsi, and later also the dean of Rohatyn, he launched active pastoral and public activities, focusing on spreading education among the faithful through the centers of "Enlightenment" and "Native School" and Ukrainian private gymnasium in Rohatyn, forming the economic basis of Ukrainian people through the development of the cooperative movement. In 1918 he supported the proclamation of the Western Ukrainian People's Republic, for which he was later persecuted by the Polish authorities. In the postwar period, he focused his efforts on restoring the organized social life of Ukrainians - the centers of "Enlightenment", "Native School", cooperatives, the party organization UNDO.

Keywords: *Theological Seminary, Faculty of Theology, Fellow, Pastor, Dean, Chaplain of the Army, prefect of the seminary, Chaplain of the Metropolitan, Vice-Dean, Dean, Rohatyn Dean's Office, public figure, head of the Prosvita branch, patron of the Ukrainian gymnasium, head of the UNDO county organization, Stepan Gorodetsky.*

Постановка проблеми. Поступово зростаючий упродовж доби незалежності України в сучасній вітчизняній історіографії науковий інтерес до біографій як відомих історичних осіб, так і «малих людей», репрезентантів різних соціальних верств, сприяв публікації біографічних статей-гасел у нових науково-довідкових енциклопедичних виданнях¹, водночас стимулював дискусії щодо методології історико-біографічного та просопографічного дослідження². Значний пласт у цьому масиві біографічних довідок-нарисів відведено духовенству Греко-Католицької Церкви, яке в середині XIX – першій половині XX ст. відіграло роль «будителя нації» та одного з чинників українського національного руху в Галичині.

Одним з видатних представників греко-католицького духовенства цього часу був і о. Степан Городецький, відомий в історіографії здебільшого як парох Вербиловець і Рогатинський декан, голова місцевої читальні «Просвіти» і

¹ Енциклопедія сучасної України: в 30 томах. Електронна версія [вебсайт] / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, [дата створення 2014]. URL: <http://esu.com.ua>; Велика українська енциклопедія. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», [дата створення 2017]. URL: <http://vue.gov.ua>; Корпус енциклопедичних видань України: бібліографічний онлайн-показчик / Укл. М.Г. Железняк, О.С. Іщенко та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, [дата створення: 2017]. doi: <https://doi.org/10.37068/cuebi>.

² Попик В. Біографу – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень // Український історичний журнал. 2015. № 3. С. 122-136; Старовойтенко І. Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. К.: Інститут історії України НАН України, 2006. Вип. 13(1). С. 6–27.

політв'язень Другої Речі Посполитої. Водночас окремі деталі з його біографії, репрезентовані переважно в науково-популярних публікаціях, мають елементи недостовірності, залишаючи історичний портрет цього священика неповним, з «білими плямами». Все це актуалізує науково-теоретичний та пізнавально-просвітницький аспекти дослідження біографії цього священика.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постать о. С. Городецького вже привертала увагу окремих дослідників – як фахових істориків, так і краєзнавців, серед яких Володимир Кубійович³, Степан Скробач⁴, Михайло Воробець⁵, Любомир Воробій⁶, Іванна Деб'як⁷, Ігор Коваль⁸, Петро Арсенич⁹, Степан Гелей¹⁰, Роман Коритко¹¹, Ярослав Польовий¹². Попри це, в науковий обіг було введено частину недостовірної інформації про життя та діяльність цього священика. Так, неточними або суперечливими є відомості про дати народження, дати початку та завершення навчання в окремих освітніх закладах (гімназії в Бережанах, духовної семінарії у Львові, богословських студій в Римі), дат священичих свячень і призначень на окремі душпастирські посади, а також окремі факти щодо громадської та релігійно-церковної діяльності душпастиря. Один з співавторів цієї статті раніше у рамках історико-краєзнавчого нарису про с. Вербилівці також здійснив реконструкцію біографії о. С. Городецького з частковим уточненням основних відомостей¹³, однак через брак доступу до інших джерел також допустився деяких помилок.

³ Кубійович В. Городецький Степан (1853-1928) // Енциклопедія українознавства. Словникова частина / гол. ред.: В. Кубійович. Париж – Нью-Йорк, 1957. Т. 2. С. 415.

⁴ Скробач С. Отець шамбелян Степан Городецький (1863–1928) // Рогатинська земля: Збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів / Редколегія: У. Любич, О. Кудрик, М. Голод, С. Скробач. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. С. 552-555.

⁵ Воробець М. Життя віддане Богові і людям [Нарис про колишнього пароха села Вербилівці, Рогатинського декана Степана Городецького] // Голос Опілля: газета Рогатинської районної ради. 1991. 26 грудня. С. 2.

⁶ Воробій Л. Загір'я Княгиницьке: історико-краєзнавчі студії. Львів: Опілля, 2005. 616 с.

⁷ Деб'як І. о. Степан Городецький – відомий громадсько-політичний діяч Рогатинщини // Український християнський часопис Місіонар.

⁸ Коваль І. Соколята із гнізда Городецьких (опубліковано 12.03.2011) // Галицьке слово. URL: http://www.galslovo.if.ua/index_old.php?st=1018.

⁹ Арсенич П. І. Городецький Степан // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=31412.

¹⁰ Гелей С. Доповідь «Степан Городецький – визначний громадський діяч» на науковій конференції „Отець-шамбелян Степан Городецький – фундатор Гімназії „Рідна школа” в Рогатині”, присвячена 150-річчю з дня народження о. Степана Городецького (Рогатин, 1 лютого 2003 р.). – Бібліографія друкованих праць Степана Гелея 1991 – 2011 рр. // Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея / Відп. редактор Іван Копич, заступник відп. редактора Андрій Сова. Львів, 2011 (Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки. Вип. 10 / Львівська комерційна академія). С. 55.

¹¹ Коритко Р. Степан Городецький // Українські кооператори: Історичні нариси. – Львів, 2001. – Книга II. – С. 78–84.

¹² Польовий Я. Священики Рогатинщини. Львів: Вид-во ЛМІР «Логос», 2008. С. 30-31.

¹³ Галія Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. С. 70-77.

Метою статті є всебічне, якомога повніше, об'єктивне висвітлення історичного портрету о. С. Городецького у формі його біографічного нарису на основі аналізу цілого комплексу неопублікованих джерел, зокрема, метрики народження с. Межигірці Станиславівського повіту за 1835–1865 роки¹⁴, журналу успішності учнів Бережанської гімназії за 1871 рік¹⁵, особових анкет священника за 1900-ті роки¹⁶, листування та різноманітних офіційних документів¹⁷, а також низки опублікованих джерел – спогадів¹⁸, статистичних матеріалів¹⁹, листування, мемуарів сучасників, відомостей періодики (зокрема, часопису «Діло»²⁰) тощо, які розкривають різноманітні аспекти його життя та діяльності.

Виклад основного матеріалу. Степан Городецький народився 5 січня 1853 року у селі Межигірці Станиславівського повіту, поблизу древнього Галича, у багатодітній заможній селянській сім'ї Павла Городецького та Євдокії з роду Вирста (1820–1911)²¹ (за іншими, недостовірними даними, батьки називалися Пантелеймон та Катерина²²). На основі метричних записів с. Межигірці вдалося відновити склад сім'ї Городецьких, в якій було шестеро дітей, серед яких Степан був другою дитиною, а, крім нього, були старший син Григорій (1842–1855), який

¹⁴ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 4а, спр. 3794. Метричні книги с. Медуха, повіт Станиславів, с. Межигірці, повіт Гали, за 1835–1836, 1853–1861, 1865 рр. Копії, 80 арк.

¹⁵ ДАТО. Ф. 399, оп. 1, спр. 2. Класні журнали 1–8-х класів за 1871 рік. 419 арк.

¹⁶ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 рр., 106 арк.; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 151. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том II, 1901, 1912 рр., 118 арк.

¹⁷ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 2а, спр. 1910. Протоколи розслідування із зізнанням свідків, скарги, листи та інші документи про розгляд звинувачень проти пароха с. Вербилівці Городецького Стефана у зловживанні службовим становищем, 1926–1927 рр., 13 арк.; ДАІФО. Ф. 2, оп. 3, спр. 182. Листування з Рогатинським повітовим староством про затвердження статуту, реєстрацію гуртків українського національного товариства «Рідна школа» в селах Рогатинського повіту, 01.12.1921 – 19.11.1930 рр., 553 арк.

¹⁸ Рогатинська земля. Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Центральний комітет «Рогатинщина», 1989. Т. 1. С. 42, 74, 176–178, 215, 223, 224, 226, 227, 233, 410, 446, 463, 467, 468, 501, 502, 508, 510, 546, 576, 592, 625, 700, 713, 714, 784, 810; Рогатинська земля. Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Центральний комітет «Рогатинщина», 1996. Т. 2. С. 58, 68, 201, 202, 451, 611, 616, 671.

¹⁹ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini... Leopoli: Typographia Instuti Stauroripigiani, 1874. 281 s.; 1877. 291 s.; 1878. 289 s.; 1879. 286 s.; 1880. 286 s.; 1881. 288 s.; 1882. 286 s.; Шематизм всечесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік... Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1882. XIV+344 с.; 1883. 361 с.; 1886. XVIII+252 с.; 1887. 250 с.; 1888. XVI+224 с.; 1889. XVI+232 с.; 1891. XVI+247 с.; 1892. XVI+246 с.; 1893. XVI+222 с.; 1894. XVI+223 с.; 1895. XVI+224 с.; 1896. XVI+227 с.; 1897. XVI+232 с.; 1898. XVI+256 с.; 1899. XVI+258 с.; 1900. XX+278 с.; 1901. XX+278 с.; 1902. XII+455+2 с.; 1903. 454 с.; 1904. 456 с.; 1905. XVIII+252 с.; 1906. XVIII+252 с.; 1907. XVIII+252 с.; 1909. XVIII+252 с.; 1910. XVIII+252 с.; 1911. XVIII+252 с.; 1912. XVIII+252 с.; 1914. XVIII+252 с.; 1924. XVIII+252 с.; 1927. XVIII+252 с.; 1928. XVIII+252 с.

²⁰ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника.. Т. 1: 1880–1889 рр. Дрогобич: Коло, 2015. 640 с.; Т. 2: 1890–1894 рр. Дрогобич: Коло, 2016. 608 с.; Т. 5: 1905–1909 рр. Дрогобич: Коло, 2019. 768 с.; Т. 6: 1910–1914 рр. Дрогобич: Коло, 2018. 696 с.

²¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Т. 6: 1910–1914 рр. Дрогобич: Коло, 2018. С. 489; Померли: Городецька Софія... // Діло. 1911. 23 червня. Ч. 137. С. 7.

²² Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 70.

помер у 13-річному віці, та молодші Петро (1855–невід.), Параскевія (1856–невід.), Юстина (1858–невід.) й Іван (1861–невід.)²³.

Початкову освіту Степан Городецький здобув у школі м. Галич²⁴. Очевидно, це була головна чоловіча школа в Галичі, заснована у березні 1842 року²⁵. Під час навчання у школі, як відзначають дослідники його біографії, Степан особливо захоплювався уроками релігії, а також брав активну участь в Богослужіннях²⁶. Зважаючи на його здібності, батьки вирішили надати своєму синові кращу освіту, тому 1865 року²⁷ направили на навчання до Бережанської гімназії, яка мала добру славу й тривалу історичну традицію. Ця гімназія була заснована цісарським розпорядженням 1789 року спершу в Збаражі, а відтак 1805 року перенесена до Бережан. У 1819 році Бережанську гімназію розширено з 5-ти до 6-ти класів, а 8-класною вона стала лише 1864 року²⁸. На середину ХІХ століття Бережанська гімназія відзначилась як відомий освітній осередок, в якому формувалися кадри інтелігенції – громадських, політичних, культурно-освітніх і духовно-релігійних діячів, серед яких відомими на той час були Ісидор Шараневич (1829–1901), Омелян Огоновський (1833–1894), Степан Качала (1815–1888)²⁹.

Під час навчання у Бережанській гімназії Степан Городецький не тільки здобув добру освіту, але й сформувався як особистість. За відомостями журналу 6 класу гімназії за 1871 рік Степан Городецький був всесторонньо розвиненим учнем: на достатньому рівні володів латинською, польською, грецькою та німецькою мовами, «відмінно» та «добре» оцінено його успіхи з історії, географії та природничих наук³⁰. Серед професорів Бережанської гімназії, які надавали освіту та впливали на формування світогляду Степана Городецького були такі відомі педагоги як директор гімназії (з 1868 року) Антін Солтикевич (1826–1912)³¹, професор «руської мови» доктор Клим Ганкевич (1842–1924)³², заступники вчителя

²³ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 4а, спр. 3794. Метричні книги с. Медуха, повіт Станиславів, с. Межигірці, повіт Гали, за 1835–1836, 1853–1861, 1865 рр. Копії.

²⁴ Скробач С. Отець шамбелян Степан Городецький... С. 553; Польовий Я. Священики Рогатинщини... С. 30.

²⁵ Климончук Л., Побуцька Л. Сторінки історії школи в Галичі. URL: http://ifoonsku.ucoz.ua/news/storinki_istoriji_shkoli_v_galichi/2014-11-28-3735.

²⁶ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71.

²⁷ Ця дата встановлена на основі наступних розрахунків: навчання у Бережанській гімназії, розширеній 1864 року до 8 класів, відповідно, тривало 8 років; у 1871 році Степан Городецький навчався у 6 класі, тому й закінчив гімназію у 1873 році.

²⁸ Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. [Том 1] / НТШ. Український архів, Т. ХІХ; поручили до друку В. Лев, В. Стецюк. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1970. С. 56-57.

²⁹ Бережанська земля... [Том 1]. 1970. С. 75-78.

³⁰ ДАТО. Ф. 399, оп. 1, спр. 2. Класні журнали 1–8-х класів за 1871 рік, арк. 8.

³¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 562.

³² Гуцал П. Ганкевич Климентій Миколайович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4-х томах / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Збруч, 2004. Т. 1: А – Й. С. 336.

«руської мови» Кость Лучаківський (1846–1912)³³ й Олександр Барвінський (1847–1926)³⁴, вчитель математики Йосиф Чачковський (невід.–1902)³⁵, вчитель історії Антін Чарковський (1840–1891)³⁶, заступник вчителя історії Іван Вербицький (1839–1890)³⁷, катехит о. Михайло Соневицький (1837–1910)³⁸, заступник вчителя-катехита о. Микола Лепкий (1842–1924)³⁹, вчитель німецької мови Ян Стернад (р. ж. невід.)⁴⁰, професор природничих наук Северин Плахетко (невід.–1880⁴¹)⁴². Навчання в Бережанській гімназії Степан Городецький завершив 1873 року складанням випускного екзамену – так званої «матури», або «іспиту зрілості».

Вже у 1873 році Степан Городецький вступив на перший курс Львівської греко-католицької генеральної духовної семінарії та богословського факультету Львівського університету Франца І, де, відповідно, проходив духовну формацію та здобував вищу освіту⁴³. Однак його навчання на деякий час було перервано, імовірно, через складне матеріальне становище селянської родини. Тому на другий курс Степан Городецький повернувся лише у 1877 році⁴⁴, й з того часу успішно навчався упродовж трьох років, закінчивши духовну семінарію та богословський факультет університету в Львові 1879 року⁴⁵.

Період формації та навчання Степана Городецького, відповідно, в духовній семінарії й на богословському факультеті університету (1873–1874, 1877–1879) став також часом духовного формування та кристалізації його світогляду, на який безпосередній чи опосередкований вплив, очевидно, справили ректори семінарії о. Іван Слимаковський (1807–1878) та о. Владислав Бачинський (1833–1883), віце-

³³ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 529-530.

³⁴ Аркуша О. Барвінський Олександр Григорович // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1: А – В. С. 189.

³⁵ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 5: 1905–1909 рр. С. 684.

³⁶ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 2: 1890–1894 рр. С. 232.

³⁷ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 2: 1890–1894 рр. С. 92.

³⁸ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2: Духовенство і релігійні згромадження: [англ. мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. С. 406; Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 562.

³⁹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 248; Микола Лепкий (1842–1924). URL: <https://uk.rodovid.org/wk?title=Запис:1295642&printable=yes>.

⁴⁰ Барвінський О. Спомини з мого життя / Упор. А.Шацька, О.Федорук; ред. Л.Винар, І.Гирич. Київ: Смолоскип, 2004. С. 501.

⁴¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника.. Т. 1: 1880–1889 рр. Дрогобич: Коло, 2015. С. 217.

⁴² Барвінський О. Спомини з мого життя... С. 124-125; Szematyzm krolestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem ksiestwem Krakowskim na rok 1870. Lwow: z s. k. galicyjskiej drukarni rzadowej, 1870. S. 383-384.

⁴³ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1874. Leopoli, 1874. S. 228. Дата вступу – 1873 рік – визначена з врахуванням припущення такого факту, що в «Шематизмі...» за 1874 рік вказано студентів другого (літнього) семестру 1873/1874 навчального року.

⁴⁴ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1877. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1877. S. 235.

⁴⁵ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1878. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1878. S. 233; 1879. S. 232.

ректори о. Лука Піпан (1826–1877), о. Олександр Бачинський (1844–1933) та о. Северин Торонський (1846–1902), духівники о. Симеон Ткачунік (1835–1903) та о. Ісидор Дольницький (1830–1924), префекти студій о. д-р богослов'я Гавриїл Крижановський (1837–1912), о. д-р богослов'я Йосиф Левицький (1837–1899), о. д-р богослов'я Йосиф Мільницький (1837–1914), о. Северин Жарський (1839–1917), о. Теодор Пюрко (1847–1906), о. д-р богослов'я Микола Малиняк (1851–1915), о. д-р богослов'я Теофіл Сембратович (1853–1901)⁴⁶. Варто відзначити, що значна частина старших за віком настоятелів семінарії дотримувались старорусинських (як, наприклад, ректор о. І. Слимаковський – колишній член Головної Руської ради, Галицько-Руської Матиці та Народного Дому, учасник З'їзду руських вчених⁴⁷) або й москвофільських політичних поглядів (зокрема, о. д-р Г. Крижановський – член управи Руської ради (1870–1879), Галицько-Руської Матиці та Народного Дому⁴⁸, о. М. Малиняк – діяч русофільського руху в Перемишльській єпархії⁴⁹), а деякі настоятелі (як-от о. О. Бачинський – віце-ректор та редактор церковного часопису «Руський Сіон»⁵⁰, о. С. Ткачунік – член інституту «Народний Дім» і товариства «Просвіта»⁵¹, о. д-р Т. Сембратович – редактор часопису «Руський Сіон», двоюрідний брат митрополита Сильвестра⁵²) прагнули примирити два суспільно-політичні табори – москвофілів і народовців, інші ж (як о. Т. Пюрко⁵³) були «відвертими» народовцями. Безсумнівно, що суспільно-політичні погляди (чи навіть певна «аполітичність») настоятелів духовної семінарії опосередковано чи безпосередньо впливали на формування світогляду «питомців» – студентів-богословів, які, однак, враховуючи «конфлікт поколінь» (відомий, наприклад, зі спогадів Кирила Студинського про відмінне ставлення студентів до

⁴⁶ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1874. Leopoli, 1874. S. 12-13; 1877. S. 12; 1878. S. 11-12; 1879. S. 11-12; Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 21, 22, 89, 226, 254, 292, 304, 350, 351, 387, 398, 449, 452, 504.

⁴⁷ Головна Руська Рада 1848 – 1851. Протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О. Турія; упорядники У. Кристалович та І. Сварник. Львів: Ін-т історії Церкви УКУ, 2002. С. 246.

⁴⁸ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів: Тріада плюс, 2010. С. 144.

⁴⁹ Павлишин О. З історії впровадження григоріанського календаря в церковне життя українців: календарна реформа єпископа Григорія Хомишина // Україна модерна. Київ – Львів, 2002. Ч.7. С. 38.

⁵⁰ Паславський І. Бачинський-Лешкович Олександр // Наукове Товариство імен Шевченка. Енциклопедія. Київ – Львів: Наукове товариство імені Шевченка, Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2015. URL: http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=220 (дата звернення: 20.11.2021).

⁵¹ Делятинський Р. І. Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дисертація на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. С. 53-54.

⁵² Матвієнко Г. Викладачі-українці теологічного факультету Львівського університету: освіта та кар'єрний ріст // Схід: аналітично-інформаційний журнал. 2012. № 4 (118). С. 105-110. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2012.4\(118\).16534](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2012.4(118).16534); Корбяк Д. В. Науково-викладацька та церковна діяльність митрополита Сильвестра (Сембратовича) (1836–1898): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спеціальність – «Історія України». Львів, 2016. С. 54, 138.

⁵³ Мазурак Я., Стульківський М. Пюрко Богдан-Теодор Іванович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4-х т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Збруч, 2008. Т. 3 (П – Я). С. 161-162.

різних настоятелів, зокрема, о. І. Дольницького, о. С. Торонського та о. Й. Мільницького⁵⁴), по-своєму сприймали цей «виховний» вплив, а відтак поступово формували власні суспільно-політичні орієнтації. Зважаючи на це, погоджуємося з думкою дослідників І. Деб'як і Т. Галяна, що під час богословських студій Степан Городецький «був переконаним українським народовцем, як син селянина, що особисто відчував матеріальні та духовні потреби села, переймався долею свого народу та працював для його блага»⁵⁵.

Після завершення навчання та короткого часу підготовки до свячень під кураторством директора Дому молодих пресвітерів Львівської архієпархії о. Івана Жуковського (1810–1882) вже 10 жовтня 1880 року богослов Степан Городецький був рукоположений Галицьким митрополитом Йосифом Сембратовичем (1821–1900) на священика в стані цілібату, тобто неодруженим, адже прагнув цілком присвятити своє життя служінню Богові та Церкві⁵⁶. Варто відзначити, що подібний приклад вибору неодруженого стану на той час був ще досить рідкісним явищем серед випускників семінарії (серед 17 однокурсників Степана Городецького 1879 року випуску стан цілібату не вибрав жоден⁵⁷), а в цілій Львівській архієпархії на 1880 р. частка священиків-целібсів складала лише 2,55 % (34 із 1330 осіб⁵⁸).

Свою душпастирську працю о. Степан Городецький розпочав одразу ж після свячень 1880 року як співробітник парафії архикатедральної митрополичої церкви святого Юрія Великомученика та капелан в'язниці у Львові, де співслужив із парохом, народовцем за суспільно-політичними поглядами о. Іваном Величком (1836–1889)⁵⁹, іншими співробітниками (сотрудниками) парафії – о. Андрієм Білецьким (1847–1926), вищезгаданим о. д-ром Г. Крижановським, о. д-ром богослов'я Іваном Бартошевським (1852–1920), о. Олександром Мудриком (1850–

⁵⁴ Чорновол І. Спогади Кирила Студинського: з побуту галицького семінариста кінця XIX ст. (ч. 5). (опубліковано: 19.02.2016) URL: https://risu.ua/spogadi-kirila-studinskogo-z-pobutu-galickogo-seminarista-kincy-a-hih-st-ch-5_n78354 (дата звернення: 20.11.2021).

⁵⁵ Галян Т. В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71; Деб'як І. о. Степан Городецький – відомий громадсько-політичний діяч Рогатинщини // Український християнський часопис Місіонар.

⁵⁶ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священиків з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 pp.; Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1880. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1880. S. 222, 230-231. Див. також: Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. а71 (тут вказана невірна дата – 10 травня 1880 року).

⁵⁷ Порівн.: Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1880. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1880. S. 231; Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 18, 24, 33, 37, 130, 131, 220, 232, 248, 366, 412, 469, 470, 476, 491, 508.

⁵⁸ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanæ graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1880. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1880. S. 236-239.

⁵⁹ Нестерук Ю., Нестерук Н. Священник Іван Величко (1836 – 1889): життєвий шлях, релігійна та громадська діяльність // Народознавчі зошити. 2020. № 2 (152). С. 435-449. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.435>.

1908)⁶⁰. Свої обов'язки сотрудника собору св. Юрія у Львові о. Степан Городецький виконував до 24 листопада 1884 року⁶¹.

Відтак, за свідченнями окремих дослідників, о. Степан Городецький отримав направлення на навчання в одному з богословських освітніх закладів Риму⁶². Можна припустити, що він мав би бути направлений до Колегії св. Атанасія «для греків і русинів» у Римі, заснованій ще 1576 року папою Григорієм XIII, а після наполеонівських війн у Європі відновленій 1845 року⁶³. Однак підтвердження факту навчання о. Степана Городецького в Римі, на жаль, відсутнє в офіційних списках студентів «Колегії Русинів і Греків св. Атанасія в Римі» у випусках «Шематизму всього кліру Львівської архієпархії...» за 1882–1886 рр. (тут згадані лише Іван Білоруський, Григорій Грушка, Михайло Лукавський, Остап Хомин, Ігнатій Юрик)⁶⁴ та сформованому дослідником о. Дмитром Блажейовським реєстрі студентів богословських освітніх закладів Європи, делегованих на навчання ієрархією Греко-Католицької Церкви⁶⁵.

Уже 1882 року о. Степан Городецький призначений префектом у Львівській генеральній духовній семінарії, де виконував свої обов'язки до 1883 р.⁶⁶, а за іншими даними, до 1885 року⁶⁷. До обов'язків префекта духовної семінарії в той час належав постійний цілодобовий нагляд за дисципліною, процесом навчання та духовної формації студентів-богословів відповідно до визначеного денного розпорядку, супровід семінаристів під час їх виходу поза межі семінарії, зокрема, на навчальні заняття на богословському факультеті університету⁶⁸. З цими

⁶⁰ ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 pp.; Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1881. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1881. S. 56; Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 27, 33, 311, 467.

⁶¹ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71.

⁶² Скробач С. Отець шамбелян Степан Городецький... С. 553; Польовий Я. Священники Рогатинщини... С. 30; Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71.

⁶³ Мудрий С., о., ЧСВВ. Нарис історії Української Папської колегії св. Йосафата в Римі. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1984. С. 16-17.

⁶⁴ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1882. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1882. S. 231; Шематизм всечесного кліру митроп. Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1882. Львів: Из Типографії Ставропігійського Інститута, 1882. С. 289; 1883. С. 304; 1886. С. 209.

⁶⁵ Блажейовський Д. Студенти візантійсько-київського обряду в папських колегіях і семінаріях, університетах та інститутах Центральної і Західної Європи (1576 – 1983): [англійською мовою] / Записки ЧСВВ, серія 2, секція 1, том 43. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1984. С. 331.

⁶⁶ Шематизм всечесного кліру митроп. Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1882. Львів: Из Типографії Ставропігійського Інститута, 1882. С. 11; 1883. С. 22; Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1882. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1882. S. 10.

⁶⁷ ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 pp.

⁶⁸ Порівн.: Чинности і рішення руского провінціального Собора в Галичині одбувшегося в Львові в році 1891. Львів: Накладом Митрополичого Ординаріату, Из типографії Ставропігійського Ін-та, 1896. С. 214; Цюпка Н. Префекти

обов'язками, очевидно, о. Степан Городецький справлявся достатньо добре, суттєво впливаючи на формацію майбутніх священників.

Водночас, поряд з навчально-виховною працею, упродовж 1882–1886 років о. Степан Городецький також був включений до реєстру «цісарсько-королівського кліру військового» як капелан 2-го класу в резерві⁶⁹. Така практика «капеланів у резерві» означала, що на випадок воєнних дій їх залучали до виконання капеланських обов'язків відповідно до потреб армії, при цьому, як зауважив о. І. Лебедович, якщо в мирний час до конкурсу капеланів «зголошувалися самі», зважаючи на престижність та майбутню добру пенсію, то у воєнних умовах, навпаки, таких «добровольців» було менше, а першими «були покликувані духовники, що належали до військової резерви»⁷⁰. Варто додати, що інституція військових капеланів почала формуватися після запровадження в Австро-Угорській імперії у 1868 році обов'язкової військової повинності для всіх громадян віком від 20 до 42 років, і вже на початку ХХ століття 140 греко-католицьких священників належали до резервних капеланів⁷¹. Очевидно, о. Степан Городецький добровільно вирішив стати капеланом у резерві зовсім не через престижність, оскільки прагнув служити Богові, Церкві та своєму народові навіть у найдраматичніші моменти історії.

Однак невдовзі, упродовж 1885–1891 років⁷², о. Степан Городецький був покликаний до виконання особливих обов'язків – особистого, «митрополичого» капелана Галицького митрополита Сильвестра Сембратовича (1836–1898)⁷³. Очевидно, що, крім виконання безпосередніх душпастирських функцій – духовного «супроводу» митрополита, він також допомагав у веденні щоденних справ управління митрополією. Так, упродовж 1889–1891 років о. Степан Городецький паралельно виконував обов'язки заступника регістранта

вищих духовних навчальних закладів УГКЦ взяли участь у курсі постійної формації (опубліковано 30.10.2017). URL: <http://osbm.info/prefekty-vyshchykh-dukhovnykh-navchal-nykh-z/>.

⁶⁹ Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1882. Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1882. S. 14; Шематизм всечесного кліру митроп. Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1882. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1882. С. 13; 1883. С. 25; 1886. С. 25.

⁷⁰ Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Віннепег, 1963. С. 71-72.

⁷¹ Забзалюк Д. Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ століття: дисертація на здобуття наукового ступнення кандидата історичних наук: 20.00.22 – військова історія / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2007. С. 36-37.

⁷² Шематизм всечесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1887. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1887. С. 27; 1888. С. XVI; 1889. С. XVI; 1891. С. XVI; Польовий Я. Священники Рогатинщини... С. 30; Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71.

⁷³ Аркуша О. Г. Сембратович Сильвестр // Енциклопедія історії України: в 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9: При – С. С. 521.

консисторіальної канцелярії Львівської архієпархії⁷⁴. Саме в цей час він виступив якщо не радником, то принаймні свідком-сучасником ініціатив і праці митрополита Сильвестра Сембратовича щодо реформування Чину святого Василя Великого (з 1882 року), заснування Станиславівської єпархії (1885 року), створення Товариства взаємодопомоги дяків (1890 року), формування на противагу москвофільству ідеї української національної ідентичності на основі нової національно-політичної платформи (журналів «Руський Сіон» і «Мир», делегування «митрополичих» кандидатів на парламентських виборах 1885 року та «повороту» до співпраці з народовцями)⁷⁵.

Одночасно із навчально-виховною та душпастирською працею о. Степан Городецький брав активну участь в інших ділянках суспільного життя. Зокрема, він підтримав ідею професора Бережанської гімназії Івана Волчука (невід.–1883⁷⁶) щодо створення гімназійної бурси для учнів – вихідців з бідних селянських родин. На зібрані кошти меценатів за допомогою міської управи та повітової ради в Бережанах закупили будинок по вулиці Райській, в якому після ремонту на початку 1882–1883 навчального року було відкрито бурсу. Згодом, 1889 року о. Степан Городецький був обраний головою Управи бурси для учнів Бережанської гімназії⁷⁷.

Враховуючи всі позитивні результати душпастирської, навчально-виховної та громадської праці, митрополита консисторія 12 травня 1889 року нагородила о. Степана Городецького похвальною грамотою і правом носіння крилошанських відзнак⁷⁸. Ця відзнака була скоріше почесною нагородою та заохоченням для подальшої праці, адже не передбачала призначення його навіть почесним крилошанином митрополичої капітули, що, на відміну від дійсних крилошан (пралатів і соборних), не виконували безпосередніх церковно-адміністративних обов'язків у митрополичій консисторії та церковному суді⁷⁹.

Невдовзі, 10 березня 1891 року о. Степан Городецький, згідно з митрополичою грамотою, отримав нове призначення на душпастирську посаду

⁷⁴ Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1889. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1889. С. XI; 1891. С. XII.

⁷⁵ Корбяк Д. В. Науково-викладацька та церковна діяльність митрополита Сильвестра (Сембратовича)... С. 166-176.

⁷⁶ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 1: 1880–1889 рр. С. 109; Лепкий Б. С. Твори: в 2-х томах. Київ: Дніпро, 1991. Т. 2: Повість. Спогади. Виступи / Упорядник та автор приміток М. М. Ільницький. С. 521-522.

⁷⁷ Бережанська земля... [Том 1]. 1970. С. 78, 102.

⁷⁸ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 151. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том II, 1901, 1912 рр.

⁷⁹ Порівн.: Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1891. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1891. С. VIII-XI, XVI; Каськів О. Нагороди в Українській Греко-Католицькій Церкві // Науковий вісник Івано-Франківської теологічної академії УГКЦ «Добрий пастир»: Збірник наукових праць. Теологія. 2010. Вип. 3. С. 9; Федорів Ю. Організаційна структура Української Церкви / НТШ в Канаді. Торонто, 1990. С. 93-96.

пароха с. Вербилівці Рогатинського деканату⁸⁰. З цього часу, як відзначають дослідники, його душпастирська діяльність тісно переплітається з Рогатинщиною⁸¹.

На початку 1891 року парафія с. Вербилівці, що перебувала під патронатом графа Людовіка Красінського⁸², була середніх розмірів як за кількістю церков (три), так і за чисельністю вірних (2240 осіб): включала «матірну» церкву св. Івана Хрестителя в с. Вербилівці (630 осіб), дочірні церкви Воскресіння Христового у с. Бабухів (726 осіб), св. Архистратига Михаїла в с. Залуже (490 осіб) та громаду без церкви в с. Солонець (394 особи). Дотація пароха складала 247 моргів орного поля, 73 морги сіножаті, 13 моргів лісу та доплати 473 злотих ринських⁸³.

Попередниками о. Степана Городецького на парафії с. Вербилівці були парох та о. Антоній Медвецький (1815–1890), Рогатинський декан (1873–1883), один із засновників «Народної Торгівлі» в Рогатині⁸⁴, та його сотрудник, а відтак адміністратор парафії о. Йосиф Рибак (1865–1913)⁸⁵.

Уже з перших днів парох с. Вербилівці о. Степан Городецький розгорнув активну душпастирську та культурно-просвітницьку працю, намагаючись передусім згуртувати селян як навколо церкви, так і для вирішення громадських справ. Поряд з виконанням богослужбових обов'язків та веденням метричних книг молодий парох Вербиловець звернув увагу на потребу громадської й просвітницької праці, популяризації знань та підвищення рівня освіти народу. У вересні 1891 року о. Степан Городецький опублікував у часописі «Діло» повідомлення про пожежу та прохання про допомогу⁸⁶. Невдовзі, 11 листопада 1891 року о. Степан Городецький взяв участь в установчих зборах філії товариства «Просвіта» в Рогатині, на яких його обрано заступником голови філії⁸⁷. Відтак, за сприяння та організаційної підтримки священника було засновано перші читальні

⁸⁰ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 pp.; Шематизм всечасного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1892. Львів: Из Типографії Ставропігійського Інститута, 1892. С. 118.

⁸¹ Скробач С. Отець шамбелян Степан Городецький... С. 553; Польовий Я. Священники Рогатинщини... С. 30; Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 72.

⁸² Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 50, 52.

⁸³ Шематизм всечасного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1892. Львів: Из Типографії Ставропігійського Інститута, 1892. С. 118.

⁸⁴ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 301; Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 pp.): матеріали... Т. 2: 1890–1894 pp. С. 168; Гелей С. Соціальний статус та матеріальний стан Церкви у ХІХ столітті (на маеріалах Вербилівської парафії Рогатинського деканату) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 51–59.

⁸⁵ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 380; Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 pp.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 pp. С. 553.

⁸⁶ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 pp.): матеріали... Т. 2: 1890–1894 pp. С. 294; Городецький С. Огні // Діло. 1891. 27 вересня (9 жовтня). Ч. 218. С. 3.

⁸⁷ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 72.

товариства «Просвіта» в селах Нові Скоморохи (1892 року), Залужжя (1893 року) та Вербилівці (1894 року)⁸⁸.

Процес заснування згаданих осередків відбувався відповідно до чинного Статуту товариства «Просвіта». Наприклад, у Вербилівцях спершу 18 квітня 1894 року ініціативний комітет з 10 осіб на чолі з місцевим парохом о. Степаном Городецьким і парохом сусіднього села Путятинці о. Йосифом Яворським (1857–1940)⁸⁹ підписали звернення до Головного Відділу «Просвіти» у Львові, який, відповідно до §44 Статуту, вже 13 червня того ж року надав дозвіл на заснування читальні, після чого вже 18 грудня 1894 року, напередодні свята Миколая Чудотворця, відбулося урочисте відкриття читальні «Просвіти», головою якої обрано о. Степана Городецького, заступником – господаря Івана Грицишина, писарем – господаря Михайла Борушевського⁹⁰.

Активна культурно-просвітницька праця о. Степана Городецького серед селянства повіту принесла значні позитивні результати: вже на 1897 рік у селах Рогатинського повіту нараховувалось 22 читальні, заснованих за підтримки греко-католицького духовенства. Це викликало опір місцевих поляків, які усіма можливими способами намагалися причепити товариству політичне клеймо, уповільнити або зупинити діяльність товариства. В процесі такої полеміки ще у 1893 році парох с. Вербилівка о. Степан Городецький подав до суду скаргу на польський часопис «Gazeta Narodowa» за «клевети на руське духовенство»⁹¹. Водночас він продовжив розвивати мережу культурно-просвітницьких товариств у повіті. У червні 1897 року він разом з іншими 38-ми представниками духовенства та місцевої інтелігенції взяв участь у перших загальних зборах філії Руського (з 1912 року – Українського) Педагогічного Товариства «Рідна Школа» в Рогатині⁹².

У своїй парафії, що об'єднувала села Вербилівці, Бабухів та Залужжя, о. Степан Городецький також подбав про розвиток цілої мережі товариств: на 1902 рік у трьох селах існували читальні товариства «Просвіта» (відповідно 18, 56 і 67 членів), крамниці при читальнях та громадські позичкові каси, а також однокласні школи з українською мовою викладання, де проводив уроки катехизму для учнів греко-католицького обряду⁹³. Крім того, у 1897 році він заснував при

⁸⁸ Воробій Л. Загір'я Княгининьке: історико-краєзнавчі студії. – Львів, 2005.

⁸⁹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 176.

⁹⁰ ЦДАЛ. – Ф. 348, оп. 1, спр. 1428

⁹¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 2: 1890–1894 рр. С. 294; Метода Gazet-i Narodow-oї в клеветях на руське духовенство // Діло. 1893. 29 мая (10 червня). Ч. 118. С. 2.

⁹² Рогатинська земля... Т. 1. С. 223-224; Гелей С.Д. Шкільна освіта в Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст. // Вісник Львівської комерційної академії. Серія Гуманітарні науки. 2015. Вип.13. С. 43.

⁹³ Шематизм всечесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1902. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1902. С. 246; С. 231-232.

церкві у Вербилівцях братство Найсвятіших Тайн⁹⁴, а з 1899 року став членом Товариства св. Апостола Павла у Львові⁹⁵.

У душпастирській та громадській діяльності о. Степану Городецькому в цей період активно допомагали приватні сотрудники, зокрема, у 1892–1893 рр. – о. Іван Созанський (1866–1916), у 1893–1895 рр. – о. Дмитро Йосифович (1867–1939), у 1895–1896 рр. – о. Корнилій Лотоцький (1868–1931), у 1896–1899 рр. – о. Богдан Домбчевський (1869–1944?), у 1901–1902 рр. – о. Володимир Ванчицький (1875–1919)⁹⁶.

Активна душпастирська та громадська діяльність о. Степана Городецького сприяла зростанню його авторитету серед місцевого греко-католицького духовенства. Зважаючи на це, митрополита консисторія Львівської архієпархії призначила його спершу, у 1900 році, другим віце-деканом, а відтак, у 1903 році, – деканом Рогатинського деканату, обов'язки якого він виконував до кінця свого життя⁹⁷. Це адміністративне призначення на одну з церковних посад, слід зауважити, позначило не тільки просту кадрову зміну, але й свідчило про поступову, еволюційну зміну цілого покоління провідників духовенства Рогатинського деканату, що мали різні суспільно-політичні погляди та орієнтації – від більш консервативних москвофілів і «старорусинів», частково змішаних з народовськими впливами, до «активних, радикальних» народовців. Так, попередній Рогатинський декан о. Йосиф Макогонський (1829–1903), парох с. Липиця Горішня (1875–1903), лицар ордену Франца-Йосифа, поступово еволюціонував у своїх поглядах, поєднуючи членство в інституціях як москвофільських («Народний Дім», товариства ім. М. Качковського, Галицько-Руська Матиця у Львові), так і народовських (голова філії товариства «Просвіта» у Рогатині, член філії Руського педагогічного товариства в Рогатині) та суто церковних (Товариства св. Апостола Павла), а також виконував обов'язки члена повітової ради, члена окружної шкільної ради та ординаріатського комісара у

⁹⁴ Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1897. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1897. С. 110-111.

⁹⁵ Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1899. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1899. С. 128; 1901. С. 138.

⁹⁶ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1: Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 1004 с. С. 808-809; Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 91, 178, 275, 409, 464; Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1892. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1892. С. 118; 1893. С. 110; 1894. С. 110; 1895. С. 110; 1896. С. 110-111; 1897. С. 110-111; 1898. С. 127; 1899. С. 128; 1900. С. 140; 1901. С. 139; 1902. С. 246.

⁹⁷ Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік 1901. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1901. С. 138, 243; 1902. С. 245; Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 71; ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 рр.

шкільних справах⁹⁸. Тим часом о. Володимир Чировський (1833–1913), парох с. Бабинці Долишні (1864–1913), перший віце-декан Рогатинського деканату (1885–1906), префект деканальної каси і куратор деканальної бібліотеки, дотримувався «русофільства», був активним членом москвофільських товариств – інституту «Народний Дім» та імені М. Качковського, а згодом навіть виступив противником заснування української гімназії в Рогатині⁹⁹. Інший «урядовець» Рогатинського деканату – ординаріатський комісар у сервітутових справах о. Антоній Білінкевич (1844–1928), парох с. Куропатники (1882–1928), також дотримувався «старорусинських» поглядів і належав до москвофільських організацій – інституту «Народний Дім», товариства імені М. Качковського, товариства «Руська рада», навіть кандидував від «русофілів» на посла сейму на виборах 1891 року¹⁰⁰. Отже, поступовий «кар'єрний ріст» о. Степана Городецького від пароха до декана Рогатинського деканату засвідчив поступове зміцнення народовських суспільно-політичних орієнтацій серед значної частини греко-католицького духовенства на локальному рівні, що, в свою чергу, сприяло розвитку українського національного руху в Галичині.

На початку ХХ століття о. Степан Городецький, крім душпастирської праці, розширив культурно-просвітницьку, економічну й громадсько-політичну діяльність. Зокрема, в цей час його народовецькі політичні уподобання закономірно трансформувалися в підтримку Української націонал-демократичної партії (УНДП). Так, у жовтні 1905 року о. Степан Городецький, підтримуючи рішення Ширшого Народного Комітету УНДП, опублікував «Поклик до всіх виборців Русинів в Рогатинщині!», в якому закликав голосувати за Теофіла Окуневського, кандидата у послы Державної ради у Відні від 5-ї курії виборчого округу Станиславів – Рогатин – Підгайці – Бучач – Товмач¹⁰¹. Відтак, у 1907 році о. Степан Городецький з іншими членами Народного комітету УНДП позитивно

⁹⁸ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 289; Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 5: 1905–1909 рр. С. 628; Гелей С.Д. Шкільна освіта в Галичині... С. 43; Шематизм всечасного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1901. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1901. С. 138.

⁹⁹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 77; Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 575; Шематизм всечасного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1901. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1901. С. 138; 1902. С. 245; 1903. С. 230; 1904. С. 228.

¹⁰⁰ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 37; Шематизм всечасного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1901. Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1901. С. 138; 1903. С. 230; 1904. С. 228; Седляр О. Стосунки Андрія Чайковського із старорусинами (русофілами) (70-і рр. ХІХ ст. – 1914 р.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2005. Вип. ІХ. С. 272-287. С. 274, 282, 283.

¹⁰¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 5: 1905–1909 рр. С. 184, 343; Городецький С. Поклик до виборців Русинів в Рогатинщині! // Діло. 1905. 15 (28) жовтня. Ч. 232. С. 2.

відзначили громадську діяльність пароха с. Княгиничі о. Андрія Пеленського у процесі передвиборчої кампанії до Галицького сейму¹⁰².

Окрему сторінку громадської діяльності пароха Вербиловець складала культурно-просвітницька праця. У 1905 році о. Степан Городецький очолив управу української бурси для учнів місцевої гімназії в Рогатині, заснованої ще 1901 року з ініціативи пароха Рогатина о. Павла Кудрика під проводом філії Українського Педагогічного Товариства (УПТ). З ініціативи Рогатинського декана 1905 року для бурси було закуплено новий будинок з садом поблизу річки, в якому поселили 40 учнів гімназії з незаможних родин¹⁰³. Невдовзі, 1909 року о. Степан Городецький був обраний також головою управи філії УПТ «Рідна Школа» в Рогатині¹⁰⁴, на загальних зборах якої завдяки його вирішальному слову вирішено розпочати будівництво української приватної гімназії під опікою УПТ¹⁰⁵. Ініціаторами та меценатами купівлі площі для української гімназії в Рогатині стали декан о. Степан Городецький, парох Черча о. Іван Созанський і парох Заланова о. Омелян Ваньо¹⁰⁶. За ініціативи о. Степана Городецького було утворено «Комітет будови української гімназії в Рогатині», до складу якого ввійшли священники (брати о. Павло й о. Теодосій Кудрики, о. Йосиф Яворський, о. Омелян Ваньо, о. Лев Залужний), вчителі (Петро Бігус, Михайло Галушинський), селяни-господарі (Теодор Соломка, С. Сверида, М. Левицький, Мосора та багато інших), а його секретарем став Петро Бігус¹⁰⁷. Для будівництва української гімназії селяни з навколишніх сіл привозили каміння і цеглу, а гроші на будівництво надходили з інших повітів Галичини та від українських емігрантів Америки і Канади, до яких зверталися з листом-проханням о. Степан Городецький, о. Павло Кудрик, о. Лев Залужний. Вже 15 вересня 1909 року відбулося урочисте відкриття української приватної гімназії в Рогатині з трьома класами¹⁰⁸. Так, Рогатин, за влучним висловом дослідника С. Пахолківа, став «піонером» у заснуванні українських приватних гімназій в Галичині¹⁰⁹.

Однак місцева польська адміністрація виступила проти «удержавлення» української приватної гімназії, натомість створили власну приватну утравістичну гімназію, для якої просили державної підтримки¹¹⁰. У вересні 1909 року о. Степан

¹⁰² Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 5: 1905–1909 рр. С. 184, 369; Городецький С. та ін. Як відомо, Народний Комітет... // Діло. 1907. 8 мая. Ч. 91. С. 2.

¹⁰³ Рогатинська земля... Т. 1. С. 42.

¹⁰⁴ Рогатинська земля... Т. 1. С. 224.

¹⁰⁵ Бережанська земля... [Том 1]. 1970. С. 78; Рогатинська земля... Т. 1. С. 43, 226.

¹⁰⁶ Рогатинська земля... Т. 1. С. 783-784; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії... С. 51.

¹⁰⁷ Рогатинська земля... Т. 1. С. 546, 714; Рогатинська земля... Т. 2. С. 58, 201-202, 671.

¹⁰⁸ Рогатинська земля... Т. 1. С. 43, 227, 546.

¹⁰⁹ Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації / З німецької переклала Христина Николин. Львів: ЛА «Піраміда», 2014. С. 430.

¹¹⁰ Рогатинська земля... Т. 1. С. 43.

Городецький опублікував листа «У відповідь бурмістрови міста Рогатина» з приводу заснування утравістичної гімназії¹¹¹. Врешті, міністерство освіти і віросповідань австрійського уряду надало українській приватній гімназії УПТ право «прилюдності»¹¹², тобто державного визнання її свідоцтв про «матуру».

Оскільки перший будинок української гімназії в Рогатині був невеликим – вмщував лише 4 класи, то невдовзі, 4 вересня 1910 року гімназійний комітет на чолі з о. Степаном Городецьким і о. Павлом Кудриком запланував будівництво додаткового будинку для гімназії вартістю 260 тисяч корон, а тому звернувся за фінансовою підтримкою до української діаспори в Америці¹¹³. Відтак о. Степан Городецький як голова гімназійного комітету 1910 року періодично публікував у часописі «Діло» повідомлення про значну підтримку громадськістю розвитку гімназії УПТ «Рідна школа» в Рогатині¹¹⁴. Упродовж 1910–1911 років фінансову допомогу для української гімназії в Рогатині надали українські емігранти в США, зокрема, з Ньюарку, Перт Амбой і Елізабетпорту в штаті Нью-Джерсі, Рочестеру, Сиракуз і Джамайки в штаті Нью-Йорк, Мавнт Кармелу в штаті Пенсильванія¹¹⁵. Вже у 1912/1913 навчальному році у гімназії здобули освіту 722 учні¹¹⁶. Зрештою, о. Степан Городецький продовжував підтримувати гімназію, зокрема, надавав фінансову підтримку на зарплатню вчителям, за що був включений до переліку її «добродіїв»¹¹⁷. Громадський діяч Микола Угрин-Безгрішний пізніше згадував, що о. Степан Городецький разом з іншими священиками благословляв учнів гімназії на походи та вправи напередодні війни¹¹⁸. Крім того, декан о. С. Городецький з 1911 року сприяв розвитку товариства «Молода Січ»¹¹⁹.

Окрему увагу він звернув на розвиток економічної ділянки суспільного життя українців Галичини. Зокрема, Рогатинський декан підтримував заснування та розвиток кооперативного руху у повіті, зокрема, матеріально підтримав будівництво двох будинків для філії Українського Кооперативного Союзу в Рогатині¹²⁰. Очевидно, о. Степан Городецький належав до тієї когорти греко-католицьких священиків, які, на думку С. Пахолківа, «роботу на ниві економічної

¹¹¹ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 5: 1905–1909 рр. С. 184; Городецький С. У відповідь бурмістрови міста Рогатина // Діло. 1909. 29 вересня. Ч. 213. С. 2.

¹¹² Рогатинська земля... Т. 1. С. 43, 227–228.

¹¹³ Рогатинська земля... Т. 1. С. 176.

¹¹⁴ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 186; Городецький С. Відрадіні прояви // Діло. 1910. 12 цвітня. Ч. 80. С. 6; Городецький С. Руський народ! // Діло. 1910. 28 липня. Ч. 165. С. 5; Городецький С. Шевченківський фонд «Рідної Школи» // Діло. 1910. 24 серпня. Ч. 187. С. 6.

¹¹⁵ Рогатинська земля... Т. 1. С. 177–178.

¹¹⁶ Рогатинська земля... Т. 1. С. 231.

¹¹⁷ Рогатинська земля... Т. 1. С. 233, 625.

¹¹⁸ Рогатинська земля... Т. 2. С. 451.

¹¹⁹ Рогатинська земля... Т. 1. С. 410.

¹²⁰ Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії... С. 51.

самоорганізації свого народу сприймали як органічну частину душпастирської та просвітницької діяльності»¹²¹.

Його сучасник, парох с. Журів о. Олекса Пристай (1863–1944)¹²², пізніше так характеризував постать і роль о. С. Городецького: «Старший віком, середнього росту, щуплої будови тіла... бистрий в думанню, енергійний, відважний, вимовний та при тім у високій степені чутливий народолобець, патріот-націоналіст був тою фігурою, довкола котрого формувалося усе політичне, економічне та просвітницьке життя Рогатинщини»¹²³.

Водночас він не занедбав релігійно-церковної діяльності. У душпастирській праці на парафії до Першої світової війни о. Степану Городецькому допомагали його сотрудники: у 1903–1905 рр. – о. Павло Чехут (1875–1944?), у 1905–1906 рр. – о. Теодосій Капко (1879–1919), у 1906–1907 рр. – о. Михайло Ганушевський (1880–1962), у 1907–1908 рр. – о. Петро Стернюк (1880–1936), у 1908–1912 рр. – о. Володимир Сухий (1883–1944?), у 1912–1913 рр. – о. Дмитро Хабурський (1887–1944?), у 1913–1914(?) рр. – о. Дмитро Сеньківський (1887–1944?) старо¹²⁴. Попри це, він особисто проводив уроки релігії (катехизму) для учнівської молоді Вербиловець, про що згадували старожили¹²⁵.

Крім того, о. Степан Городецький у період з 5 по 28 вересня 1906 року взяв участь у паломницькій подорожі українських греко-католиків до Святої Землі під проводом митрополита Андрея Шептицького (1865–1944). Під час цього паломництва він відвідав Єрусалим, Вифлиєм та річку Йордан¹²⁶, возив на гріб Господній в Єрусалимі чудотворний образ Пресвятої Богородиці з с. Лучинці, який згодом отримав від Апостольської Столиці право відпустів¹²⁷.

Зважаючи на заслуги в душпастирській та громадській праці, у 1912 році о. Степан Городецький був іменованій папським шамбеляном¹²⁸.

Окремо слід згадати про родинні справи Рогатинського декана та пароха с. Вербилівці о. Степана Городецького, в домі («на плебанії») якого проживали рідні – мати та племінник. На жаль, в січні 1908 року в домі помер його племінник,

¹²¹ Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині... С. 341.

¹²² Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 362.

¹²³ ЦДІАЛ. – Ф. 789, оп. 1, спр. 4

¹²⁴ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1... С. 808; Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 72, 124, 185, 390, 414, 424, 483.

¹²⁵ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 73-74.

¹²⁶ Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис... С. 74-75.

¹²⁷ Рогатинська земля... Т. 1. С. 713.

¹²⁸ Шематизм всечесного кліру митрополитальної Архідієцезії греко-католицької Львівської на рік... Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1912. С. 286, 287.

студент права Львівського університету Павло Городецький¹²⁹, а пізніше, 12 червня 1911 року, на 91-му році життя померла мати о. Степана – Євдокія Городецька¹³⁰.

Напередодні Першої світової війни, як справедливо зауважив о. І. Лебедович, «провід культурно-освітньої праці Рогатинщини був у руках о. шамбеляна Степана Городецького, пароха Вербиловець, повіту Рогатин»¹³¹.

Вже 1 листопада 1918 року о. Степан Городецький у складі українського повітового комітету, до якого увійшли сотник УГА Михайло Юрків, український землевласник Миронович та парох Рогатина о. Павло Кудрик, взяв участь у перебранні влади від австрійської адміністрації до української адміністрації в Рогатині та повіті¹³².

Після поразки УГА о. Степан Городецький у 1919 році був інтернований (тимчасово затриманий) польською адміністрацією¹³³. Згодом, в жовтні 1921 року, під час польського перепису населення Галичини, о. Степан Городецький разом із війтом с. Вербилівці Іваном Грицишином за агітацію проти польської окупації знову арештували, доставили до Бережанської тюрми, але за браком доказів відпустили¹³⁴.

В умовах закріплення польської адміністрації в Східній Галичині до офіційного визнання її статусу в складі Польщі у березні 1923 року о. Степан Городецький продовжив активну громадську діяльність, спрямовану на розвиток мережі культурно-просвітницьких та економічних організацій, які б засвідчили рівень організованого суспільного життя українців. Так, з 1921 року він був головою Старшини УПТ «Рідна Школа», яка виступала власником народної школи та української приватної гімназії в Рогатині¹³⁵. Вже 11 серпня 1924 року він підписав заклик старшин УПТ «Рідна Школа» в Рогатині на підтримку приватної української гімназії¹³⁶. Їхню ініціативу невдовзі підтримала «студентська колядницька група», яка збирала пожертви на розвиток гімназії серед духовенства повіту¹³⁷. Навесні 1923 року з ініціативи о. Степана Городецького, громадського діяча Степана Кузика, пароха Дібринова о. Григорія Скаскова та інших засновано Повітовий Союз Кооперативів (ПСК) в Рогатині, першим головою Надзірної Ради

¹²⁹ Померли: Городецький Павло... // Діло. 1908. 6 лютого. Ч. 28. С. 3.

¹³⁰ Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали... Т. 6: 1910–1914 рр. С. 489; Померли: Городецька Софія... // Діло. 1911. 23 червня. Ч. 137. С. 7.

¹³¹ Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії... С. 51.

¹³² Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії... С. 51.

¹³³ Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії... С. 237.

¹³⁴ Рогатинська земля... Т. 1. С. 74.

¹³⁵ Рогатинська земля... Т. 1. С. 215.

¹³⁶ Рогатинська земля... Т. 1. С. 178.

¹³⁷ Рогатинська земля... Т. 1. С. 810.

якого обрано о. Степана Городецького¹³⁸. У березні 1924 року Рогатинський декан також очолив комітет будови Народного Дому в Рогатині, на цілі якого розпочав збір коштів серед української діаспори в США¹³⁹. Того ж 1924 року Центральний комітет Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) призначив о. Степана Городецького «мужем довір'я» в Рогатинському повіті, завданням якого стала організація повітового віча для відновлення організованого суспільно-політичного життя українців¹⁴⁰.

Однак восени 1924 року о. Степана Городецького, пароха с. Потік о. Дениса Теліщука та професора української гімназії в Рогатині Дмитра Воробця арештували органи польської поліції за звинуваченням в тому, що вони були учасниками нібито таємного товариства «Повітовий шкільний комітет», приховали перед владою статут товариства та проводили в липні 1924 року таємні збори в Рогатині та Бурштині. Насправді ж, збори осередку УПТ дійсно відбулися з метою інформування представників українського вчителства щодо активної полонізації шкільництва. Після проведеного слідства, яке тривало майже три роки з утриманням деякий час арештованих у в'язниці м. Бережани, врешті, 26 липня 1926 року суд виніс рішення про відсутність провини та звільнення від покарання¹⁴¹.

Вже 1 лютого 1926 року о. Степан Городецький очолив всенародне віче повітової організації УНДО в Рогатині, на якому, за участі членів ЦК УНДО о. Леонтія Куницького та Олекси Черкавського, обговорено питання відновлення діяльності повітової партійної організації, земельної реформи, виборів до самоуправних громад тощо¹⁴².

Зважаючи на активну громадську працю та підірваний стан здоров'я о. Степана Городецького, у 1926 році його сотрудником на парафії Вербилівці митрополіча консисторія призначила о. Ярослава-Антонія Чемеринського (1904–1941)¹⁴³.

Під час виборів до польського сейму і сенату о. Степан Городецький 24 січня 1928 року очолив одне з передвиборчих віче УНДО в с. Залуже на Рогатинщині за участю 300 осіб, на якому ухвалено підтримувати кандидатів від УНДО в

¹³⁸ Рогатинська земля... Т. 1. С. 501-502, 508, 510, 576, 592; Рогатинська земля... Т. 2. С. 68; Шульський М. Кооперативна діяльність вихідця з Рогатинщини Івана Поритка // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія «Економічні науки». 2019. Т. 21. № 92. С. 43-48. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9207>.

¹³⁹ Рогатинська земля... Т. 2. С. 611.

¹⁴⁰ Рогатинська земля... Т. 1. С. 463.

¹⁴¹ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 2а, спр. 1910. Протоколи розслідування із зізнанням свідків, скарги, листи та інші документи про розгляд звинувачень проти пароха с. Вербилівці Городецького Стефана у зловживанні службовим становищем, 1926–1927 рр., 13 арк.

¹⁴² Рогатинська земля... Т. 1. С. 463.

¹⁴³ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1... С. 808.

Золочівському виборчому округу¹⁴⁴. Вже 6 травня 1928 року в Рогатині відбувся повітовий народний з'їзд УНДО під проводом о. Степана Городецького за участю 627 відпоручників з 57 сіл Рогатинського повіту і послів сейму від Золочівського округи – Степана Кузика, о. д-ра Пелліха та Олександра Вислоцького. У вступній промові о. Степан Городецький привітав послів-українців та окреслив «нелегкі завдання нашої посольської репрезентації у соймі й сенаті»¹⁴⁵.

Помер отець-шамбелян Степан Городецький 26 листопада 1928 року. Тіло покійного отця три дні знаходилося у Вербилівській церкві. У похоронній процесії взяло участь 50 священників. Того дня навчання у Рогатинській гімназії було відмінене. Спогади про смерть священника були опубліковані у тогочасних періодичних виданнях. Участь у похоронах о. С. Городецького брали члени Української Студентської Секції при філії товариства «Просвіта» в Рогатині¹⁴⁶.

У 1995 році розпорядженням Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 26 травня того ж року на фронтоні церкви Різдва Івана Хрестителя отцю-шамбеляну Степану Городецькому була відкрита меморіальна дошка, встановлена дошка на фасаді гімназії, встановлено Премію імені Степана Городецького, а також названо вулиці у с. Вербилівці та м. Рогатин.

Висновки. Постать о. Степана Городецького, відомого Рогатинського декана та пароха с. Вербилівці, може бути добрим прикладом активного церковно-релігійного та громадського діяча, служіння якого Церкві та народові відповідало гаслу «Бог і Україна». Формування його світогляду з дитячих років, пов'язане із соціальним походженням з селянської сім'ї, навчанням у школі в Галичі та гімназії в Бережанах, потім в духовній семінарії та університеті у Львові спонукало його до вибору священничого покликання (в стані цілібату). Вже під час навчання в гімназії та семінарії, а відтак на початку священничої «кар'єри» в катедрі св. Юрія у Львові, профектом семінарії, військовим капеланом в резерві, капеланом Галицького митрополита й «урядовця» митрополичої консисторії о. Степан Городецький показав себе послідовним душпастирем та народовцем за суспільно-політичними переконаннями. Вже у ролі пароха села Вербилівці, а згодом також Рогатинського декана він розгорнув активну душпастирську й громадську діяльність, зосереджуючи увагу на поширенні освіти серед вірних через осередки «Просвіти» та «Рідної Школи» та українську приватну гімназію в Рогатині, формування економічної основи суспільного буття українського народу шляхом розвитку кооперативного руху. У 1918 році він підтримав проголошення ЗУНР, за що згодом був переслідуваний польською владою. У післявоєнний час зосередив зусилля на

¹⁴⁴ Рогатинська земля... Т. 1. С. 467.

¹⁴⁵ Рогатинська земля... Т. 1. С. 468-469.

¹⁴⁶ Рогатинська земля... Т. 1. С. 446.

відновленні організованого суспільного життя українців – осередків «Просвіти», «Рідної Школи», кооперативів, партійної організації УНДО.

Перспективи подальших розвідок проблеми. Окремі сторінки життя та діяльності о. Степана Городецького, очевидно, можуть бути висвітлені на підставі залучення додаткових джерел. Наприклад, заслуговує на увагу додаткове вивчення кореспонденції о. С. Городецького з митрополитом Андреем Шептицьким¹⁴⁷. Водночас, мусимо особливо відзначити, що майбутнім дослідникам варто звернути увагу, що було ще два священики з подібним іменем та прізвищем – Степан Городецький. Зокрема, старший за віком – о. Степан Городецький (1804–1867) відомий як адміністратор парафії с. Нове Село Збараського повіту в 1833–1843 рр., парох с. Стегниківці Тернопільського повіту в 1843–1867 рр.¹⁴⁸. Другий священик – о. Степан Городецький (1894–1974), відомий як підхорунжий УСС у 1914–1918 рр., згодом здобув богословську освіту у Львові та був рукоположений на священика 1926 р., здійснював душпастирське служіння як сотрудник пароха с. Стинява Вижня Стрийського повіту в 1926 р., експозит-парох с. Липиця Долішня в 1926–1933 рр., парох с. Дрищів Рогатинського повіту у 1933–1944 рр., після Другої світової війни перебував на еміграції в Німеччині (1946–1949) та США (1950–1974)¹⁴⁹, служив греко-католицьким парохом в Рочестері (штат Нью-Йорк, США), став жертводавцем видання історико-мемуарного збірника «Бережанська земля»¹⁵⁰. Отже, дослідження життя та діяльності о. Степана Городецького (1853–1928) може мати перспективу для майбутніх дослідників.

Список використаних джерел

1. Аркуша О. Барвінський Олександр Григорович // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1: А – В. С. 189.
2. Аркуша О. Г. Сембратович Сильвестр // Енциклопедія історії України: в 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9: При – С. С. 521.
3. Арсенич П. І. Городецький Степан // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України,

¹⁴⁷ ЦДІАЛ. Ф. 358, оп. 1, спр. 238. Листування Шептицького А. з кореспондентами з прізвищами на літери «Гол-Гор», 1906–1938 рр., 189 арк.; ЦДІАЛ. Ф. 358, оп. 2 спр. 134. Листи кореспондентів з прізвищами на літери «Го» до Шептицького А., 1899–1914 рр., 91 арк.

¹⁴⁸ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 145; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 2, спр. 111. Протокол, дерево споріднення, листування з парафіяльними урядами і жителями м-к Добротвір, Княгиничі, сс. Знесіння, Стегниківці, Тудорів та інших про надання дозволів на одруження особам, які перебували в родинних зв'язках та ін., 1866 – 1867 рр., 32 арк.; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 2, спр. 693. Скарги, пояснення, протокол розслідування, листування з деканатами, розпорядження та інші документи стосовно священиків Львівської архієпархії, 1859–1861 рр., 54 арк.

¹⁴⁹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2... С. 146; Рогатинська земля... Т. 1. С. 700; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 5, спр. 96. Заяви, характеристики священиків, листування із Микулинецьким деканальним урядом, Тернопільським воєводою та інші документи про призначення парохів у с. Сушин приналежними сс. Лошнів і Остальці, 1931–1937 рр., 115 арк.

¹⁵⁰ Бережанська земля... [Том 1]. 1970. С. 218, 759, 760, 865; Рогатинська земля... Т. 2. С. 616.

- НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=31412.
4. Барвінський О. Спомини з мого життя / Упор. А.Шацька, О.Федорук; ред. Л.Винар, І.Гирич. Київ: Смолоскип, 2004. 528 с.
 5. Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. [Том 1] / НТШ. Український архів, Т. XIX; поручили до друку В. Лев, В. Стецюк. Нью-Йорк – Париж – Сидней – Торонто, 1970. 877 с.
 6. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1: Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 1004 с.
 7. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 2: Духовенство і релігійні згромадження: [англ. мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 570 с.
 8. Блажейовський Д. Студенти візантійсько-київського обряду в папських колегіях і семінаріях, університетах та інститутах Центральної і Західної Європи (1576 – 1983): [англійською мовою] / Записки ЧСВВ, серія 2, секція 1, том 43. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1984. 366 с.
 9. Велика українська енциклопедія. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», [дата створення 20017]. URL: <http://vue.gov.ua>.
 10. Воробець М. Життя віддане Богові і людям [Нарис про колишнього пароха села Вербилівці, Рогатинського декана Степана Городецького] // Голос Опілля. 1991. 26 грудня. С. 2.
 11. Воробій Л. Загір'я Княгиницьке: історико-краєзнавчі студії. Львів: Опілля, 2005. 616 с.
 12. Галян Т.В. Вербилівці: історико-краєзнавчий нарис. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 240 с.
 13. Гелей С. Доповідь «Степан Городецький – визначний громадський діяч» на науковій конференції „Отець-шамбелян Степан Городецький – фундатор Гімназії „Рідна школа” в Рогатині”, присвячена 150-річчю з дня народження о. Степана Городецького (Рогатин, 1 лютого 2003 р.). – Бібліографія друкованих праць Степана Гелея 1991 – 2011 рр. // Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея / Відп. редактор Іван Копич, заступник відп. редактора Андрій Сова. Львів, 2011 (Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки. Вип. 10 / Львівська комерційна академія). С. 55.
 14. Гелей С. Соціальний статус та матеріальний стан Церкви у XIX столітті (на маеріалах Вербилівської парафії Рогатинського деканату) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 51-59.
 15. Гелей С.Д. Шкільна освіта в Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст. // Вісник Львівської комерційної академії. Серія Гуманітарні науки. 2015. Вип.13. С. 30-50.
 16. Головна Руська Рада 1848 – 1851. Протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О. Турія; упорядники У. Кришталович та І. Сварник. Львів: Ін-т історії Церкви УКУ, 2002. XXXIV+270 с.
 17. Городецький С. Огні // Діло. 1891. 27 вересня (9 жовтня). Ч. 218. С. 3.
 18. Городецький С. Поклик до виборців Русинів в Рогатинщині! // Діло. 1905. 15 (28) жовтня. Ч. 232. С. 2.
 19. Городецький С. та ін. Як відомо, Народний Комітет... // Діло. 1907. 8 мая. Ч. 91. С. 2.
 20. Городецький С. У відповідь бурмістрови міста Рогатина // Діло. 1909. 29 вересня. Ч. 213. С. 2.

21. Городецький С. Відраді прояви // Діло. 1910. 12 цвітня. Ч. 80. С. 6.
22. Городецький С. Руський народ! / Діло. 1910. 28 липня. Ч. 165. С. 5.
23. Городецький С. Шевченківський фонд «Рідної Школи» // Діло. 1910. 24 серпня. Ч. 187. С. 6.
24. Гуцал П. Ганкевич Климентій Миколайович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4-х томах / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Збруч, 2004. Т. 1: А – Й. С. 336.
25. Деб'як І. о. Степан Городецький – відомий громадсько-політичний діяч Рогатинщини // Український християнський часопис Місіонар.
26. Делятинський Р. І. Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дисертація на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. 390 с.
27. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). Ф. 2, оп. 3, спр. 182. Листування з Рогатинським повітовим староством про затвердження статуту, реєстрацію гуртків українського національного товариства «Рідна школа» в селах Рогатинського повіту, 01.12.1921 – 19.11.1930 рр., 553 арк.
28. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). Ф. 399, оп. 1, спр. 2. Класні журнали 1–8-х класів за 1871 рік. 419 арк.
29. Енциклопедія сучасної України: в 30 томах. Електронна версія [вебсайт] / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, [дата створення 2014]. URL: <http://esu.com.ua/>
30. Забзалюк Д. Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ століття: дисертація на здобуття наукового ступення кандидата історичних наук: 20.00.22 – військова історія / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2007. 182 с.
31. Каськів О. Нагороди в Українській Греко-Католицькій Церкві // Науковий вісник Івано-Франківської теологічної академії УГКЦ «Добрий пастир»: Збірник наукових праць. Теологія. 2010. Вип. 3. С. 7-10.
32. Климончук Л., Побуцька Л. Сторінки історії школи в Галичі. URL: http://ifoonsku.ucoz.ua/news/storinki_istoriji_shkoli_v_galichi/2014-11-28-3735.
33. Коваль І. Соколята із гнізда Городецьких (опубліковано 12.03.2011) // Галицьке слово. URL: http://www.galslovo.if.ua/index_old.php?st=1018.
34. Корбяк Д. В. Науково-викладацька та церковна діяльність митрополита Сильвестра (Сембратовича) (1836–1898): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спеціальність – «Історія України». Львів, 2016. 225 с.
35. Коритко Р. Степан Городецький // Українські кооператори: Історичні нариси. Львів, 2001. Кн. II. С. 78–84.
36. Корпус енциклопедичних видань України: бібліографічний онлайн-покажчик / Укл. М.Г. Железняк, О.С. Іщенко та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, [дата створення: 2017]. doi: <https://doi.org/10.37068/cuebi>.
37. Кубійович В. Городецький Степан (1853-1928) // Енциклопедія українознавства. Словникова частина / гол. ред.. В. Кубійович. Париж – Нью-Йорк, 1957. Т. 2. С. 415.
38. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до бібліографістики / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника.. Т. 1: 1880–1889 рр. Дрогобич: Коло, 2015. 640 с.; Т. 2: 1890–1894 рр. Дрогобич: Коло, 2016. 608 с.; Т. 5: 1905–1909 рр. Дрогобич: Коло, 2019. 768 с.; Т. 6: 1910–1914 рр. Дрогобич: Коло, 2018. 696 с.

39. Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. 328 с.
40. Лепкий Б. С. Твори: в 2-х томах. Київ: Дніпро, 1991. Т. 2: Повість. Спогади. Виступи / Упорядник та автор приміток М. М. Ільницький. 719 с.
41. Мазурак Я., Стульківський М. Пюрко Богдан-Теодор Іванович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4-х т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Збруч, 2008. Т. 3 (П–Я). С. 161-162.
42. Матвієнко Г. Викладачі-українці теологічного факультету Львівського університету: освіта та кар'єрний ріст // Схід: аналітично-інформаційний журнал. 2012. № 4 (118). С. 105-110. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2012.4\(118\).16534](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2012.4(118).16534).
43. Метода Gazet-и Narodow-oї в клеветах на руське духовенство // Діло. 1893. 29 мая (10 червня). Ч. 118. С. 2.
44. Микола Лепкий (1842–1924). URL: <https://uk.rodovid.org/wk?title=Запис:1295642&printable=yes>.
45. Мудрий С., о., ЧСВВ. Нарис історії Української Папської колегії св. Йосафата в Римі. Рим: Видавництво ОО. Василян, 1984. 197 с.
46. Нестерук Ю., Нестерук Н. Священник Іван Величко (1836 – 1889): життєвий шлях, релігійна та громадська діяльність // Народознавчі зошити. 2020. № 2 (152). С. 435-449. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.435>.
47. Павлишин О. З історії впровадження григоріанського календаря в церковне життя українців: календарна реформа єпископа Григорія Хомишина // Україна модерна. Київ – Львів, 2002. Ч.7. С.7-68.
48. Паславський І. Бачинський-Лешкович Олександр // Наукове Товариство імен Шевченка. Енциклопедія. Київ – Львів: Наукове товариство імені Шевченка, Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2015. URL: http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=220 (20.11.2021).
49. Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації / З німецької переклала Христина Николин. Львів: ЛА «Піраміда», 2014. 612 с.
50. Польовий Я. Священники Рогатинщини. Львів: Вид-во ЛМІР «Логос», 2008. 212 с.
51. Померли: Городецький Павло... // Діло. 1908. 6 лютого. Ч. 28. С. 3.
52. Померли: Городецька Софія... // Діло. 1911. 23 червня. Ч. 137. С. 7.
53. Попик В. Віографу – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень // Український історичний журнал. 2015. № 3. С. 122-136.
54. Рогатинська земля. Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Центральний комітет «Рогатинщина», 1989. Т. 1. 998 с.; 1996. Т. 2. 845 с.
55. Седляр О. Стосунки Андрія Чайковського із старорусинами (русофілами) (70-і рр. XIX ст. – 1914 р.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2005. Вип. ІХ. С. 272-287.
56. Скробач С. Отець шамбелян Степан Городецький (1863–1928) // Рогатинська земля: Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів / Редколегія: У. Любович, О. Кудрик, М. Голод, С. Скробач. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. С. 552-555.

57. Старовойтенко І. Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. К.: Інститут історії України НАН України, 2006. Вип. 13(1). С. 6–27.
58. Федорів Ю. Організаційна структура Української Церкви / НТШ в Канаді. Торонто, 1990. 210 с.
59. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДАЛ). Ф. 201, оп. 1в, спр. 147. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том I, 1901, 1912 рр., 106 арк.
60. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 1в, спр. 151. Анкети священників з прізвищами на букву «Г», том II, 1901, 1912 рр., 118 арк.
61. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 2, спр. 111. Протокол, дерево споріднення, листування з парафіяльними урядами і жителями м-к Добротвір, Княгиничі, сс. Знесіння, Стегниківці, Тудорів та інших про надання дозволів на одруження особам, які перебували в родинних зв'язках та ін., 1866 – 1867 рр., 32 арк.
62. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 2, спр. 693. Скарги, пояснення, протокол розслідування, листування з деканатами, розпорядження та інші документи стосовно священників Львівської архієпархії, 1859–1861 рр., 54 арк.
63. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 2а, спр. 1910. Протоколи розслідування із зізнанням свідків, скарги, листи та інші документи про розгляд звинувачень проти пароха с. Вербилівці Городецького Стефана у зловживанні службовим становищем, 1926–1927 рр., 13 арк.
64. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 4а, спр. 3794. Метричні книги с. Медуха, повіт Станиславів, с. Межигірці, повіт Гали, за 1835–1836, 1853–1861, 1865 рр. Копії, 80 арк.
65. ЦДАЛ. Ф. 201, оп. 5, спр. 96. Заяви, характеристики священників, листування із Микулинецьким деканальним урядом, Тернопільським воєводою та інші документи про призначення парохів у с. Сушин приналежними сс. Лошнів і Остальці, 1931–1937 рр., 115 арк.
66. ЦДАЛ. Ф. 348, оп. 1, спр. 1428.
67. ЦДАЛ. Ф. 358, оп. 1, спр. 238. Листування Шептицького А. з кореспондентами з прізвищами на літери «Гол–Гор», 1906–1938 рр., 189 арк.
68. ЦДАЛ. Ф. 358, оп. 2 спр. 134. Листи кореспондентів з прізвищами на літери «Го» до Шептицького А., 1899–1914 рр., 91 арк.
69. ЦДАЛ. Ф. 789, оп. 1, спр. 4.
70. Цюпка Н. Префекти вищих духовних навчальних закладів УГКЦ взяли участь у курсі постійної формації (опубліковано 30.10.2017). URL: <http://osbm.info/prefekty-vyshchykh-dukhovnykh-navchal-nykh-z/>.
71. Чинности і рішення руского провінціального Собора в Галичині одбувшогося в Львові в році 1891. Львів: Накладом Митрополитичого Ординаріату, Із типографії Ставропігійського Ін-та, 1896. 272 с.
72. Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів: Тріада плюс, 2010. 228 с.
73. Чорновол І. Спогади Кирила Студинського: з побуту галицького семінариста кінця XIX ст. (ч. 5). (опубліковано: 19.02.2016) URL: https://risu.ua/spogadi-kirila-studinskogo-z-pobutu-galickogo-seminarista-kincy-a-hih-st-ch-5_n78354 (дата звернення: 20.11.2021).
74. Шематизм всесесного кліру митрополитальної Архидієцезії греко-католицької Львівської на рік... Львів: Із Типографії Ставропігійського Інститута, 1882. XIV+344 с.; 1883. 361 с.; 1886. XVIII+252 с.; 1887. 250 с.; 1888. XVI+224 с.; 1889. XVI+232 с.; 1891. XVI+247 с.; 1892.

- XVI+246 с.; 1893. XVI+222 с.; 1894. XVI+223 с.; 1895. XVI+224 с.; 1896. XVI+227 с.; 1897. XVI+232 с.; 1898. XVI+256 с.; 1899. XVI+258 с.; 1900. XX+278 с.; 1901. XX+278 с.; 1902. XII+455+2 с.; 1903. 454 с.; 1904. 456 с.; 1905. XVIII+252 с.; 1906. XVIII+252 с.; 1907. XVIII+252 с.; 1909. XVIII+252 с.; 1910. XVIII+252 с.; 1911. XVIII+252 с.; 1912. XVIII+252 с.; 1914. XVIII+252 с.; 1924. XVIII+252 с.; 1927. XVIII+252 с.; 1928. XVIII+252 с.
75. Шульський М. Кооперативна діяльність вихідця з Рогатинщини Івана Поритка // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія «Економічні науки». 2019. Т. 21. № 92. С. 43-48. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9207>.
76. Szematyzm krolestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem ksiestwem Krakowskim na rok 1870. Lwow: z c. k. galicyjskiej drukarni rzadowej, 1870. XXVII+925 s.
77. Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini... Leopoli: Typographia Instuti Stauropigiani, 1874. 281 s.; 1877. 291 s.; 1878. 289 s.; 1879. 286 s.; 1880. 286 s.; 1881. 288 s.; 1882. 286 s.

Дата надходження до редакції: 20.11.2020

УДК 261.8

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.12>

ПОСТАТЬ Г. КОСТЕЛЬНИКА В КОНТЕКСТІ ЛІКВІДАЦІЇ УГКЦ НА ПСЕВДОСОБОРІ 8-10 БЕРЕЗНЯ 1946 РОКУ

Микола ЛИТВИНЕНКО

Івано-Франківський богословський університет імені святого Івана Золотоустого, філософсько-богословський факультет, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Олег САВЧУК

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

Однозначних оцінок постаті о. Гавриїла Костельника серед представників різних конфесій з низки причин не може бути. Прихильники московського патріархату дають йому щонайвищі оцінки. Нейтрально до нього ставляться представники ПЦУ, як до можливого союзника. А критичному осуду його піддають греко-католики. В комплексі таких підходів маємо невиразну постать, яка в історії нашого суспільства ще довго буде сприйматися неоднозначно.

О. Гавриїл Костельник народився в 1886 році в руському Керестурі на території Сербії, в сім'ї середньо заможних селян. Вже у VI класі гімназії він видав збірку побутових віршів «З мого села».¹

У стінах семінарії юнак потрапляє у вир галицького політиканства.

Згодом навчався на філологічному факультеті Фрайбурзького університету університету, де здобув ступінь доктора із систематичної філософії. У 1913 році рукоположений на священика, обіймав посаду катехита середніх шкіл у Львові. У 1915 році підтвердив докторат у Львівському університеті. Протягом 1920-1928 рр. викладав філософію на богословському відділенні в греко-католицькій духовній семінарії у Львові, пізніше у богословській академії (1928-1930). В 1922 - 1932 рр. редагував церковно-суспільний журнал «Нива». Був засновником Богословського наукового товариства.²

Обороняючи східні традиції греко-католицької церкви, о. Г. Костельник на сторінках «Ниви», «Діло» та інших часописів оприлюднив низку статей про те, що

¹ Вежель Л.М. Філософсько-естетична та журналістська діяльність Гавриїла Костельника у руслі духовних процесів України I-ї пол. XX ст.: монографія. Київ: Київськ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка, 2003. С. 15.

² Історія релігій в Україні : праці Х-ї МНК. Львів, 2000. Кн. 1. С. 232.

українська церква «покликана заступати, продовжати й розвивати традиції, які залишив давній християнський Схід, ще той з-перед часів роздору».³

Дані виступи підбурили Ватикан, через це у 1931 році його звільняють з посади викладача Богословської Академії, а двома роками раніше він зрікається редагування журналу «Нива». При цьому варто зауважити, що Андрей Шептицький не тільки пробачає о. Г. Костельнику його сумбурні виступи, а й призначає катехитом низки гімназій Львова, а по смерті о. Домет-Садовського в 1940 році. - настоятелем Преображенської Церкви.

Радянська репресивна система використала свої традиційні методи впливу щодо даного священика.

Викладач церковно-слов'янської мови Богословської Академії, д-р К. Чехович, згадує: «Я майже щодня зустрічався з доктором Костельником при екстазах наших стигматиків. Від нього я мав точні інформації, як чекісти натискали на нього і як вкінці арештували його сина Богдана, щоб обіцянкою звільнення і частими побаченнями з ув'язненим сином (за причетність до ОУН якого стратили в червні 1941 р., перед тим, як більшовики втекли зі Львова) змусити до фатального рішення... Перед кожними примусовими відвідинами НКВД о. Костельник прощався з ріднею і знайомими, припускаючи, що вже не вернеться на волю, бо твердо постановив собі не піддаватися більшовицьким намовам».⁴

Повернувшись до Львова з Москви 1944 р., священик потрапляє під сильний нагляд НКВД, що стежив за кожним його кроком і систематично викликав для розмов, аби схилити греко-католицьку церкву до альянсу з Російською Православною Церквою (РПЦ).

О. Г. Костельник 22 і 27 грудня 1944 року на прийомі у І. Полянського ставив найбільш гострі питання з проблем подальшого буття Церкви на території Галичини. Саме тоді енкаведисти зрозуміли, що о. Г. Костельник - впливова особа серед греко-католиків, за якою піде духовенство. Кандидатура каноніка о. Г. Костельника на «посаду голови ініціативної групи» про яку з віруючих ніхто з віруючих ще не знав, цілком влаштувала працівників беріївського відомства.⁵

Його «націоналістичне» минуле, відомості про яке були старанно зібрані органами держбезпеки, а особливо той факт, що Зиновій та Іриней (сини отця-доктора) вступили до дивізії «Галичина», дало підстави для погроз НКДБ суворо покарати о. Г. Костельника за його «антирадянську діяльність». Навесні 1945 року

³ Вежель Л.М. Філософсько-естетична та журналістська діяльність Гавриїла Костельника у руслі духовних процесів України І-ї пол. ХХ ст.: монографія. Київ: Київськ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка, 2003. С. 15.

⁴ Гладка Л. Підготовка ліквідації УГКЦ в руслі антиунійної політики радянської влади (1944-1946 рр.). «Добрий пастир». Збірник наукових праць. 2016. № 9. С. 175.

⁵ Цветков В. Літопис Голготи України: в 2-х т. Дрогобич: 1994. Т. 2. С. 110.

Йому повідомили, що його два сини загинули на війні. У квітні о. Г. Костельник надіслав до органів радянської влади заяву, в якій погодився на співпрацю. Ініціативна група «постала» у Львові 28 травня 1945 року. Її очолює о. Г. Костельник та звертається до вірних греко-католицької церкви з закликом стати на шлях «повернення до віри предків і возз'єднатись з РПЦ».⁶

Апогеєм всіх цих подій стало розп'яття греко-католицької церкви, яке відбулося 8-10 березня 1946 року у м. Львові «церковно-канонічним» возз'єднанням з РПЦ всіх учасників зібрання.⁷ «Возз'єднання» зібрання розпочалося о 10 год 30 хв. молебнем «О призначенні Св. Духа». У присутності 216 представників від духовенства і 19 від мирян співслужили 3 засновники ініціативної групи: Г. Костельник, А. Пельвецький, М.Мельник. Згідно з порядком денним, у перший день мали бути заслухані тільки дві доповіді. Замість дискусії, відразу пішли промови, після чого, питання про «возз'єднання» поставлене на відкрите голосування. О 16 год. 30 хв. закінчився перший день роботи «собору». Вистачило 6 годин щоб українську греко-католицьку церкву офіційно було скасовано.⁸ На другий день, 9 березня, «собор» розглядав питання «канонічного оформлення» з РПЦ.⁹

Третій день «собору» - Неділя Торжества Православ'я - розпочався Архиєрейською Божественною Літургією, яку відправив митрополит Йоан у спів служінні 4 єпископів серед них А. Пельвецького, М.Мельника.

Замітаючи сліди церковно-ідеологічного злочину, освяченого московським патріархом Алексієм та Й. Сталіним, енкаведисти, руками найманого вбивці 20 вересня 1948 року, напередодні Різдва Пресвятої Богородиці, вбили о.Костельника на порозі Преображенської церкви, а через кілька хвилин злочинця, який виконав замовлення.¹⁰

Протягом 3-х днів після вбивства о.Г.Костельника офіційна радянська преса мовчала, чекаючи вказівок в Москві. Тільки 23 вересня преса висловила щирі співчуття, вказуючи на те, що вбивця - посланець папи Римського та член українського буржуазно-націоналістичного підпілля.

Однозначної думки стосовно даної постаті годі й шукати. Авторитетний львівський історик Я. Дашкевич, учень о.Г.Костельника висловлюється так: «Історія не займається міркуваннями на тему «щоби було, як би було», але з

⁶ Арсенич П. Львівський собор 1946 року мовою документів. «Добрий пастир». 1996. № 1. С. 73.

⁷ Будз К. М. «Возз'єднання» чи «Невозз'єднання»: греко-католицьке духовенство в умовах ліквідації церкви (1945–1946). Наукові записки НаУКМА. Том 130. Історичні науки. 2012. С. 27-32.

⁸ Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950) / за ред. Олега Турія. Львів: видавництво Українського Католицького Університету. 2005. С. 150.

⁹ Там само.

¹⁰ Костельник Г. Три розправи про пізнання: монографія. Львів. 1925. С. 312-313.

сьогоднішньої перспективи ясно, що було б краще, якщо в історії Української Церкви такої постаті не було».¹¹

А ось інша думка. «Високоосвічений (мав 2 докторати) душпастир, - пише про нього О. Петрук, - відданий шукач, дослідник, в минулому викладач Богословської Академії, Духовної Семінарії, редактор «Ниви», радник і референт Митрополичої Капітули, особа, під час проповідей якої Церква була заповнена студентами, яку поважала інтелігенція, особа, яку цінував Митрополит»».

За свідченнями сучасників Костельник - талановитий проповідник, педагог, письменник, подвижник національної справи, патріот, найбільший авторитет серед професорів теології, котрий вірив у відновлення Євхаристійного зв'язку з Східною церквою, він не бажав жодним чином скривдити греко-католицьку церкву. Львівський «псевдособор» 1946 року - це суто політична акція, організована тоталітарною системою, жертвою якої став о. Гавриїл. «Об'єднавчий» собор-1946 не зламав національного покликання УГКЦ. «Бог і Україна» були і залишаться самосвідомістю більшості духовенства і вірних. Сьогоднішнє відродження Церкви — яскраве тому підтвердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсенич П. Львівський собор 1946 року мовою документів. *«Добрий пастир»*. 1996. № 1. С. 65-73
2. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950) / за ред. Олега Турія. Львів: видавництво Українського Католицького Університету. 2005. 347с.
3. Будз К. М. «Возз'єднання» чи «Невозз'єднання»: греко-католицьке духовенство в умовах ліквідації церкви (1945–1946). *Наукові записки НаУКМА. Том 130. Історичні науки*. 2012. С.27-32.
4. Вежель Л.М. Філософсько-естетична та журналістська діяльність Гавриїла Костельника у руслі духовних процесів України І-ї пол. ХХ ст.: монографія. Київ: Київськ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка, 2003. 291с.
5. Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини: Збірник наукових праць. Львів-Ужгород, Граджа. 2007. 526 с.
6. Гладка Л. Підготовка ліквідації УГКЦ в руслі антиунійної політики радянської влади (1944-1946 рр.). *«Добрий пастир»*. Збірник наукових праць. 2016. № 9. С. 168-179.
7. Історія релігій в Україні : праці Х-ї МНК. Львів, 2000. Кн. 1. С. 232.
8. Костельник Г. Три розправи про пізнання: монографія. Львів. 1925. 168с.
9. Цветков В. Літопис Голготи України: в 2-х т. Дрогобич: 1994. Т. 2. С.110.

Дата надходження до редакції: 05.02.2020

¹¹ Вежель Л.М. Філософсько-естетична та журналістська діяльність Гавриїла Костельника у руслі духовних процесів України І-ї пол. ХХ ст.: монографія. Київ: Київськ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка, 2003. С. 415.

УДК 94(477/86): 572.9

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.13>

«НАША ЦЕРКВА БУДЕ ЗНИЩЕНА, АЛЕ БАЧУ ЇЇ ВІДРОДЖЕННЯ»: ФАКТОР МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ЖИТТІ ПІДПІЛЬНОЇ УГКЦ

Зоряна МОХНАЛЬ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, факультет історії, політології та міжнародних відносин, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Олег ЄГРЕШІЙ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, кафедра історії України та методики викладання історії, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна

«Наша Церква буде знищена, розгромлена більшовиками. Але держіться, не відступайте від віри, від святої Католицької церкви. Тяжкий досвід, який впаде на нашу церкву є хвилевий. Я виджу відродження нашої церкви. Вона буде гарніша, величавіша від давньої та буде обіймати цілий наш народ».

(31 жовтня 1944 р. Б.)

Митрополит Андрей Шептицький – видатний церковний, культурний і освітній, громадський діяч, який мав великий вплив на українське суспільство, закликав їх до професійної, висококваліфікованої праці для своєї Вітчизни, був оборонцем свого народу.

Напевно, не було жодної важливої ділянки суспільного життя, у якій би митрополит не брав активної участі. Він підтримував молодих українських митців, надаючи їм стипендії для здобуття освіти у найкращих навчальних закладах Європи. У 1905 році він заснував Український національний музей, придбавши для нього окреме приміщення. Завдяки піклуванню Шептицького в музеї зібрано одну з найбільших у Європі збірок іконопису. Крім того, він підтримував діяльність українських культурно-просвітницьких товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар».¹

Зокрема, митрополит Андрей проводив низку реформ для зміцнення церковної інституції: реформа богословської освіти - було засновано Львівську греко-католицьку богословську академію (1928 р.). Цей навчальний заклад під

¹ Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги / Василь Лаба / Люблін: Свічадо, 1990. С. 45–46.

керівництвом отця доктора Йосифа Сліпого мав перерости в повноцінний університет – на зразок вищих навчальних закладів Західної Європи. 2 лютого 1939 р. кир Андрей заснував Український католицький інститут церковного з'єдинення ім. Митрополита Рутського, який очолив архимандрит Климентій Шептицький. Митрополит Андрей вважав, що виховання добрих священиків — це запорука успішної проповіді Євангелія. Тому особливу увагу приділяв процесу формування майбутніх душпастирів.

Розвиток монаршого життя – в 1901 р. заснував монастир Студійного правила, запросив в 1913 р. чин Редемптористів, які прийняли східний обряд і створили свою гілку. Проводив активну екуменічну діяльність – двічі відвідав Російську імперію (1907, 1912 рр.). Сприяв розбудові Російської греко-католицької церкви. Розбудовував структури УГКЦ, призначаючи екзархів для вірних візантійського обряду. Проводив єпископські конференції, на яких єпископи особливу увагу приділяли виданню літургійних книг. Був великим благодійником та меценатом.²

Митрополит займав також активну громадянську позицію в політичному житті тогочасної Галичини. Як Галицький митрополит він був депутатом Австрійського парламенту і Галицького сейму. Це давало йому змогу виступати перед урядом щодо підтримки українців у справі скріплення їхніх прав у державі. Підтримка Шептицьким Габсбургської монархії в Першій світовій війні стала причиною його арешту й ув'язнення під час російської окупації (1914–1917 рр.).³

В період з 1939–1941 рр. до митрополита Андрея Шептицького та очолюваної ним УГКЦ радянська влада не виявляла особливої цікавості. З 1267 уніатських парафій жодна не була закрита. Очільник уніатів знаходився у Львові і безперешкодно займався своїми справами. Але незважаючи на начебто добрі відносини з очільником УГКЦ, більшовики скоїли страшний злочин, а саме 27 вересня 1939-го в Прилбичах його брата Лева з дружиною й челяддю (разом 13 осіб) розстріляли працівники НКВД; над родовою усипальницею Шептицьких скоєно наругу, сімейний маєток Шептицьких пограбовано, знищено цінні стародавні документи.⁴

Початок німецько-радянської війни сприймався Андреем Шептицьким як довгоочікуване полегшення і порятунок від безбожного більшовизму. Швидке просування вермахту на схід, оголошення у Львові української державності створювали ілюзію початку нової ери і незворотності подій. Митрополит щиро

² Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899–1914 рр., Т. 1 / Андрей Шептицький. Львів: Видавництво «АРТОС», 2007. С. 255-287.

³ Гентош Л. Ватикан і виклики модерності, Львів: ВНТЛ-Класика, 2006. С. 374.

⁴ Кравченко О. Хроніка життя і діяльності митрополита Шептицького // Патріярхат. За єдність церкви і народу. 1991. С. 234–237.

вітає початок будівництва власної держави, погоджується увійти до сенату (Ради сеньйорів). Але «свято свободи» тривало недовго... Повальні арешти, проведені гестапівцями серед ініціаторів відновлення державності, перекреслювали всякі надії. Гітлерівці від перших днів окупації вдаються до маніпуляцій авторитетом Шептицького. Аби знівелювати його послання від 1 липня 1941 р., в якому митрополит підтримує будівництво української державності, нацисти 5 липня на шпальтах преси вміщують від його імені новий «лояльний» до Німеччини пастирський лист із посиланням на «Єпархіальні відомості за липень 1941 р.», яких не існувало в природі.

Після вступу на територію України в 1943-1944 рр. Червоної Армії Шептицький передчуваючи, що радянська влада буде нищити Церкву, митрополит заповідав, щоби священики, ченці та черниці вчилися якогось ремесла. Табір Шептицького, і всі види українського патріотизму мали спільного ворога. Це була ідеологія соціалізму та комунізму. Націоналісти та католики одноставно критикували комуністів, але у боротьбі між собою закидали один одному схиляння до підтримки комуністичних ідей. Це для обох сил було однією із найбільших образ. Митрополит Андрей Шептицький у посланні «Осторога перед загрозою комунізму» стверджував, що “хто помагає комуністам у проведенні їх плянів спільного т. зв. народного чи людського фронту зі соціалістами і радикалами, зраджував свій народ”.⁵

Уже вкотре митрополит Андрей, який відбував 44 рік своєї каденції, зі зміною влади не покинув Львів і разом із сотнями тисяч втікачів-українців не подався на Захід. Від кінця липня 1944 р. йому знову належало керувати церквою за радянських реалій. Проте ці реалії дещо відрізнялися від реалій вересня 1939 р. Затяжна і спочатку невдала війна з Німеччиною, змусила Сталіна та його оточення змінити тактику в стосунках з церквою. Тому були чіткі прояви зміни ставлення більшовицької влади, з цього приводу кир Андрей своєму слові відзначив позитивні зміни у ставленні більшовиків до церкви: «Стверджуючи це, мусимо виявити нашу сердешну радість з причини цієї зміни. З нами, священиками, перші Червоноармійці вітаються з усміхом зичливості. Нам дозволяють працювати, проповідувати, виховувати дітей, обслуговувати шпиталі». Натомість 20 вересня 1944 р. представники радянської влади запропонували Шептицькому підписати звернення із подякою Сталіну за звільнення від нацистів. Проте митрополит дипломатично відмовився, вказавши, що напише власний окремий лист Сталіну.

⁵ Гнот С. Історичні аспекти розвитку Греко-католицької церкви на західноукраїнських землях під владою II Речі Посполитої (1918–1939 рр.) Львів, 2008. С. 44–48.

Справді, до кінця вересня 1944 р. такий лист було укладено, але Сталіну не відіслано.⁶

Протягом жовтня 1944 р. важко хворий митрополит активно обговорював зі своїм оточенням проблему майбутнього візиту делегації УГКЦ до Києва та Москви, визначаючи коло питань майбутніх переговорів. Очевидно, що з кожним днем до владики приходило все більше розуміння того, що більшовики лише намагаються використати його у своїх інтересах. Напередодні своєї смерті 31 жовтня 1944 р. владики Андрей звернувся з останнім словом до свого найближчого оточення у якому передбачив, що «Наша Церква буде знищена, розгромлена більшовиками. Але держіться, не відступайте від віри, від святої Католицької церкви. Тяжкий досвід, який впаде на нашу церкву є хвилевий. Я виджу відродження нашої церкви. Вона буде гарніша, величавіша від давньої та буде обіймати цілий наш народ».⁷

Бо згодом, 8-10 березня 1946 року, відбувся Львівський псевдо собор, перед початком якого 11 квітня 1945 було заарештовано Митрополита Й.Сліпого, єпископів Микиту Будку та Миколу Чарнецького і 20 активних священиків. Церква залишилася без провідників однак не була знищеною. Але всім є добре відомі рішення собору, що, власне, 10 березня 1946 року УГКЦ «самоліквідувалося». Зрозумілим є той факт, що в реальному житті ця подія носила дещо інший характер.

Життя та діяльність митрополита Андрея справили значний вплив на розвиток Української Церкви, одним із перших серед ієрархів УГКЦ почав використовувати народну мову в спілкуванні з вірними. Доброчинна діяльність митрополита УГКЦ Андрея Шептицького відіграла важливу роль в історії України ХХ ст., є актуальною і до сьогодні та має велику наукову цінність. А. Шептицький був великим і щедрим благодійником. Діяльність УГКЦ під керівництвом А. Шептицького, починаючи з кінця ХІХ ст., а особливо на початку ХХ ст., компенсувала українцям відсутність незалежної держави.

Сьогодні можемо без перебільшення стверджувати, що діяльність Митрополита відіграла колосальну роль у подальшому житті підпільної церкви, яка протягом ще багатьох десятиліть зазнавала переслідування, гніту, репресій. Саме завдяки Андрею Шептицькому церква сміливо змогла вистояти тяжкі часи підпілля і як передбачив сам митрополит, що УГКЦ постане із руїн. Адже Греко-Католицька Церква під його багаторічним провідом стала розгалуженою та впливовою інституцією, важливим консолідаційним чинником і духовною опорою в змаганнях за державність України.

⁶ Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосип Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. С. 97.

⁷ Шептицький Андрей. Твори (морально-пасторальні). Львів: "Свічадо", 1994. С. 469.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Творча спадщина Андрея Шептицького:

1. Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899–1914 рр., Т. 1 / Андрей Шептицький. Львів: Видавництво «АРТОС», 2007. С. VII.
2. Шептицький Андрей. Пастирські Послання 1899–1914 рр., Т. 1. С. 824
3. Шептицький Андрей. Пастирські послання 1918–1939 рр., Т. 2 / Андрей Шептицький. Львів: Видавництво «АРТОС», 2009. С. 1046 с.
4. Шептицький Андрей. Твори (морально-пасторальні). Львів: “Свічадо”, 1994. 548 с.

Опубліковані документи

5. Аввакумов Ю. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. Книга I. Документи і матеріали, 1899–1917. Львів, 2004. 973 с.

Монографії, статті

6. Гентош Л. Ватикан і виклики модерності, Львів: ВНТЛ-Класика, 2006. 455с.
7. Гнот С. Історичні аспекти розвитку Греко-католицької церкви на західноукраїнських землях під владою II Речі Посполитої (1918–1939 рр.) Львів, 2008. С. 44–48.
8. Гнот С. Україна та Польща у вимірі незалежності (1918–2008 рр.): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2008. С. 44–48.
9. Горняткевич Д. Митрополит Андрей як опікун мистецтва: літературно-мистецький збірник. Львів, 1954. С. 121.
10. Дзюрах Б. Великий і небуденний пастир // Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання. Том I. С.12–49.
11. Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький / Кирило Королевський / Вид. 2-ге, випр. Львів: Вид-во “Свічадо”, 2014. 512 с.
12. Кравченко О. Хроніка життя і діяльності митрополита Шептицького // Патріярхат. За єдність церкви і народу. 1991. С. 234–237.
13. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги / Василь Лаба / Люблін: Свічадо, 1990. С. 45–46.
14. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосип Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. 111с.
15. Москалюк М. Андрей Шептицький і Український Католицький Союз // Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному і духовному відродженні України. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 87–89.

Інтернет-ресурси:

16. Ільків Д. Андрей Шептицький – духовний будівничий української нації Денис Ільків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua>
17. Литвин Г. Розбудова українського світу: економічна діяльність митрополита Андрея Шептицького / Литвин Г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kurs.if.ua/articles/rozbudova_ukrainskogo_svitu_ekonomichna_diyalnist_mytropolitya_andreya_sheptytskogo_14125.html
18. Мазур О., Патер І. Львів у роки Першої світової війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://map.lviv.ua/statti/mazur.html>
19. Невмержицька О. Цінності виховання у спадщині митрополита Андрея Шептицького / О. Невмержицька. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія. 2020. Вип. 15.

<http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19286-cinnosti-vixovannya-u-spadshhini-mitropolita-andreya-sheptickogo.html>

20. Сайко О. Митрополит Андрей Шептицький [Електронний ресурс] / Оксана Сайко. Українська Греко-Католицька Церква офіційний інтернет-сайт. – Режим доступу: http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/a_sheptytskyj/.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

УДК 27-184:271.4

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.14>

АКЦІЯ ГОЛОДУВАННЯ НА АРБАТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ УГКЦ

Ростислав МУЖИК

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Ольга (с. Андрія) МАСЛИЙ

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

Починаючи з березня 1946 року, тобто, від часу сумнозвісного Львівського псевдособору, Українська Греко-Католицька Церква (далі – УГКЦ) опинилася загнаною у підпілля: виглядало так, наче радянська влада змогла знищити її. Однак все було інакше, оскільки вона продовжувала існувати, але нелегально. Так тривало протягом довгих 40 років і в історіографії УГКЦ цього часу називається «катакомбою» або «мовчазною».

Неможливо погодитися з твердження, що УГКЦ весь цей час «мовчала» і не намагалася змінити таке складне становище. Найактивніше почав «говорити» про свою Церкву виснажений після 18 років таборів Патріарх Йосиф (Сліпий), який за клопотанням Папи Івана ХХІІІ у 1963 р. був звільнений та переїхав до Риму. Тут, вперше, він описав як очевидець увесь біль і страждання вірних українців-католиків візантійського обряду в СРСР. Його слова хоча і були почуті, але світова громадськість була не спроможною змінити радянську тоталітарну систему. У 1984 р. Його Блаженство помирає і, здавалося, з ним померла думка про відродження УГКЦ. На щастя, приклад Йосифа Сліпого не був забутий, а «став насінням, що впало на добрий ґрунт» (Мт. 13: 8).

У 1980-х рр. активізувалася діяльність дисидентів, які стали провісниками розпаду СРСР. Це був також сприятливий час, щоби заявити про існування нелегальної УГКЦ. У цих роках у греко-католицькому підпіллі почала з'являтися труднощі, пов'язані із старінням духовенства, смертю єпископів, частковим відходом людей.¹ Однак це навпаки дало поштовх до активізації «молодого покоління» – генерації священників та мирян, які були виховані у 60-70 рр. ХХ ст.

¹ Бабинський Анатолій. «Історія УГКЦ за 90 хв.» вид. 2-ге, доп. Львів: видавництво «Свічадо», 2018. С. 115.

Наближення ювілею 1000-ліття Хрещення Русі в середовищі греко-католиків стало стимулом, аби з новою силою добиватись власної легалізації. Розпочалося проведення численних масових богослужінь, відбувалися акції протесту учасники яких вимагали відновлення прав Церкви. Найбільшою була маніфестація за легалізацію УГКЦ 17 вересня 1989 р., яка проходила у м. Львові на 50-ту річницю з дня так званого «визволення» Західної України у 1939 р. та її приєднання до Радянського Союзу. Це було своєрідною іронією, яка б мала показати, що радянській владі не вдалося змінити суспільство та вірних своєї Церкви.²

Ця акція не була поодинокую, подібні мітинги на підтримку УГКЦ відбувалися в м. Тернополі, м. Івано-Франківську тощо. Заходи завжди намагалися організувати під певну дату з української історії, яка в СРСР була заборонена.

Варто також сказати, що справу легалізації УГКЦ та національно-політичні питання (українська мова, суверенітет, а згодом – незалежність України) вирішували одночасно.³ Наприклад: у 1987 р. один із правозахисників-дисидентів Іван Гель заснував Комітет захисту УГКЦ. У тому ж році єпископи Павло Василик, Іван Семедій та група священників оголосили про свій вихід з підпілля та надіслали відповідне звернення до Папи Івана-Павла II, а копію – до першого секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова.

У 1988 р. під час святкування 1000-ліття Хрещення Русі кардинали Казароллі й Віллебрандс, які прибули в Москву на урочистості, говорили з владиками Филімоном Курчабою та Павлом Василюком про вихід з підпілля. А у Римі, на офіційних урочистостях 15 липня 1988 року, Папа Іван-Павло II згадав про переслідування вірних греко-католиків в Радянському Союзі. Це викликало незадоволення верхівки СРСР.⁴

Все це було історичними передумовами для кульмінаційного акту процесу виходу УГКЦ з катакомб – голодування на Арбаті.

Отже, у травні 1989 р. українська греко-католицька делегація у особах підпільних владик Филімона Курчаби, Софрона Дмитерка та Павла Василика, а також священників о. Григорія Сімкайла, о. Володимир Війтишина, о. Ігоря Возьняка поїхали до Кремля на зустріч з Михайлом Горбачовим. Однак до глави СРСР делегація потрапити не змогла, натомість їм запропонували вирішити необхідні питання з другорядними чиновниками Лук'яновим і Черкасовим, які теж уникали вирішення проблеми по суті. Врешті-решт обурені таким ставленням, греко-католицьке духовенство оголосило голодування просто в приймальні

² Бабинський Анатолій. «Історія УГКЦ за 90 хв.» вид. 2-ге, доп. Львів: видавництво «Свічадо», 2018. С. 117.

³ Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР, - інтерв'ю з істориком. – Ніна Поліщук. URL:https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/72124/ (дата звернення: 25. 10. 2019).

⁴ Бабинський Анатолій. «Історія УГКЦ за 90 хв.» вид. 2-ге, доп. Львів: видавництво «Свічадо», 2018. С. 117.

Верховної Ради СРСР. Потім їх змусили покинути «червоні стіни», у зв'язку з цим акція ненасильницького спротиву (з 16 травня) перейшла на одну з найбільших пішохідних московських вулиць – на Арбат. Присутній у той час у Москві Степан Хмара без вагань долучився до акції.⁵ Його підтримують москвичі-дисиденти Андрій Ковальов і Анатолій Доценко та багато росіян, які всіляко допомагали голодуючим.⁶ Це свідчило про те, що процес легалізації УГКЦ відбувався паралельно з розпадом СРСР.⁷

Голодування на Арбаті – це унікальна акція. Тому, що це відбувалося в Москві, у столиці СРСР, а не в Києві. За свідченням істориків, Москва у час перебудови була найбільш ліберальною та демократичною тому, саме там можна було проводити різні акції, контактувати із «Західним Світом», чого не можна було зробити в Україні, яку в часи Горбачова називали «бастіоном застою», яка продовжувала бути під впливом консервативного Володимира Щербицького.⁸

Починаючи з 21 травня мітингарів активно підтримували «виїзні групи» зі Львова, Івано-Франківська, Тернополя та інших міст [3]⁹:

Владика Володимир (Війтишин) – Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський розповідав про акцію на Арбаті, в якій він також брав участь: *«Це голодування розпочали ми, священники, єпископи, але продовжили наші вірні. Це голодування тривало майже рік, поки не почали реєструвати перші громади»*.¹⁰

Пані Ольга Фостик, учасниця голодування на Арбаті, пригадувала: *«Коли у Москві розпочалося голодування вірних УГКЦ у 1989 р., ми разом з о. Тарасом Сеньківим в складі 13 осіб вирушили туди. На Арбаті, найбільше ми молилися до Духа Святого, щоб підказував, що робити і що говорити. І в тій хвилині почула відповідь у душі: «Пошукай римо-католицьку церкву і там зможете відправити богослужіння». [...] Я довідалася де знаходиться римо-католицька церква, - чоловік написав мені адресу. [...] Там нас радо прийняв старший брат церкви, який дозволив нам відправити богослужіння навіть впродовж 3-х днів. Це була церква Непорочного Зачаття Матері Божої в Москві. [...] Так, перший раз тут, у нашому обряді, відбулося богослужіння. Це була надзвичайна радість!»*.¹¹

⁵ Голодна молитва 1989 року. URL: <https://zbruc.eu/node/27653> (дата звернення: 03. 11. 2019).

⁶ «Правда визволить...»: Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди 25-ліття легалізації УГКЦ, 6 листопада 2014 р./ за ред. о. П. Марцелюка, С. Гуркіної, В. Суботіна – Жовква: Місіонер, 2015. – 200 с.

⁷ о. Тарас Бублик: Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР. URL : <https://rozмова.wordpress.com/2018/08/19/taras-bublyk/> (дата звернення : 25. 10. 2019).

⁸ о. Тарас Бублик: Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР. URL : <https://rozмова.wordpress.com/2018/08/19/taras-bublyk/> (дата звернення : 25. 10. 2019).

⁹ Голодна молитва 1989 року. URL : <https://zbruc.eu/node/27653> (дата звернення : 03. 11. 2019).

¹⁰ Митрополит Володимир: Нам потрібно ці події пам'ятати, бо так відроджувався наш дух. URL : <http://ugcc.if.ua/novyny/4954-mytropolyt-volodymyr-nam-potribno-tsi-podii-pamiataty-bo-tak-vidrozdzhuvavsia-nas-dukh-video.html> (дата звернення : 02. 11. 2019).

¹¹ Спогади М.Муратова. На шляху до незалежної України: погляд у минуле з Москви // Віртуальний музей, 26.03.2011.

«Перед від'їздом приїхали до нас Степан Хмара й Ірина Калинець. Вони нам повідомили, що вже приготували групу людей, яка приїде на Арбат, щоби продовжувати голодування. І справді, незадовго люди поїхали в Москву, групи змінювали одна одну, і стояли, і молилися, і трималися аж десь до кінця листопада... І вистояли...», – згадував інший учасник акції на Арбаті, а теперішній Архієпископ та Митрополит Львівський Кир Ігор (Возняк).

Відповідальні у справах релігії глушливо говорили, що УГКЦ складається з «трьох стариков да еще п'яти беззубых баб». Одначе численні написи учасників акції стверджували наступне: «Ми є!», «Нас п'ять мільйонів», «Поверніть нам нашу Церкву», «Віддайте храми, збудовані нашими предками для нас».¹²

«Радянська влада намагалася всіляко показати, що насправді переслідування проти УГКЦ не носило характер переслідування релігії, а уніати наскрізь займалися антирадянською діяльністю. – констатує о. Тарас Бублик, науковий співробітник Інституту історії Церкви УКУ. Однак демонстрація на Арбаті змогла показати брехню атеїстичного режиму, оскільки в той час у Москві проходив Міжнародний конгрес журналістів, який не міг оминати своєю увагою таку подію в серці СРСР, як протест проти існуючого порядку. Це робило для Союзу імідж, який не відповідав образу ліберальної політики Горбачова. Тому 21 листопада 1989 р. Рада в справах релігії при Верховній Раді СРСР дозволила реєстрацію греко-католицьких громад, а 24 листопада цього ж року відповідне рішення було дубльоване в УРСР».¹³

Оскільки про голодування вже дізнався весь світ, Михайло Горбачов взявся радикально вирішувати «питання уніатів» в СРСР: 1 грудня 1989 р. відбулася офіційна зустріч між Горбачовим та Папою Іваном-Павлом II у Ватикані на якій обговорювалося життя УГКЦ в союзній реальності.¹⁴ За кілька годин перед зустріччю, голова Ради у справах релігій при уряді УРСР Микола Колесник, знаючи наперед про результати переговорів, повідомив, що «громади греко-католиків можуть реєструватися так само, як і інші релігійні групи».¹⁵

Процес легалізації потрібно оцінювати в контексті цілого підпілля. Це було бажання людей вірити в Бога, мати свою Церкву. Духовний вимір цієї сторінки історії був напрочуд важливим, можливо, ми ще не до кінця усвідомлюємо наскільки. Влада просто відчула, що вона зазнає поразки.

¹² «Правда визволить...»: Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди 25-ліття легалізації УГКЦ, 6 листопада 2014 р./ за ред. о. П. Марцелюка, С. Гуркіної, В. Суботіна – Жовква: Місіонер, 2015. С. 90.

¹³ Ірина Коломиєць. «Тільки з Богом можемо щось здобути...» // «Арка», № 11 (93), червень 2004 року. С. 93.

¹⁴ З історії УГКЦ. Зустріч Папи Івана Павла II з Михайлом Горбачовим. URL: http://news.ugcc.ua/video/z_%D1%96stor%D1%96i_ugkts_zustr%D1%96ch_papi_%D0%86vana_pavla_%D0%86%D0%86_z_mihailom_gorbachovim_72352.html (дата звернення: 30.10.2019)

¹⁵ Спогади М. Муратова. На шляху до незалежної України: погляд у минуле з Москви // Віртуальний музей, 26.03.2011.

Таким чином, легалізація УГКЦ – це завершення періоду існування Церкви в нелегальних умовах. З початком горбачовської «перебудови» розпочався процес масового свідчення, що УГКЦ не знищена, що тоталітарний режим, незважаючи на всі спроби, не зумів підірвати основ її існування. Саме «голодна молитва на Арбаті» показала, що Церква не припинила свого існування і що безперспективною є політика втручання в церковно-релігійне життя. Так, 1989 р. став початком внутрішнього «розкріпачення» УГКЦ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабинський Анатолій. «Історія УГКЦ за 90 хв.» – вид. 2-ге, доп. – Львів: видавництво «Свічадо», 2018. – 160 с.
2. Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР, - інтерв'ю з істориком. – Ніна Поліщук. URL: https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/72124/ (дата звернення: 25.10.2019)
3. Голодна молитва 1989 року. URL: <https://zbruc.eu/node/27653> (дата звернення: 03.11.2019)
4. До 25-ліття легалізації УГКЦ: свідчення пані Ольги Білої-Фостик. URL: <http://www.buchacheparchy.org.ua/component/content/article/1-novyny/1538-do-25-littja-legalizaciji-ugkc-svidchennja-pani-olgy-biloji-fostyk.html> (дата звернення: 29.10.2019)
5. З історії УГКЦ. Зустріч Папи Івана Павла II з Михайлом Горбачовим. URL: http://news.ugcc.ua/video/z_%D1%96stor%D1%96i_ugkts_zustr%D1%96ch_papi_%D0%86vana_pavla_%D0%86%D0%86_z_mihailom_gorbachovim_72352.html (дата звернення: 30.10.2019)
6. *Ірина Коломиєць*. «Тільки з Богом можемо щось здобути...» // «Арка», № 11 (93), червень 2004 року.
7. о. Тарас Бублик: Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2018/08/19/taras-bublyk/> (дата звернення: 25.10.2019)
8. «Правда визволить...»: Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди 25-ліття легалізації УГКЦ, 6 листопада 2014 р./ за ред. о. П. Марцелюка, С. Гуркіної, В. Суботіна – Жовква: Місіонер, 2015. – 200 с.
9. Спогади М. Муратова. На шляху до незалежної України: погляд у минуле з Москви // Віртуальний музей, 26.03.2011.
10. Митрополит Володимир: Нам потрібно ці події пам'ятати, бо так відроджувався наш дух. URL: <http://ugcc.if.ua/novyny/4954-mytropolyt-volodymyr-nam-potribno-tsi-podii-pamiataty-bo-tak-vidrodzhuvasia-nas-duk-video.html> (дата звернення: 02.11.2019)

Дата надходження до редакції: 09.10.2019

УДК 27-725: 379.8.092: 271.02; 94(100)"1815/1945" – Боско Д, Кольбе М.

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.15>

«ФЕНОМЕН» КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО

Соломія ОНИШКО

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, інститут економіки та менеджменту, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

*Науковий керівник: **Наталія КОНЦУР-КАРАБІНОВИЧ***

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, кафедра суспільних наук, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

У статті на широкому фактологічному матеріалі аналізується історичний портрет патріарха Йосифа Сліпого, який з гідністю, винісши тортури тоталітарного режиму, відстоював та розбудовував Українську греко-католицьку церкву. Проаналізуємо в чому ж загадка феномена Кардинала Сліпого.

***Ключові слова:** Українська греко-католицька церква, отець Йосиф, комуністичний тоталітарний режим, наша Церква, патріарх.*

Є постаті, які залишаються у пам'яті народній своїми діями, творчими здобутками на ниві духовній, літературній, мистецькій, досягненнями в науці чи політиці. Йосиф Сліпий належить до постатей світового виміру. Він - світоч християнської віри. Він - мученик і страждалець за християнські переконання. Він - один з фундаторів Української греко-католицької церкви. Він - знаний учений на терені світової богословської науки. Йосиф Сліпий, з гідністю справжнього християнина винісши жахливі тортури комуністичного тоталітарного режиму, не втратив мужності, а благословенний Божим провидінням впродовж 20 років розбудовував Українську церкву у діаспорі, дбаючи про духовний розвій української нації.

«Оця любов до Христа, любов до Святої Церкви, що є його Таїнственным Тілом, любов до рідного українського народу з його духовними і матеріальними скарбами визначували мій життєвий трудолюбивий шлях, моє думання і мою працю, на волі і в неволі».¹

Йосиф Сліпий - велична постать нашої новітньої церковної історії і загалом історії українського народу. Глибинні народні джерела формування цієї неординарної особистості розкрив дослідник Української церкви В.Ленцик: «своєю

¹ Патріарх Смиренний Йосиф (Друкується за виданням: Патріарх Йосиф. Дітройд, 1984. // Пам'ять століть. - 2002. №6. С.6.

психологічною структурою митрополит Йосиф був без сумніву великий інтелект, тонкий аналітик дуже складних питань, знавець мистецтва і музики, незвичайно працьовитий, як дослідник і вчений, аристократ духа, якого могло дати лише Золоте Поділля, що поєднував у собі велике почуття власної гідності із здоровими етично-моральними засадами і глибокою природною релігійністю».²

У розпалі діянь щодо збереження церкви 1 листопада 1944 р. перервалася нитка життя Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького. Автоматично всі обов'язки, весь тягар і відповідальність за долю нашої Церкви впали на отця Йосифа Сліпого.³

Незважаючи на напружені стосунки між церквою та радянським режимом, участь в похованні митрополита, окрім ієрархів та духовенства УГКЦ, взяли також єпископи польської католицької, російської, вірменської і української православних церков, тисячі віруючих. За оцінкою Ю.Федоріва, це був перший випадок в історії Греко-католицької церкви, коли її архиєрея хоронили офіційні представники чотирьох церков.⁴ Під час похорону були присутні представники влади, очолювані М.Хрущовим, а також чимало працівників системи НКДБ, в тому числі і С.Карін, який залишався уповноваженим і спецслужб, і Ради у справах релігійних культів по роботі з УГКЦ.

Кардинал Йосиф розпорядився організувати похоронний похід через місто з поворотом назад до Собору святого Юра. Багато церковних владик відраджували нового главу Української греко-католицької церкви від задуму, вважали, що не «треба нести тіла з домовиною через місто, бо можуть його зневажити, - писав Йосиф Сліпий, - але я не уступив і сказав, що тіло понесуть священники».⁵

«Натхненний його благодаттю, служив я своїй рідній Церкві на тих постах, які доручив мені Глава і Батько нашої Церкви, Слуга Божий митрополит Андрей, як професор та ректор Духовної Семінарії і Богословської Академії, як засновник Українського Католицького Університету в Римі».⁶

Без сумніву, ліпшого кандидата на митрополита не можна собі було уявити. Йосиф Сліпий за весь час давнішої своєї діяльності, церковної і громадської, показався людиною такого великого формату, такого сильного характеру і вміння, що лиш він один міг перейняти керму Церкви в такі грізні часи. Надій він не

² Рудницька М. Невидимі стигмати // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.20.

³ Яроцький П. Повернення із забуття (Українська Греко-Католицька Церква: історія і сучасний стан). // Політика і час. - 1992. - №4. - С.80.

⁴ Федорів Ю. Історія Церкви в Україні / Ю. Федорів. - Торонто, 1967. С. 293-294.

⁵ Рудницька М. Невидимі стигмати // Пам'ять століть. - 2002. - № 6. - С. 25.

⁶ Патріарх Смирненний Йосиф (Друкується за виданням: Патріарх Йосиф. Дітройд, 1984. // Пам'ять століть. - 2002. - №6. С. 7.

обманув. Він створив одну з найсвітліших сторінок нашої церковної історії.⁷ За період своєї діяльності, як ректор єдиної у світі української високої богословської школи - Богословської Академії, він підніс її рівень до рівня найліпших того роду інституцій у цілій Католицькій церкві. Кардинал Йосиф виховав цілу генерацію священників нового типу. Він поставив богословську науку нашої Церкви на рівні з наукою західних європейських країн. Послідовник митрополита Андрея, митрополит Йосиф зумів поєднати східний тип християнства, притаманний орієнтальній Церкві, з органічною приналежністю нашої Церкви до Заходу, до Католицької церкви і її культури.⁸

З того часу закінчується його праця, як науковця і організатора наукового богословського життя, а відкриваються двері невідомого завтра. Життя Йосифа Сліпого склалося так, що хоч він і займався у молодості науковими студіями чи то в Інсбруці, чи в Римі, провидіння кликало його бути священником, архипастирем і духовним батьком чи не в найважчі часи історії Греко-католицької церкви в Україні. Це служіння коштувало йому дуже дорого, бо найкращі роки свого життя (1945-1963) він провів у тюрмі чи на засланні. «Скільки можна було за той час зробити, та не можна було, та й зрештою не дали...».⁹

Йосиф Сліпий намагався продовжити лінію митрополита Андрея Шептицького на збереження церкви та її адаптацію в нових політичних умовах. Він усвідомлював, що радянське керівництво прагнуло використати вплив та авторитет УГКЦ у боротьбі проти національного Руху Опору, вимагаючи від ієрархів виступити зі зверненнями про припинення збройної боротьби. Служителі церкви намагалися маневрувати, формально виконуючи вказівки, що межували з формою наказів. Так, станіславський єпископ Г.Хомишин опублікував 13 листопада 1944 р. пастирський лист «Всечесному духовенству і вірним, мир о Господі», в якому закликав вірних жити за християнськими заповідями, засуджував убивства невинних людей, не згадуючи і не тавруючи при цьому учасників збройного підпілля ОУН і УПА, як того вимагали радянські власті.¹⁰

Посилився тиск і на митрополита Йосифа, від якого, як доказу лояльності до радянської влади, теж вимагали звернення до учасників Руху Опору. Оскільки передбачалася поїздка делегації УГКЦ до Москви на переговори з головою РСРК І.Полянським, то 23 листопада митрополит змушений був оприлюднити своє

⁷ Яроцький П. Повернення із забуття (Українська Греко-Католицька Церква: історія і сучасний стан) // Політика і час. - 1992.- №4.- с. 83.

⁸ Денисенко А. Національні мотиви у творчій спадщині Йосифа Сліпого // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С. 52.

⁹ Денисенко А. Національні мотиви у творчій спадщині Йосифа Сліпого // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С. 52.

¹⁰ Андрухів І.О. Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 рр. Історико- правовий аналіз / І.О.Андрухів. - Івано-Франківськ, 2004. С. 125.

пастирське послання «Духовенству і вірним, мир у Господі і благословення». У ньому він звертався до «різних озброєних ватаг-відділів», які «заманюють до себе мирних жителів під позовами патріотичних і суспільних гасел, закликаючи до опору державній владі, а через те стягують на невинних карні експедиції та репресії». У зверненні він нагадував про християнські закони, вказуючи, що людина, яка «проливає невинну кров навіть свого ворога, політичного противника, стоїть на рівні з чоловіковбивником, що вбиває для грабежу». Хоча у зверненні заявлялося, що «діяльність деяких націоналістичних угруповань має за наслідок те, що тисячі молоді гинуло і гине марно та пропадає для українського народу. Вони, надія кращого майбутнього, замість позитивної праці і здобутків роблять, навпаки, велику шкоду і народові, і Церкві.¹¹ Митрополит ні разу не вжив назв ОУН і УПА як структур, проти яких нібито спрямоване його послання.

Уповноважена делегація УГКЦ в середині грудня вирушила до Москви. Її маршрут, спосіб пересування та розміщення був під повним контролем органів держбезпеки. У порівнянні із запропонованим А.Шептицьким складом делегації відбулися певні зміни. Замість Й.Сліпого, який після смерті А.Шептицького посів місце митрополита, керівником делегації він призначив К.Шептицького. Кардинал Йосиф пояснював свою відмову від поїздки наступним чином: «Я тепер при нинішніх обставинах їхати в Москву з делегацією не можу. Мене можуть заарештувати, але це пів біди, може статися катастрофа з аеропланом, можуть напасти на поїзд партизани чи може виникнути інше нещастя в дорозі».¹² Окрім К.Шептицького до складу делегації увійшли визначені ще А.Шептицьким священники Г.Костельник, І.Котів і Г.Будзінський. Забезпечення поїздки та розміщення делегації у Києві і Москві здійснював НКДБ УРСР.¹³

22 грудня 1944 року відбулася зустріч делегації УГКЦ із головою РСРК при РНК СРСР І.Полянським, під час якої члени делегації ознайомили його зі зверненням митрополита Йосифа Сліпого від 23 листопада, передали текст меморандуму, в якому пропонувався статус УГКЦ в умовах радянської дійсності, а також квитанції про перерахування у фонд Червоного Хреста 100 тис. крб.

У меморандумі містилися пропозиції звільнити церковних служителів від військової та інших повинностей; гарантувати недоторканність церков, каплиць і конфесійних цвинтарів; дозволити діяльність Богословської академії, духовних семінарій, монастирів, церковних шкіл, музеїв, садочків, сиротинців, лікарень; допустити церкву до викладання релігії у всіх народних і середніх школах;

¹¹ Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 201. - Оп.1 - Спр.122. - Арк. 3-5.

¹² Ліквідація УГКЦ (1939-1946): документи радянських органів державної безпеки - К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 1. С. 250.

¹³ Там само. С. 256-258.

звільнити від усіх державних і комунальних податків церковні будівлі, а також приміщення духовних семінарій, монастирів, а оподаткування помешкань єпископів, крилошан і парафіяльних священиків прирівняти до приміщень державних установ; виділити в Москві та Києві по одній церкві для використання греко-католиками, які там проживають, із правом Львівському митрополитові призначати священиків до цих церков.¹⁴

Над Українською католицькою церквою нависли чорні хмари. На так благородні жести нашого народу, на знак вдячності московські володарі виявили вороже ставлення супроти нашої Церкви і народу. Отець Йосиф був свідомий тої складної ситуації і що чекає на нього як голову Української католицької церкви. Вже 11 квітня 1945 р. митрополита Йосифа заарештовують, а разом з ним усіх наших єпископів, багато священників, монахів, монахинь і вірних. З цієї хвилини відчинились ворота важкої мандрівки ув'язнень і заслань.¹⁵

За цим прийшов черговий удар нашої Церкви, а саме примусове з'єднання Української католицької церкви з московською православною. Юридична ліквідація Церкви відбулась у цілковитій відсутності нашої ієрархії, бо всі були арештовані на т.зв. Львівському соборі. Виконавцями примусового «возз'єднання» були московська Православна церква, а точніше її патріарх Алексей, при допомозі кремлівських вождів і горезвісного КГБ. У той час митрополит Йосиф і всі наші владики, священство і монашество міряли сибірську тайгу і тундру. Здавалось, що за ними всіма слід пропав. Ми дуже часто згадуємо зовсім машинально - митрополит був ув'язнений вісімнадцять років. Спробуймо це поняття - вісімнадцять років ув'язнення - виповнити дійсним змістом.¹⁶

Вісім літ примусових робіт у сибірських таборах строгого режиму. Москва і Новосибірськ, Маріїнськ і Кіров, Печора й Інта, Мордовія і Потьма - головні етапи поневірянь під час першого ув'язнення. У 1953р. Кардинал Йосиф засуджений вдруге. Заслання в Красноярський край. Там він пише перші два томи історії Вселенської церкви на Україні, починаючи від святого апостола Андрія.¹⁷

«Ув'язнення ніччю, тайні судилища, безконечні допити і підглядання, моральні і фізичні знущання й упокорення, катування, морення голодом, нечестиві слідчі і судді, а перед ними я, безборонний в'язень - каторжник, «німий свідок Церкви», що знеможений фізично і психічно вичерпаний, дає свідчення своїй рідній мовчазній і на смерть приреченій Церкві... І в'язень- каторжник бачив, що і

¹⁴ Культурне життя в Україні. Західні землі. Львів, 1996. Т. 2.: 1953-1966. С. 759.

¹⁵ Мартирологія українських церков. Т. 2.: УГКЦ, Торонто. 1985. С. 198.

¹⁶ Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки Другої Світової Війни // Пам'ять століть. 2002. №6. С. 20-38.

¹⁷ Бучинський Батько Церкви та народу: кардинал Йосиф Сліпий // Київ, 1994. - №1. - С.103.

його шлях «на краю землі» кінчався приреченням на смерть!».¹⁸

Там же, на засланні, отець Йосиф zdeградований, зведений до якогось табірнього числа, відірваний від світу, серед голоду і холоду, без відповідного одягу і взуття, без елементарних людських умов та ще й у похилому віці. Треба було залізної сили волі і витривалості, щоби в таких умовах витримати і здержати людську гідність та достоїнство.¹⁹ До речі, під час перебування в концтаборі Йосиф Сліпий довідався, що туди доставили одного з тих енкаведистів, котрий брав участь у його арешті. Тепер цей тип потрапив у неласку до більшовицької влади, яка змінила звичну йому уніформу на арештантський одяг. Коли ж він дізнався про перебування тут свого колишнього «підопічного», то дуже переживав чи Йосиф Сліпий пробачить йому. Митрополит при першій же нагоді підійшов до нього й обійняв того бідолагу.²⁰

Митрополита привозили з далекої півночі на київські гори і пробували його зламати - показуючи царство, що його чекає. Навіть обіцяли спадкоємність московського патріарха Алексея, якщо він відмовиться від Апостольської Столиці, від Католицької церкви і перейде на російське православ'я. Тверде і непохитне «ні» немилосердно збитого і скатованого до крові, знову і знову митрополита повертали на заслання. Щоб встояти проти такої спокуси, а потім сказати «ні» треба було мати крицевий характер і силу волі. Отець Йосиф вибрав фізичну неволю, знущання, поневіряння, замість жити фізично на волі душевно скованим, а ще гірше - душевно мертвим.²¹

Після засудження Йосифа Сліпого у 1946 році майже ніхто не знав чи він живий і де перебуває. Аж після смерті Сталіна, коли наступила амністія для деяких в'язнів, а серед них і чужинців, дійшли до нас звістки про митрополита, що він живий. У західній пресі з'явилися описи зустрічей з ним. Тут, зокрема, можна згадати о. Петра Леоні, який мав нагоду бути деякий час разом з митрополитом на засланні, і він про це описав у книжці «Ватиканський шпигун», що з'явилась у Римі у 1959 р.²²

В 1960 році Папа Іван XXIII номінує Блаженнішого Кардиналом і добивається остаточного звільнення. Після 18 років страждань Йосиф Сліпий опинився на волі, у центрі Вселенської церкви - Ватикані. Людина, що здається була забута всіма - ожила як ніколи. На передових сторінках світової преси, на

¹⁸ Патріарх Смирненний Йосиф (Друкується за виданням: Патріарх Йосиф. - Дітройд, 1984) // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С. 8.

¹⁹ Мартирологія українських церков. - Том 2.: УГКЦ. - Торонто. - 1985. - С.220.

²⁰ Рудницька М. Невидимі стигмати // Пам'ять століть. - 2002.- №6. - С.30.

²¹ Патріарх Йосиф/Впорядкував В.Маркусъ. Детройд : видання Українського Патріаршого світового Об'єднання, 1984. С 125.

²² Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки Другої Світової Війни // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.20-38.

радіо і телебаченні. Надзвичайно зворушливими є моменти, як його зустрічали високі ватиканські чини, кардинали Чиконіяні та Тесла. Опісля привезли митрополита до Папи Іоана ХХІІІ, який спеціально чекав його приїзду.²³

У неділю 10 лютого постав Йосиф Сліпий перед Папою Іоаном ХХІІІ. Після молитви у домашній каплиці він дістав картку, позначену багатьма червоними крапками, - це концентраційні табори, що розтягаються по східній Московії. Папа звелів собі дати і показати місце у концтаборі, де жив митрополит. Сліпий вказав на місцевість і промовив: «зі мною були католики і православні, а я був їх єпископ».²⁴

Подальший період життя виповнений безупинною працею, молитвами за церкву й народ. Бо ж чи міг він бути вільним, коли не була легалізована Українська греко-католицька церква.

У процесі розвитку подій навколо нашої церкви, на тривалі прохання мирян, священників і єпископів Блаженніший отець Йосиф погодився прийняти титул Патріарха. Цей святочний акт історичного значення стався у час «Українських днів» в Римі у 1975 р., в базиліці св. Петра і на гробі апостола Петра в імені «Божого люду». Отець доктор Іван Гриньох грецькою мовою проголосив отця Йосифа Патріархом Києво-Грецьким і всієї Русі-України.

«Як не ви, - звертається він до Павла VI, - проголосите Ваша Святосте... зробить те один із Ваших наслідників, бо поки будемо жити, ми і наша Церква патріархату відректись не зможемо ніколи».²⁵

Це сталося доконаним актом і цього ніхто не зітре з нашої історії. Вже тоді частина іноземних достойників прийняли як факт доконаний і зверталися до Блаженнішого, як до Патріарха. Не забуваймо, що «звичка творить право». Дехто втрачає віру. Ісуса Христа зрадив один з апостолів. Апостол Петро тричі відрікся Христа, але незалежно від цього світло перемогло темряву, а правда перемогла лицемірство. І сьогодні стоїть могутня і непорушна Христова церква. Це тільки питання часу. Ми непохитно віримо у перемогу нашої правди.²⁶

Йосиф Сліпий як керівник і пастир мільйонів українських католиків протягом 40 років (1944-1984) здобув світове визнання. Він разом зі своїм попередником митрополитом Андреем Шептицьким підніс на нові висоти духовну й естетичну красу візантійсько-українського обряду, повноцінно утвердивши його в середовищі західного християнства, в самому центрі католицького світу - в Римі. Він зламав чимало помилкових стереотипів серед своїх римських колег -

²³ Пасенко І. Голгота Українського Греко-Католицької Церкви в час руїни // Українське слово. - 1995р. - 27 квітня.

²⁴ Державність. - 1994. - №1-2. - С.63.

²⁵ Бучинський Батько Церкви та народу: кардинал Йосиф Сліпий // Київ, 1994. - №1. - С. 104.

²⁶ Степовик Д. Кардинал Йосиф Сліпий// Історичний календар. - 2002. - С. 74-78.

кардиналів щодо України, її церкви і історії. Це було під силу людині не тільки сильної волі, а й глибоких знань, порядності, культури, полум'яного патріотизму. Він приїхав в 1963 р. з каторги до Італії вже немолодою і не зовсім здоровою людиною, і багатьом здавалося, що це буде «доживання віку» виснаженого, кволого старця. Але він ще жив у Римі при 4 папах. За 21 рік не раз сколихував Ватикан, увесь католицький світ своїми заходами на захист України та її церкви. Масмедію не здивуєш сенсаціями, але й вона часто писала про феномен Кардинала Сліпого. Він прожив 92 роки (1892-1984). І від молодості до глибокої старості багато чого в його житті й діяльності було справді феноменальним. Риса вийнятковості окреслює його вдачу, міжлюдські стосунки, спосіб думання, науковий доробок, внесок у культуру, покровительство мистецтву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Патріарх Смиренний Йосиф (Друкується за виданням: Патріарх Йосиф. Дітройд, 1984) // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.6-8.
2. Рудницька М. Невидимі стигмати // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.20-30.
3. Яроцький П. Повернення із забуття (Українська Греко-Католицька Церква: історія і сучасний сан). // Політика і час. - 1992. - №4. - С.80-83.
4. Федорів Ю. Історія Церкви в Україні / Ю. Федорів. - Торонто, 1967. - 362 с.
5. Денисенко А. Національні мотиви у творчій спадщині Йосифа Сліпого // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.52.
6. Андрухів І.О. Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 рр. Історико- правовий аналіз / І.О.Андрухів. - Івано-Франківськ, 2004. - 344 с.
7. Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф.201. Оп.1. Спр.122. Арк.3-5.
8. Ліквідація УГКЦ (1939-1946): документи радянських органів державної безпеки. К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т.1. 920 с.
9. Культурне життя в Україні. Західні землі. - Львів, 1996. - Т.2.: 1953-1966. - 916 с.
10. Мартирологія українських церков. - Том 2.: УГКЦ. - Торонто. - 1985. - С.198, 220.
11. Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки Другої Світової Війни // Пам'ять століть. - 2002. - №6. - С.20-38.
12. Бучинський Батько Церкви та народу: кардинал Йосиф Сліпий // Київ, 1994. - №1. - С.103.
13. Патріарх Йосиф / Впорядкував В.Маркусь.-Детройд: видання Українського Патріаршого світового Об'єднання, 1984. - 72с.
14. Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки Другої Світової Війни // Пам'ять століть. 2002. № 6. С.20-38.
15. Пасенко І. Голгота Українського Греко-Католицької Церкви в час руїни // Українське слово. 1995. 27 квітня.
16. Степовик Д. Кардинал Йосиф Сліпий// Історичний календар. - 2002. - с.74-78.

Дата надходження до редакції: 13.11.2019

УДК 94 (477.83/.86)

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.16>

РОЛЬ ЖІНОЧОГО ЧЕРНЕЦТВА В БОРОТЬБІ ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ

Ярослав ПЕРХУН

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник: Ольга (с. Андрія) МАСЛИЙ

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

Процес виходу УГКЦ з підпілля в 1980-х рр. був тісно пов'язаний з чернецтвом. Монашество залишалося складовою інституцією УГКЦ упродовж усього часу заборони Церкви під радянською владою. Рух за легалізацію Церкви тривав понад 40 років, починаючи з 1946 р., коли Церква офіційно припинила своє існування на неканонічному Львівському псевдособорі, всі греко-католицькі єпископи на чолі з митрополитом Й.Сліпим були арештовані, а згодом засуджені до різних термінів ув'язнення. Протягом усього періоду переслідування інституції УГКЦ демонстрували свою стійкість, незважаючи на негативне ставлення радянської влади до релігії загалом і пропаганду войовничого атеїзму. Владні структури в різний спосіб викорінювали релігійні переконання, закривали і перетворювали на господарські будівлі храми УГКЦ, радянська система була впевнена в незворотності процесу – самоліквідації «залишків уніатства».

Вагомий внесок у справу легалізації УГКЦ зробили черниці. Як відомо, вони не тільки проводили релігійну діяльність протягом усього періоду офіційної заборони УГКЦ, але й стали активними учасниками процесу легалізації Церкви наприкінці 1980-х рр. Заяву 4 серпня 1987 р. про вихід з підпілля підписали чотири греко-католицькі монахині: с. Діогена Кулинич Згромадження сестер Служебниць Непорочної Діви Марії, с. Стефанія Городицька Чину святого Василя Великого, с. Анастасія Плячок ЧСВВ і с. Іванна Цебрин ЧСВВ [4].

Окреме місце в боротьбі за легалізацію УГКЦ займала акція голодування греко-католиків на захист своїх прав у центрі Москви на Арбаті. Акцію розпочали єпископи П.Василик, С.Дмитерко і Ф.Курчаба в секретаріаті Верховної Ради СРСР 15 травня 1989 р., пізніше їх підтримали представники греко-католицького духовенства і миряни. Голодування викликало значний суспільний резонанс у Радянському Союзі й усьому світі [9, с. 62].

Активними учасниками голодування на Арбаті були черниці УГКЦ, що представляли різні монаші спільноти. Протягом усього періоду акції протесту в Москві взяли участь 20 монахинь: Згромадження сестер Пресвятої Родина – с. Тереза Надія Тишківська, с. Тетяна Теофілія Войтович, с. Розалія Надія Витвицька, с. Юліана Віра Гошовська, с. Андрея Галина Стецевич, с. Анатолія Галина Дмитришин, с. Мартирія Люба Стокіпна, с. Дмитрія Дарія Олійник, с. Клавдія Катерина Халацька, с. Михаїла Марія Смеречанська, с. Йосифа Розалія Чорна, с. Маргарета Марія Дуган; Згромадження сестер свящ. Йосафата – с. Гавриїла Олена Дяк, с. Мокрина Мирослава Стех, с. Олімпія Мудь; сестри служебниці Непорочної Діви Марії – с. Марія Андрусак, с. Вероніка Хитра; сестри ЧСВВ – с. Стефанія Мандрик, с. Тереня Гутник, с. Ірина Пагулич [21, с. 1; 19, с. 1; 11, с. 58; 13, с. 316].

Монахині в Галичині дедалі більш відкрито вимагали легалізації УГКЦ. Так, на голодуванні в Москві з метою репрезентувати свою відмінність від духовенства і мирян монахині прилюдно були вдягнуті в чернечий одяг. Сестра Анатолія Дмитришин ЗСПР згадувала: «Напевно, вперше Москва побачила греко-католицьких монахинь <...> Ми з плакатами виходили на площу і вимагали легалізації УКЦ» [12, с. 9]. Присутність монахинь справляла неабияке враження на оточуючих. Учасниця акції протесту Ярослава Людкевич у своїх спогадах писала: «Чернечий одяг монахинь притягає до себе загальну увагу, фотографують нас безперервно. Більше всього зупиняються біля молоденької монахині, сестри Олімпії (с. Олімпія Ольга Мудь ЗССЙ – О. М.). Бідну дівчину замучують питаннями, у більшості безглуздими, примітивними, на кшталт: як може молода дівчина повністю зректися земських утіх? Ну, ті літні, нехай, але для чого нехтувати молодістю?» [6]. Учасниця голодування на Арбаті с. Ірина Пагулич ЧСВВ свідчила про піднесення ідейних переконань і відваги серед переслідуваних греко-католиків, які домагалися легалізації УГКЦ: «Я відчувала, що легалізація УГКЦ неминуха від 1988 р., 1000-ліття хрещення Київської Русі-України <...> Ми підписували анкети за нашу Церкву, збирали багато разів підписи, їздили, де тільки мали бути відправи, на голодовку в Москву» [13, с. 316].

Найбільш дієвим методом боротьби за легалізацію УГКЦ, на наш погляд, була організація «відкритих» богослужінь у містах і селах Західної України. Сестра Марта Козак ЗССНДМ згадувала, як сестри допомагали священикам у відправі цих богослужінь: «Ми приносили частиці, священичі ризи, упорядковували престіл для відправи, молилися з вірними» [16, с. 24].

Влада намагалася різними способами покласти край масовим зібранням, застосовуючи репресії проти їх організаторів. Священиків за проведення богослужінь карали штрафами від 50 крб. і більше, викликали на «профілактичні

бесіди» до прокуратури чи КДБ, накладали адміністративні арешти, переважно на 15 діб [8, с. 72, 73]. У червні 1989 р. сестра ЗСПР Андрея Галина Стецевич написала відкриту заяву Генеральному секретареві ЦК КПРС М.Горбачову про приєднання до голодування на знак протесту проти арештів греко-католицьких священників. У заяві, зокрема, зазначалося: «Останнім часом посилюються репресії проти УКЦ. Всі священники періодично відбувають адміністративні арешти. Я, сестра-монахиня УГКЦ, підношу молитви до Господа і приєднуюся до голодовки протесту братів і сестер по вірі в надії на відновлення легального статусу нашої Церкви» [5, с. 451]. Навряд чи ця заява була передана безпосередньо М.Горбачову, але написання відкритого листа свідчило про відвагу й активну участь монахинь у боротьбі за легалізацію Церкви в СРСР.

Наймасовішим за кількістю учасників і своїм значенням у справі легалізації УГКЦ був похід вулицями Львова до собору св. Юра 17 вересня 1989 р., в 50-ту річницю офіційного відзначення «возз'єднання» Західної України з Українською РСР, що зібрав, за різними підрахунками, від 250 до 300 тис. осіб під гаслами свободи віросповідання для греко-католиків. Велика кількість маніфестантів була свідченням подолання страху перед партійно-тоталітарною системою та репресіями і незворотністю процесу відродження УГКЦ [8, с. 74]. У цьому поході брали активну участь черниці. Про це, зокрема, згадувала с. Володимира Дмитришин ЗСПР: «17 вересня 1989 р. я брала участь у поході за легалізацію нашої Церкви. У чернечій одежі була тільки я і моя рідна сестра, теж монахиня, с.Анатолія Дмитришин. Люди ще не бачили сестер у монашій одежі, хіба ті, які були в Москві на голодуванні. На мітингу були кореспонденти різних видавництв і телебачення, включаючи програму «Час» (головна інформаційно-політична передача радянського телебачення – *О. М.*), і саме після трансляції походу в ефірі багато людей дізналися, що я монахиня» [15, с. 75]. Однак не всі черниці мали в той час відвагу відкрито визнавати свою приналежність до УГКЦ, на маніфестації більшість не одяглися в монашу одежу. «Ми на акції не йшли в чернечій одежі, йшли як звичайні люди, молилися і співали», – згадувала с. Олімпія Ольга Катала Студійського Уставу [17, с. 25].

На момент офіційного відновлення Церкви в СРСР наприкінці 1989 р. до УГКЦ належало десять жіночих спільнот богопосвяченого життя, що після заборони в 1946 р. існували нелегально: сестри Чину святого Василя Великого, Згромадження сестер Службениць Непорочної Діви Марії, Згромадження сестер Милосердя св. Вікентія, Згромадження сестер святого Йосифа-Обручника Пречистої Діви Марії, Згромадження сестер Пресвятої Родина, Свято-Покровський монастир Студійського Уставу, Згромадження сестер священномученика

Йосафата, Згромадження сестер Мироносиць, Згромадження сестер Непорочного Серця Марії Фатімської і Згромадження сестер Пресвятої Євхаристії.

Довгі роки переслідування греко-католиків і заборони монашого життя в радянській Україні вкрай негативно вплинули на розвиток чернечих інституцій УГКЦ. Однак жодна греко-католицька монаша спільнота так і не ліквідувалася. За нашими підрахунками, на основі опрацювання архівів чернечих спільнот під час нелегального існування (1946–1989 рр.) у трьох областях Західної України (Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській) сестри Василянки прийняли до своєї спільноти 145 нових членів, сестри Службениці – 60 осіб, сестри Пресвятої Родини – 69 осіб, сестри св. Вінкентія – 30 осіб, сестри св. Йосифа-ОПДМ – 32 особи, сестри Пресвятої Євхаристії – 48 осіб, сестри Мироносиці – 24 особи, сестри Непорочного Серця Марії Фатімської – 24 особи, сестри свящ. Йосафата і Студійського Уставу – по 20 осіб [13, с. 399–403; 14, с. 61; 21, с. 2; 18, с. 2; 20, с. 2; 11, с.2; 10, с. 87–89; 2, с. 3; 19, с. 2; 7, с. 25, 26]. Загалом, чернече життя в період нелегального існування з 1946 до 1989 рр. обрало 472 особи.

Однак державні органи влади в офіційному діловодстві УРСР суттєво занижували кількість молодих греко-католицьких черниць, про частину з них вони просто не мали інформації через сувору конспірацію самих монаших спільнот. Так, за кілька років перед легалізацією УГКЦ в 1986 р. голова Ради Львівського обкому партії Н.Колесник інформував Раду в справах релігії при Раді Міністрів УРСР: «Служителі уніатського культу, які не прийняли рішень Львівського собору 1946 р., у своїй більшості зійшли зі сцени релігійної діяльності. Однак вони підготували собі зміну. Відомі є факти залучення до уніатського чернецтва дівчат і молодих жінок в кількості 16 осіб» [1, арк. 46]. Звідси добре видно, наскільки відрізнялися статистичні дані, які подавали відповідні структури в радянському державному апараті, від реальної картини, почерпнутої нами з архівних матеріалів.

Підсумовуючи, окреслюю, що вагомий внесок у процес легалізації УГКЦ зробили представники жіночих чернечих спільнот, що були активними учасниками акцій протесту за свободу віросповідання в Галичині наприкінці 1980-х рр. Богопосвячені особи представляли складову інституцію забороненої Церкви – чернецтво, насильно ліквідоване радянською владою. Активізація вимог католиків східного обряду змусила радянське керівництво 28 листопада 1989 р. під тиском міжнародної громадськості висловити своє ставлення до конфлікту на релігійному ґрунті в Західній Україні, легалізувати УГКЦ. Спочатку цей процес проходив в умовах контролю радянської влади за релігійним життям, а із здобуттям незалежності України – в умовах міжконфесійного протистояння, яке фактично переростало в боротьбу за храми, віруючих, автокефалію. Не маючи досвіду легальних, прозорих, паритетних взаємовідносин, держава і Церква опинилися у

площині непорозуміння, політичних суперечностей. Низкою законодавчих актів протягом 1990-х рр. були врегульовані державно-церковні відносини, але залишилися і невирішені проблеми. Від цього часу розпочався болісний процес реєстрації релігійних громад і монастирів, що на практиці затягнувся на кілька років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний архів Львівської області. Ф. 1, оп. 25, спр. 2980. Звіт, огляд, інформації Львівського обкому партії, Ради в справах релігії при Раді Міністрів УРСР, Держтелерадіо УРСР до ЦК КПУ про основні напрямки зарубіжної католицької та уніатської радіопропаганди, наслідки міжнародної церковної конференції, присвяченої 1000-річчю введення християнства на Русі, заходи у зв'язку з 40-річчям Львівського собору (25.03. 1986–26. 02. 1987), 52 арк.
2. Інтерв'ю з с. Ольгою Беш ЗСНСМФ, 1980 р. нар. м. Львів. Запис 7. 04. 2016. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О. Маслій. 3 арк.
3. Інтерв'ю з с. Терезою Генсьор ЗСПЄ, 1976 р. нар. м. Івано-Франківськ. Запис 22. 09. 2015. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О. Маслій. 4 арк.
4. Заява про вихід з підпілля (1987) // Католицький оглядач [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.christusimperat.org/ru/node/18408>
5. Нескорена Церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу / упоряд. В. Сергійчук. К. : Дніпро, 2001. 492 с.
6. Людкевич Я. Спогади про голодівку на Арбаті у Москві у 1989 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://druzi.by/?page_id=1080
7. Гнатів Х., схм. Монахині Святопокровського монастиря – у советських тюрмах та на засланнях // Наш монастир: тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського Уставу. Львів, 1999. № 11. С. 45–47.
8. До світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви. вид. 2-ге, випр. і доп. Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2014. 84 с.
9. «Катакомбна церква» (двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали / ред. кол.: З.Білик, Я.Дашкевич, О.Киричук, Л.Моравська, М.Омельчук, І.Орлевич, І.Паславський, О.Сидор. Львів: Вид-во Львівського музею історії релігії «Логос», 2009. 140 с.
10. Маслій О. Згромадження сестер Мироносиць: історичний нарис. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 103 с.
11. «Правда визволить...»: матеріали наукової конференції з нагоди 25-ліття легалізації УГКЦ 6 листопада 2014 р. / за ред. о. П.Марцелюка, С.Гуркіної, В.Субботіна. Жовква: Місіонер, 2015. 200 с.
12. Інтерв'ю з с. Анатолією (Галиною Дмитришин) ЗСПР, від 6.11.1999, с. Гошів, Івано-Франківська обл. Інтерв'юєр: с. П.Вакула // Архів Інституту історії Церкви УКУ (далі – АІЦ), П-1-1-1005, 25 с.
13. Сало С. с., ЧСВВ. Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії. Жовква: Місіонер, 2012. Т.1. 432 с.

14. Заброцька А. Українська Провінція Сострадання Матері Божої ССНДМ в умовах тоталітарних режимів 1939–1989 рр.: дипломна робота. Львів: Львівська Богословська академія, 2003. 82 с.

15. Інтерв'ю з с. Володимирою (Стефанією Дмитришин) ЗСПР, від 19.11.1997, м. Моршин. Інтерв'юер: с.П.Вакула // АПЦ, П-1-1-747, 9 с.

16. Інтерв'ю з с. Мартою (Ганною Козак) ЗССНДМ, від 7.11.1998, м. Львів. Інтерв'юер: У.Суботіна // АПЦ, П-1-1-912, 28 с.

17. Інтерв'ю з с. Олімпією (Ольгою Каталюю) Студійський Устав, від 31.08.1993, м. Тернопіль. Інтерв'юер: Л.Грабчак // АПЦ, П-1-1-211, 9 с.

18. Інтерв'ю з с. Валентиною Рябушко ЗСМСВ, 1982 р. нар. м. Львів. Запис 25. 09. 2015. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О.Маслій. 3 с.

19. Інтерв'ю з с. Василією Чорниш ЗССЙ, 1977 р. нар. м. Львів. Запис 2. 09. 2015. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О.Маслій. 4 с.

20. 8. Інтерв'ю з с. Маркіяною Васишин ЗССЙОПДМ, 1978 р. нар. м. Львів Запис 1. 09. 2015. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О.Маслій. 5 с.

21. Інтерв'ю з с. Наталією Мельник ЗСПР, 1969 р. нар. м. Львів. Запис 2. 09. 2015. Інтерв'ю Маслій О. // Особистий архів О.Маслій. 4 арк.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

УДК 94 (477.8):502.8

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.17>

СЛУЖІННЯ СВЯТОЇ ЛІТУРГІЇ У НЕЛЕГАЛЬНИХ УМОВАХ (1946-1989 РР.)

Юрій ПЕТРАНЮК

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна*

*Науковий керівник: **Ольга (с. Андрея) МАСЛИЙ***

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна

Впродовж століть свого існування Христова Церква пройшла різні періоди історичного розвитку. Починаючи від П'ятидесятниці до сучасності - це були часи свободи та переслідування. У нелегких умовах радянської системи опинилася Українська Греко-Католицька Церква (далі – УГКЦ) у ХХ ст., після псевдо собору 1946 р., коли приходилось ісповідувати віру в Христа у нелегальних умовах, під жорстким контролем державних органів влади та атеїстичної ідеології.

Найважливішим джерелом духовного життя та підтримкою для багатьох мирян та духовенства у цих складних реаліях радянської дійсності була Божественна Літургія. У Пресвятій Тайні Євхаристії, єднаючись з Христом, ісповідники віри мужньо пили чашу терпіння до кінця. Однак, катакомбний період вносив свої корективи у літургійні богослужіння, яких неможливо було служити відкрито та святково.

Митрополит Йосиф Сліпий, який перебрав на себе в листопаді 1944 р. нелегку ношу керівництва УГКЦ у складні часи, усвідомлював всю відповідальність свого служіння. Передбачаючи ліквідацію УГКЦ ще у 1941 р., єпископ Йосиф Сліпий разом із митрополитом Андреем Шептицьким та іншими ієрархами Церкви, підготував «Інструкцію» (брошуру) або «Головні правила сучасного душпастирства» [5].

В «Інструкції» митрополит Йосиф Сліпий так писав про обов'язки кожного служителя святих тайн: «Цією своєю спільністю із Господом та Його ласкою і любов'ю, священник відкриває своїм вірним шлях до Тайни Господа через своє слово та через свій приклад служіння. Слова священника при уділенні Святих Тайн – це не лише зовнішня форма, а найперше вираз його внутрішнього життя із Богом, і в Бозі [5].

Митрополит Йосиф, пишучи про служіння Святої Літургії в нелегальних умовах, у своїй «Інструкції» перш за все звертає увагу на місце відправи та літургійну «утвар», котру радив використовувати. Зокрема зазначав: «Службу Божу можна правити без світла, без антимінса, але бодай на обрусі, якщо є, навіть без риз, якщо їх не має, і то де-небудь у приличнім місці, і на дворі під голим небом, і без відповідаючого, як ніхто не вміє служити. Кожний священик має право посвятити собі чашу. Якщо не має чаші, можна вживати скляної посудини (склянки, келіха, порцелянового горнятка і т. д.)» [5].

Також митрополит Йосиф Сліпий пише про матерію, яка дозволена до використання при відправі Літургій: «Щодо матерії, то мусить бути до важности хліб пшеничний, квашений або прісний. Якщо немає дріжджів чи квасного тіста, треба спекти паляницю. Якщо немає пшеничної муки і вина, не можна правити Служби Божої. У пшеничній муці може бути мала домішка іншої (житньої, ячмінної), але в більшості має бути пшенична мука. Вино може бути тільки виноградне. Всі інші овочеві і штучні вина та соки є неважною матерією, і на них ніяк не можна важно правити Служби Божої. Витиснений сік із недоспілого винограду і винний оцет є теж неважною матерією. Можна зробити вино з родзінків, які набрякають у воді. Їх витискається щойно по кільканийцятьох годинах, і той плин, який має мати смак, краску і запах вина, буде важною матерією» [5].

Іншим, не менш важливим та цікавим пунктом, щодо відправлення Божественної Літургії, в брошурі митрополита Сліпого стала літургійна мова. Так, він зазначав: «Щодо форми слів освячення, то нема що додавати. Хіба можна звернути увагу на те, що коли б наш священик прийняв до з'єдинення парохію, яка бажає собі, щоб правити в українській, білоруській чи іншій мові, то треба так зробити, і освячувати в народній мові, хоч краще було б бодай слова освячення говорити в церковній словянській мові» [5].

Дуже рідкісним явищем у катакомбний період існування УГКЦ були Служби Божі співані, що служилися б у церквах, приватних помешканнях чи на хуторах. У більшості випадків – це були так звані «читані» чи «тихі». У місцях позбавлення волі, таборах на засланнях, священики могли відправляти Літургію, як писав митрополит, навіть в «думках чи про себе» [2].

Пишучи настанови для духовенства митрополит Йосиф Сліпий заторкнув також і інші важливі питання священичого служіння: «Чи можна причащати Святими Тайнами з церкви нез'єдинених? Можна з конечности, щоб тільки не було згіршення. Загально відома річ, що нез'єдинені приймають Св. Причастя стоячи і приносять частіше немовлят до Св. Трапези, щоби запричащати їх каплею Найсв.

Крови. Треба цей пристарий християнський звичай пошанувати і зберігати» - писав митрополит [5].

Також ієрарх Церкви в «Інструкції» надав вказівки щодо причастя хворих у складних ситуаціях: «Св. Причастя можуть вірні самі взяти собі, якщо заходило б побоювання, що пізнають переслідуваного священика. [До хворого] Св. Причастя може занести без свічки і тайно. Побожний вірний, а недужий може сам запричащатися...» [5].

У більшості випадків вірні УГКЦ не мали можливості щонеділі брати участь у Службі Божій. Храми були зачиненими, духовенство ув'язнене, а державні органи влади здійснювали жорсткий контроль над проявами будь-якої релігійності. Саме тому багато мирян УГКЦ долучалися до молитви вмикаючи радіо Ватикану, Служба Божа по якому служилася кожної неділі.

Отець Карл Мелніцький ЧСВВ так згадував про важливість Літургії для вірних переслідуваної Церкви Радянського Союзу: «Побожні та відважні католики, кожної неділі з самого ранку ставлять стіл перед закритою і огороженою церквою, яку комуністи перемінили на свій склад, накривають цей стіл чистим і вишитим обрусом, кладуть на нього радіо, малий хрест, хліб, вино і воду. Всі присутні тихцем і дуже уважно моляться та слухають співи й проповідь, що їм несуть хвилі Ватиканського Радіо. Після освячення всі причащаються тими дарами, що освятилися на престолі перед ними... » [3].

Божественна Літургія підпільної Церкви була джерелом віри для духовенства і мирян. Вона була центром духовного життя переслідуваної УГКЦ. Отець Петро Галадзи із Інституту Андрія Шептицького в Онтаріо (Канада), який не належав до катакомбної Церкви, коли отримав відео запис Літургії, що служив місцеблюстителю Володимир Стернюк в нелегальних умовах, так ділився своїми враженнями від побаченого: «Мені здавалося, що вперше в моєму житті я бачив правдиву Божественну Літургію. Звичайно, що з огляду на історію та доктрину це звучить цілковито абсурдно, але це відчуття мене не покидало, і я почав розуміти чому. Це було тому, що досі я не бачив ні одної Літургії, за яку могли справді арештувати. Не бачив ні одної Літургії, яка так тісно і нерозривно була пов'язана із життям. І коли звучало «Твоє від твоїх, Тобі приносимо за всіх і за все» хтось із присутніх міг його перервати і попросити доставити не ще одну частичку, але його власне життя на дискос приношення» [4].

Таким чином, ієрархи Церкви приготували духовенство та мирян до складних умов існування УГКЦ. Митрополит Йосиф Сліпий передбачаючи заборону легальної діяльності УГКЦ, а також, розуміючи значення Божественної Літургії в житті священика, видав «Інструкцію». Саме вказівки митрополита, щодо служіння Літургії стали джерелом сили та витривалості в часи тоталітарних переслідувань.

Виходячи з обставин, інвентаря та можливої матерії для служіння, священники не переставали молитися, що і стало передумовою легалізації Церкви у 1989 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василь Рудейко. «Христос посеред нас»: Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015, 284 с.
2. Літургія підпільної церкви. Збірник. За редакцією Івана Говери. Спомини. Статті. Інтерв'ю. Фотоматеріали. – Тернопіль: Джура, 2014. – 208 с.
3. Мелніцький К. Свідчення. – Рим, 14.05.2012.
4. Потт Т. Сакраментальне розуміння Церкви: схід і захід. Наукові записки Українського Католицького Університету, І. 1. – Львів, 2009. – С. 250.
5. Сліпий Й. Головні правила сучасного душпастирства. – Збараж, 1941.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019

Хроніка наукового життя

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ О. ІВАНА ГОВЕРИ «ЛІТУРГІЙНЕ ЖИТТЯ СВЯЩЕНИКІВ І ВІРНИХ В УГКЦ: УГКЦ В ПЕРІОД ПІДПІЛЛЯ (1946 – 1989)»

Андрій ЧОРНЕНКО

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: prorektor.ifa@gmail.com*

Олег БІЛОУС

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-
гуманітарних наук, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: bilous10@ukr.net*

03 лютого 2020 року в Івано-Франківській академії Івана Золотоустого відбулася презентація монографії «Літургійне життя священників і вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві: Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946–1989)», автором якої є синкел у справах мирян Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ, доктор літургійного богослов'я, отець Іван Говера.

Вітальним словом презентацію розпочав виконувач обов'язків ректора Академії отець д-р Василь Гоголь, який наголосив на важливості даної наукової праці для дослідження маловідомих сторінок історії Української греко-католицької церкви.

Автор монографії отець Іван Говера у своєму виступі детально охарактеризував процес наукового дослідження, поділився спогадами про свою безпосередню участь у діяльності підпільної УГКЦ, виокремивши найбільш знакові і показові факти, які містяться у книзі.

Зустріч пройшла у форматі діалогу, в процесі якого усі присутні отримали відповіді на запитання, що їх цікавили.

На завершення презентації директорка бібліотеки пані Іванна Стрихар подякувала отцю Івану Говері за подаровані для академічної книгозбірні примірники наукового доробку.

Присутні мали змогу придбати книгу з автографом автора.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНОГРАФІЇ ОКСАНИ ПАСІЦЬКОЇ «ЛЬВІВСЬКИЙ МАНЧЕСТЕР І ГАЛИЦЬКА КАЛІФОРНІЯ»

Олег ЄГРЕШІЙ

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії, вул. Шевченка, 57,
м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: ludyna@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0639-910X*

Олег БІЛОУС

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-
гуманітарних наук, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: bilous10@ukr.net*

26 лютого 2020 року в Івано-Франківській академії Івана Золотоустого відбулася презентація монографії львівської науковиці, публіцистки, докторки історичних наук Оксани Пасіцької «Львівський Манчестер і Галицька Каліфорнія. Соціально-економічна діяльність українців Галичини (20-30-ті роки ХХ століття)». Модерував захід доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Академії, кандидат історичних наук Олег Єгрешій.

На презентації були присутніми викладачі та студенти навчального закладу, духовенство, науковці, представники закладів вищої освіти області, громадські діячі міста Івано-Франківська.

Учасники презентації із зацікавленістю ознайомилися із науковим доробком пані Оксани про суспільно-економічну діяльність УГКЦ, зокрема її роль у суспільно-економічних процесах Галичини, піднесенні економічної свідомості та культури населення. Автор монографії підкреслила, що митрополит Андрей Шептицький представляв інтереси всього населення, незалежно від їхнього соціального статусу, брав активну участь не лише у релігійній, культурно-освітній, благодійній, а й у політичній та економічній сфері, він ініціював справедливі умови ведення бізнесу, боровся з проявами хабарництва, контролював діяльність підприємств за допомогою спеціально розроблених «люстраційних протоколів».

Гостя продемонструвала слайд-презентацію та відповіла на запитання присутніх.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНОГРАФІЇ О. ВАСИЛЯ КОРЕНДІЯ «ТАЇНСТВО ЄЛЕОПОМАЗАННЯ»

Іванна СТРИХАР

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, директор бібліотеки,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: ivanka2608@ukr.net*

Олег БІЛОУС

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-
гуманітарних наук, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: bilous10@ukr.net*

04 березня 2020 року в Івано-Франківській академії Івана Золотоустого відбулася презентація монографії «Таїнство Єлеопомазання», автором якої є доктор східного канонічного права, судовий вікарій Тернопільсько-Зборівської архієпархії, протоієрей Василь Корендій.

Модерував презентацію проректор з навчально-методичної роботи, кандидат наук з богослов'я, протоієрей Андрій Чорненко.

Під час презентації своєї книги отець Василь Корендій розповів про історію появи наукової праці, акцентував увагу на найважливіших проблемах, які досліджувались ним, окреслив перспективи вивчення проблематики. Актуальність даного дослідження полягає в тому, щоб знаходити відповіді на питання, які пов'язані із духовним супроводом людей, які мають різні захворювання.

Учасники презентації отримали відповіді на свої запитання та висловили власні міркування щодо проблематики дослідження, а також змогли придбати монографію з авторським підписом.

Директорка академічної бібліотеки Іванна Стрихар провела екскурсію для науковця бібліотечними фондами, а гість подарував для бібліотеки свою монографію.

КРУГЛИЙ СТІЛ «УКРАЇНА – НАТО»

Олег БІЛОУС

Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних наук, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна, e-mail: bilous10@ukr.net

09 липня 2020 року в Івано-Франківській академії Івана Золотоустого з нагоди 23-ї річниці підписання Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО відбувся круглий стіл «Україна-НАТО: 23 роки особливого партнерства».

Співорганізаторами заходу виступили Донецька міська громадська організація «Центр міжнародної безпеки», Литовська асоціація атлантичного договору і Луцький центр з питань вивчення безпеки.

З доповідями перед учасниками круглого столу виступили проректор Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, кандидат політичних наук Олег Білоус, директор Донецької міської громадської організації «Центр міжнародної безпеки», кандидат історичних наук Валерій Кравченко, президент Литовської асоціації атлантичного договору Аудріус Скайстіс, керівник Луцького центру з питань вивчення безпеки, кандидат економічних наук Оксана Урбан, голова громадської організації «Центр прикладних досліджень», кандидат історичних наук Андрій Каракуц, заступник директора Донецької міської громадської організації «Центр міжнародної безпеки» Олександра Давимука, експерт Донецької міської громадської організації «Центр міжнародної безпеки» Микита Зав'ялов.

В ході дискусії присутні обмінялися думками щодо реалізованих проєктів та перспектив співпраці між Україною і НАТО, окреслили основні виклики і загрози на шляху євроатлантичної інтеграції України.

Відомості про наших авторів

- 1. Агащук Діана** – студентка 2-го курсу за спеціальністю «Право» юридичного факультету Університету Короля Данила.
- 2. Берланюк Яна** – студентка 1-го курсу за спеціальністю «Готельно-ресторанна справа» факультету управління та бізнес-аналітики Університету Короля Данила.
- 3. Білоус Олег** – кандидат політичних наук, проректор з наукової роботи, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 4. Василів Андрій** – студент 1-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 5. Галюк Роман** – студент 3-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 6. Галян Тарас** – магістр історії, головний спеціаліст відділу використання інформації Державного архіву Івано-Франківської області.
- 7. Гринів Надія** – студентка 2-го курсу за спеціальністю «Лікувальна справа» медичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету.
- 8. Делятинський Руслан** – кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, науковий співробітник Науково-дослідного Інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 9. Дутка Юлія** – студентка 2-го курсу за спеціальністю «Геодезія та землеустрій» інституту архітектури, будівництва та енергетики Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
- 10. Єгрешій Олег** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та методики викладання історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та директор Науково-дослідного інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 11. Жук Андрій** – студент 3-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.
- 12. Іванишин Катерина** – студентка 1-го курсу за спеціальністю «Філологія» факультету філології Університету Короля Данила.

13. Івасів Софія – студентка 3-го курсу за спеціальністю «Філософія» філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

14. Концур-Карабінович Наталія – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

15. Крайник Христина – студентка 3-го курсу за спеціальністю «Філософія» філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

16. Литвиненко Микола – студент 6-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» Івано-Франківського богословського університету імені святого Івана Золотоустого.

17. Луцький Роман – доктор юридичних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту імені Академіка Івана Луцького Університету Короля Данила.

18. Маслій Ольга (с. Андрея) – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

19. Мохналь Зоряна – студентка 4-го курсу за спеціальністю «Історія та археологія» факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

20. Мужик Ростислав – студент 1-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

21. Онишко Соломія – студентка 1-го курсу за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

22. Перхун Ярослав – студент 1-го курсу ОР магістра за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

23. Петранюк Юрій – студент 3-го курсу за спеціальністю «Богослов'я» факультету гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

24. Пуйда Роман – кандидат політичних наук, доцент, директор Науково-технічної бібліотеки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

25. Рижкова Леся – студентка 2-го курсу за спеціальністю «Лікувальна справа» медичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету.

26. Рохман Богдан – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

27. Савчук Олег – кандидат філософських наук, завідувач кафедри богослов'я, загальноправових та суспільствознавчих дисциплін імені академіка УАН І. М. Луцького Університету Короля Данила, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

28. Середюк Марта-Андріана – студентка 2-го курсу за спеціальністю «Лікувальна справа» медичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету.

29. Сініцина Алла – кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету.

30. Стрихар Іванна - директор бібліотеки Івано-Франківської академії Івана Золотоустого.

31. Чорненко Андрій – кандидат наук з богослов'я, доцент кафедри богослов'я, проректор з навчально-методичної роботи Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, віце-ректор Івано-Франківської Духовної Семінарії свщмч. Йосафата, протоієрей УГКЦ.

До відома авторів

Вимоги до матеріалів та їх оформлення

1. **Обсяг доповіді / статті** – 8-12 сторінок тексту (до 25 тис. знаків (як виняток, не більше 35 тис. знаків)).
2. **Технічні вимоги:** текст статті подається у форматі Microsoft Word. Увесь матеріал статті повинен міститись в одному файлі. Файл повинен бути підписаний українською мовою відповідно до прізвища та ініціалів учасника конференції та містити в другій частині вид матеріалу (наприклад: Петренко_А.Б._стаття; Петренко_А.Б._дані про автора).
3. Текст статті повинен бути набраним через 1,5 інтервали, шрифт «Times New Roman», кегль 14. Поля: верхнє та нижнє – 2,0 см, ліве – 2,0 см, праве – 1,0 см., формат А-4.
4. Текст статті може містити графіки, діаграми, таблиці, ілюстрації.
5. **Стаття має бути оформлена за схемою:**
 - **УДК** (у лівому верхньому куті аркуша, звичайним шрифтом);
 - **назва статті** (заголовними буквами, жирним шрифтом по центру);
 - **автор (співавтори)** – ім'я, прізвище (жирним шрифтом у правому куті), назва установи – основного місця роботи, підрозділу (факультету, кафедри тощо), робоча адреса, електронна пошта (курсивом по центру);**Наприклад:**
 - 1) один автор:
УДК 271.4–282.7-74(477)

БОГОСЛУЖБОВІ КНИГИ КИЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ - ДжЕРЕЛО ПАРТИКУЛЯРНОГО ПРАВА

Олег КАСЬКІВ

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: kaskiv@ukr.net*

- 2) два співавтори:
УДК 94 (477.83/.86): 27:2-559"1843/1896"Юліан Пелеш

ЄПИСКОП ЮЛІАН ПЕЛЕШ (1843 – 1896 рр.) В РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНОМУ І ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ: НАРИС ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ ВИСТАВКИ

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра соціально-гуманітарних наук, вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: r.deliatynskyi@ukr.net*

Олег ЄГРЕШІЙ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії, вул. Шевченка, 57,
м. Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: ludyna@ukr.net

– **анотація** (курсивом по ширині тексту) українською (900–1000 знаків) та англійською мовами (2000 знаків); анотація повинна бути структурованою, містити мету дослідження та застосовані методи, основні одержані висновки;

– **ключові слова** українською та англійською мовами;

– **виклад основного матеріалу** із дотримання вимог ВАК України, що передбачає наступні складові елементи:

- 1) актуальність і постановка проблеми в загальному вигляді;
- 2) аналіз основних досліджень та виокремлення невирішених частин проблеми;
- 3) формування мети (завдань) дослідження (доповіді / статті);
- 4) виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- 5) висновки з проведеного дослідження;
- 6) перспективи подальших досліджень окресленої проблеми;

– обов'язковий **список використаних джерел** наприкінці статті; нумерований список ЗА АЛФАВІТОМ. Джерела та література повинні бути оформлені з усіма бібліографічними відомостями ЗГІДНО ДСТУ **8302:2015** (автор, назва, місце видання, рік видання, кількість сторінок видання (за останніми вимогами МОН України)).

– після списку використаних джерел надається цей же список джерел латинським алфавітом (**References** – транслітерація). При впорядкуванні *references* дотримуватися постанови Кабінету Міністрів України (постанова від 27 січня 2010 р. № 55) про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею – <http://ukrlit.org/transliterationsii>;

6. **Покликання на джерела і літературу** у тексті статті – підтекстові посторінкові (у текстовому редакторі Microsoft Word проводиться через команду «Зсилки» → «Зноски» → «Внизу сторінки»).

Наприклад:

Ця стаття виконується в рамках проекту біографічного словника духовенства Станиславівської єпархії ГКЦ (1885–1946 рр.), ініційованого Інститутом історії Церкви Івано-Франківського богословського університету УГКЦ¹.

7. До статті додаються (окремим файлом) **відомості про автора** (за схемою: прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце

¹ Єгрешій О., Делятинський Р., Маслій А. Концепція науково-дослідної діяльності Інституту історії Церкви Івано-Франківського Богословського Університету імені Св. Івана Золотоустого Івано-Франківської Архиепархії та Митрополії УГКЦ (опублік.: 28 січня 2015) // Івано-Франківський Богословський Університет імені Св. Івана Золотоустого УГКЦ: [електронний ресурс] – режим доступу: <http://ifbu.org.ua/naukovadiialnist/institut-istorii-tserkvy.html> [31.01. 2015].

роботи, адреса проживання, електронна пошта, контактний мобільний телефон).

8. Статті, автори яких не мають наукового ступеня, супроводжуються рецензією кандидата, доктора наук за фахом публікації або витягом із протоколу засідання кафедри (відділу) про рекомендацію статті до друку.

Для нотаток

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО УГКЦ
«ДОБРИЙ ПАСТИР»
Богослов'я. Філософія. Історія
Науковий журнал
Випуск 15
2020**

ISSN 2522-1558 (print) Збірник 22 серпня 2017 року зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж).

Головний редактор: *прот. Річард Горбань*
Наукове редагування: *Ольга (с. Андрея) Маслій*
Комп'ютерна верстка: *Руслан Делятинський*
Офіційний інтернет-ресурс: *прот. Роман Боярський*
Комп'ютерний набір: *Автори статей*
Оригінал-макет: *ієр. Степан Витвицький*

**Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія / Гол. ред.
Р. А. Горбань. Івано-Франківськ : ІФА, 2020. Вип. 15. 126 с.**

Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 23395-13235ПР від 06.02.2019 р.

Здано до верстки: 15.12.2020 р. Підписано до друку: 21.12.2020 р.
Папір офсетний. Друк лазерний. Формат 60x84/8.
Умов. друк. арк. 60,87. Обл.-вид. арк. 61,87. Гарнітура Times New Roman.
Зам. №385. Наклад 300 примірників.

Видавець: Івано-Франківська академія Івана Золотоустого УГКЦ
Україна, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Софрона Мудрого, 22

Друк: Видавництво «Нова Зоря»
76018, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 5
Тел.: (0342) 52-73-48; факс: (0342) 55-24-45

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності
ДК № 402 від 04.04.2001 р.